

Aktívne globálne školy 2

METODICKÁ PRÍRUČKA PRE UČITEĽKY A UČITEĽOV
ZÁKLADNÝCH A STREDNÝCH ŠKÔL

aktívne
globálne
školy 2
spoločne zodpovedne spravodlivo

Aktívne globálne školy 2

Metodická príručka pre učiteľky a učiteľov
základných a stredných škôl

Táto príručka vznikla s finančnou podporou Európskej únie a programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci Slovak Aid. Za jej obsah je plne zodpovedné občianske združenie Človek v ohrození a príručka nereprezentuje názory Európskej únie, ktorá nezodpovedá za použitie informácií obsiahnutých v príručke.

ISBN 978-80-970900-0-5

OBSAH

6 OBOZNÁM SA

32 PRESKÚMAJ

52 KONAJ

Vážené učiteľky, vážení učelia,

dostáva sa Vám do rúk metodická príručka globálneho vzdelávania pre základné a stredné školy Aktívne globálne školy 2, ktorú pripravilo občianske združenie Človek v ohrození. Príručka vznikla v rámci medzinárodného vzdelávacieho projektu *Global Action Schools 2 Communities*, realizovaného v rokoch 2009 – 2012 v piatich európskych krajinách – v Poľsku, v Rakúsku, v Českej republike, na Malte a na Slovensku (u nás známeho pod názvom *Aktívne globálne školy 2: Spoločne, zodpovedne, spravodlivo*).

Ako prezrádza názov, ide o nadstavbu úspešného medzinárodného projektu *Aktívne globálne školy (Global Action Schools)*, ktorý v rokoch 2006 – 2009 podporoval žiačky a žiakov pod vedením vyučujúcich pri preberaní iniciatívy v skúmaní svojej školy a v uskutočňovaní zmien smerujúcich k zlepšeniu života v krajinách globálneho juhu (tzv. rozvojových krajinách), a to tromi postupnými logickými krokmi – oboznám sa, preskúmaj a konaj.

Projekt Aktívne globálne školy 2 pracuje rovnakými metódami s témou klimatickej zmeny a spravodlivejších obchodných pravidiel medzi globálnym severom a globálnym juhom (resp. ekonomicky rozvinutými a rozvojovými krajinami), no pridáva i ďalšiu dimenziu – školy prispievajú svojimi aktivitami v miestnej komunite k zvyšovaniu povedomia o globálnych témach a k realizácii zmien vo svojom okolí, ktoré majú v konečnom dôsledku pozitívny vplyv na život ľudí na globálnom juhu. Aktivity v miestnej komunite uskutočňujú školy v spolupráci s tzv. miestnymi aktérmi, a to najmä centrami voľného času, úradmi, médiami, firmami či mimovládnyimi organizáciami.

Táto metodická príručka obsahuje v kapitolách „Oboznám sa“ a „Preskúmaj“ fotografie a texty; týkajúce sa výziev či problémov, ktorým čelia krajiny globálneho juhu, ale aj nápadov, ako tieto problémy riešiť či zmierňovať ich dopad na ľudí žijúcich v týchto krajinách. Okrem toho, že

s každým textom môžete ľubovoľne pracovať na vyučovaní, pripravili sme pre vás pestrú ponuku konkrétnych aktivít, ktoré možno využiť pri práci so žiačkami a žiakmi. V kapitole „Konaj“ príručka ponúka príklady dobrej praxe zo Slovenska aj z ostatných partnerských krajín projektu, kde na konkrétnych ukážkach školských akcií v miestnej komunite poukazujeme na aspekty, ktoré prispeli k ich úspechu.

Nasledovaním troch krokov OBOZNÁM SA – PRESKÚMAJ – KONAJ sa každá základná a stredná škola na Slovensku môže stať aktívnou globálnou školou – školou, ktorá reflektuje globálnu previazanosť a vzájomnú závislosť jednotlivých častí sveta, nabáda ku kritickému zmysľaniu o globálnych výzvach a informovanému zaujímaniu postojov k ich riešeniam a podporuje žiačky a žiakov v občianskej iniciatíve, ktorá môže presahovať hranice obce, okresu či dokonca našej krajiny. Dodržiavať zásady aktívnych globálnych škôl znamená byť globálne zodpovednou školou.

Veríme, že Vás príručka zaujme a pomôže k zmenám na Vašich školách a vo Vašich miestnych komunitách.

Oceníme Vaše podnety a pripomienky k príručke, ktoré nám v budúcnosti pomôžu pri príprave kvalitných metodických materiálov na globálne vzdelávanie.

Zároveň odporúčame používať túto príručku spolu s metodickou príručkou Aktívne globálne školy z roku 2008, ktorá obsahuje základné informácie o témach *klimatická zmena, spravodlivejší obchod a práva pre všetkých*, ako aj užitočné nápady a aktivity pre učiteľskú prax.

Za kolektív autorov

Ľubica Šemrincová
Človek v ohrození, o.z.
Bratislava, február 2012

OBOZ-

NÁM SA

GLOBALIZÁCIA, GLOBÁLNA PREVIAZANOSŤ, GLOBÁLNY OBCHOD, GLOBÁLNA EKONOMIKA, GLOBÁLNE OTEPL'OVANIE – TIETO A PODOBNÉ SLOVÁ NÁS DNES DOSLOVA BOMBARDUJÚ ZO VŠETKÝCH STRÁN. MALI BY SME ICH NIELEN POZNAŤ, ALE IM AJ POROZUMIEŤ, ZVLÁŠŤ AK CHCEME BYŤ ZODPOVEDNÝMI „GLOBÁLNYMI“ OBČIANKAMI A OBČANMI A K ROVNAKEJ ZODPOVEDNOSTI VIESŤ AJ ŽIAČKY A ŽIAKOV. PRÁVE V TÉMACH A METÓDACH GLOBÁLNEHO VZDELÁVANIA (A TEDA AJ V TEJTO A NASLEDUJÚCICH KAPITOLÁCH) MÔŽETE NÁJSŤ OPORU PRI HLADANÍ ODPOVEDÍ NA VEĽKÉ OTÁZKY SÚČASNOSTI, PRI OBOZNAMOVANÍ SA S RÔZNYMI GLOBÁLNYMI JAVMI, SKÚMANÍ ICH VPLYVOV A DOPADOV PRIAMO VO VAŠOM OKOLÍ A NA ZÁKLADE VAŠICH ZISTENÍ MÔŽETE KONAŤ – ZMENIŤ SVOJE SPRÁVANIE ČI POŽADOVAŤ SYSTÉMOVÉ ZMENY NA MIESTNEJ, REGIONÁLNEJ, ALEBO I ŠTÁTNEJ ÚROVNI.

Čo všetko sa vo svete globalizuje?

Za jednotlivými „globálnymi“ výrazmi sa skrývajú ľudia, ich bežný život, domovy, pracovné miesta, zdravie, ľudské práva, možnosť seberealizácie... Najväčší rozdiel v súčasnom fungovaní spoločnosti oproti jej fungovaniu v minulosti je v tom, že naša previazanosť, obchodovanie s tovarmi a službami či vplyv na životné prostredie sa rozšírili na celý svet. Toto stále sa zvyšujúce prepájanie sveta sa nazýva globalizácia. Odohráva sa vo všetkých oblastiach ľudského života.

Sociálna globalizácia zahŕňa najmä rastúci vplyv komunikačných technológií (internet, mobily), masívny turistický ruch, migráciu, ale aj pretrvávajúci fenomén svetovej chudoby.

Ekonomická globalizácia, ktorá je najznámejšia, reprezentuje hlavne integráciu národných ekonomík do tej medzinárodnej, pôsobenie nadnárodných spoločností a svetových finančných inštitúcií (Svetová banka, Medzinárodný menový fond) a rozširovanie a výmenu technológií.

Kultúrna globalizácia je masívne šírenie určitých kultúrnych vzorcov, stieranie kultúrnych rozdielov (napr. tzv. amerikanizácia či macdonaldizácia sveta) a vznik nových zmiešaných kultúr, vzájomné ovplyvňovanie jazykov a výmena myšlienok.

Politická globalizácia predstavuje klesajúci vplyv národných štátov a vznik štátnych únií (napr. EÚ) či čoraz výraznejšiu vzájomnú závislosť medzi krajinami. Politické únie a medzištátne dohody majú mnohé výhody – uľahčujú cestovanie, umožňujú jednoduchšie zaradenie na cudzí pracovný trh a pod.

Dá sa svet rozdeliť na bohaté a chudobné krajiny? Ako je na tom Slovensko?

Veľa ľudí na Slovensku si ešte stále myslí, že patríme medzi chudobnejšie štáty sveta. Opak je však pravdou – v súčasnosti sa zaraďujeme k štvrtine najbohatších krajín sveta. Služby ako kvalitná a ľahko dostupná zdravotná starostlivosť, bezplatné vzdelanie a zdravotne neškodná pitná voda a jedlo, ktoré sú u nás samozrejmosťou, predstavujú pre viac ako miliardu ľudí na svete nesplnený sen. Kto sú títo ľudia a kde žijú?

Tak, ako sa vyvíja spoločnosť, vyvíja sa aj jazyk, ktorým o nej hovoríme. Za posledné dve desaťročia sme sa preto posunuli od pojmu „krajiny tretieho sveta“ (ktorý sa už dnes považuje za neaktuálny a niekedy priam až ponižujúci) k presnejším, aktuálnejším termínom – hovoríme o tzv. krajinách globálneho severu a globálneho juhu, resp. ešte stále aj o tzv. rozvinutých a rozvojových krajinách.

Globálny sever predstavujú bohaté, ekonomicky rozvinuté štáty s politickou slobodou, so stabilitou, väčšinou geograficky lokalizované na severnej pologuli (výnimkou je napr. Austrália, ktorá sa nachádza na južnej pologuli). Sú medzi nimi napr. všetci členovia skupiny G8.

Globálny juh reprezentujú tzv. (ekonomicky) rozvojové krajiny – teda chudobné štáty s nestabilnou ekonomickou a politickou klímou a nižším stupňom ekonomického vývoja. Ide najmä o mnohé krajiny takzvanej subsaharskej Afriky (napr. Zimbabwe, Demokratická republika Kongo), ale aj niektoré krajiny Ázie (napr. Afganistan, Nepál, Bangladéš) a Latinskej a Južnej Ameriky (napr. Haiti – najchudobnejšia krajina severnej pologule; Guatemala, Bolívia).

Mapu zobrazujúcu krajiny globálneho severu a juhu nájdete napríklad na tejto internetovej stránke: http://en.wikipedia.org/wiki/File:North_South_divide.svg.

Pri rozdeľovaní krajín do rôznych kategórií však nesmieme zabúdať na to, že každé kritérium, ktoré si zvolíme, do určitej miery skresľuje náš pohľad. Na svete pritom nenájdeme krajinu, v ktorej by žili iba bohatí alebo iba chudobní ľudia. Situácie a fakty by sme mali vnímať komplexne, veď pri každej charakteristike krajiny či regiónu nájdeme výnimky, pozitívne aj negatívne.

Ale čo má životná úroveň na globálnom juhu spoločné s nami na Slovensku?

Všeobecné povedomie o situácii ľudí na globálnom juhu je oveľa vyššie v tých krajinách globálneho severu, ktoré sú s nimi aj historicky prepojené. Hovoríme o tzv. koloniálnej minulosti, ktorá v mnohých obyvateľoch a obyvateľkách štátov

ako Veľká Británia, Francúzsko či Nemecko vzbudzuje pocit zodpovednosti za súčasný stav svojich bývalých kolónií.

Slovensko takéto prepojenie nemá, preto je možno pre niektorých ľudí prirodzené opierať sa o argument, že každá krajina by si mala svoje záležitosti vyriešiť sama, vrátane absolútnej chudoby. Podobným argumentom je fakt, že ide o ľudí žijúcich niekde ďaleko v Ázii, Afrike či Latinskej Amerike. Je však v tomto globalizovanom svete podstatné, kde žijú? Neovplyvňujeme denne ich život rovnako ako oni ten náš? Stačí sa zamyslieť nad tým, čo sme dnes raňajkovali: Kávu? Čaj? Kakao? Preto, že mnohé produkty, ktoré denne konzumujeme a používame, sa k nám dovážajú z opačného konca sveta, dotýkajú sa nás aj zdalivo vzdialené veci ako používanie zakázaných chemikálií (prinášame si ich napr. na šupkách citrusov či banánov až do kuchyne) a vykorisťovateľské podmienky pri ich pestovaní a výrobe.

Jedným zo spôsobov, ako môžeme prispieť k zvýšeniu životnej úrovne ľudí v krajinách globálneho juhu, je naše spotrebiteľské správanie. Odpoveď na otázku, čomu dať ako zodpovedný spotrebiteľ či spotrebiteľka prednosť, nemusí byť pri tom vždy jednoznačná. Najmä ak si máme vybrať medzi miestnymi domácimi výrobkami a dovezenými zahraničnými výrobkami s označením eko, bio či fair trade (tzv. spravodlivý obchod).

Ako teda správne nakupovať? Naozaj všetko so všetkým súvisí?

Čoraz viac nakupujúcich pri výrobku zohľadňuje nielen cenu, ale aj kvalitu, chuť/čerstvosť a ekologickú stopu, ktorú po sebe produkt zanechá. Mnoho ľudí si zvyklo nakupovať lokálne produkty ako pečivo, mliečne výrobky či zeleninu a vyvažovať ich tými fair trade komoditami, ktoré sa v našich geografických podmienkach dopestovať nedajú.

Na druhej strane, aj predstava toho, čo je „lokálne“, môže byť zavádzajúca. Treba sa preto zaujímať o pôvod výrobkov, žiadať čo najväčšie množstvo informácií. Alternatívou konzumného správania môže byť uprednostňovanie sezónneho ovocia a zeleniny (ktoré si dokážeme spolu s rôznymi bylinkami dopestovať aj doma v záhradke či na balkóne), obmedzenie konzumácie mäsa a vopred spracovaných potravín, vyhýbanie sa zbytočnému

používaniu obalov. Od supermarketov môžeme žiadať, aby ponúkali slovenské výrobky.

Inšpiráciou pri znižovaní ekologickej stopy môže byť aj tento článok: www.kruhzivota.sk/ako-urobit-svoj-zivot-zelensim.

Ak berieme do úvahy komplexnosť a previazanosť sveta, vidíme, že málokedy existujú jasné a jednoduché recepty na úspech. Ani fair trade nie je konečným riešením problémov globálnej ekonomiky, ale je odpoveďou nespokojných spotrebiteľov na jej nespravodlivé a netransparentné praktiky. Ponúka riešenie pre drobných výrobcov a pestovateľov v rozvojových krajinách, ktorí by inak nemali šancu na dôstojný život.

Môže sa však zdať, že fair trade nie je pre svoj transport z veľkých vzdialeností a s tým súvisiacu tvorbu skleníkových plynov veľmi ekologický. Nemusí to platiť v prípade, že sa tovar preváža kontajnerovými loďami. Tie sa totiž na tvorbe emisií v prepočte na konkrétny výrobok v porovnaní s inými druhmi dopravy podieľajú v oveľa menšom rozsahu. Napríklad vo Veľkej Británii existuje viac ako 4 500 certifikovaných fair trade produktov, ktoré sa do krajiny dovážajú práve týmito loďami.

Je teda na nás, ktoré kritériá si ako spotrebiteľky a spotrebiteľia pri nákupe zvolíme – všetky predmety, výrobky, potraviny, ktoré si kúpime, nesú so sebou otázky spojené s výrobnými podmienkami, s medzinárodnými obchodnými pravidlami, ľudskými právami aj globálnym otepľovaním a so stavom klímy na Zemi.

Ako je to teda s tými klimatickými zmenami? Či klimatickou zmenou?

V dejinách ľudstva, a spätne možno i celej planéty, sa veľa krát vyskytli situácie alebo udalosti, ktoré by sme najradšej pripísali iba našim zlým snom. Klimatická zmena, jej rýchlosť, viditeľné dôsledky a ďalšie prognózy do blízkej i ďalekej budúcnosti sa zdajú práve takým prípadom – nechce sa nám tomu veriť a hľadáme vedecké štúdie, ktoré by klimatickú zmenu vyvrátili. Klíma sa však mení, a vôbec nie pomaly a nenápadne, vidíme to na inom priebehu ročných období, ako

bol ten v časoch nášho detstva, na častejších extrémoch počasia u nás a ešte intenzívnejších na globálnom juhu. A hoci sa vedecký svet delí na viaceré tábory dohadujúce sa o veľkosti ľudského podielu na tejto zmene, už iba málokto si dovoľí tvrdiť, že človek je v tom nevinne. Pozrime sa teda na to, čo sa v súčasnosti považuje za fakty.

Prirodzené zmeny klímy (tzv. klimatické zmeny) prebiehali na Zemi vždy. Diali sa však väčšinou pomaly počas tisícov a miliónov rokov; rýchle zmeny sa vyskytovali iba za mimoriadnych okolností. Väčšina vedcov súhlasí s tvrdením, že hlavnou príčinou súčasného globálneho otepľovania je ľuďmi spôsobené zosilnenie prirodzeného „skleníkového efektu“ (ten udržiava Zem obývateľnou), t.j. zvyšovanie množstva skleníkových plynov v atmosfére, ktoré pochádzajú z ľudskej činnosti. Dôsledky tohto nárastu sme schopní iba ťažko predpokladať, ale už dnes je viac ako pravdepodobné, že celková priemerná teplota Zeme sa zvýši, aj keď nie všetky oblasti sa musia oteplieť. A hoci oteplenie pravdepodobne povedie k zvýšenému množstvu zrážok, jednotlivé regióny môžu byť aj suchšie, aj vlhkejšie. Zmeny klímy antropogénneho pôvodu (teda v dôsledku pôsobenia človeka) nazývame klimatická zmena.

Desať najteplejších rokov na svete od počiatku zaznamenávania v roku 1861 bolo po roku 1990. Ďalšie informácie o klimatickej zmene nájdete napríklad na www.greenpeace.sk.

V prípade zosilneného skleníkového efektu dôjde k otepleniu vody v moriach a oceánoch a k topeniu ľadovcov, čo povedie k stúpaniu morskej hladiny. Teplotné zmeny môžu vplývať na prirodzené rastlinné spoločenstvá i poľnohospodárske plodiny – meniť ich výskyt, rast či výskyt škodcov. Rozsah dopadu klimatickej zmeny na rozličné oblasti sveta sa bude meniť aj podľa schopnosti rôznych environmentálnych a sociálnych systémov zmierniť zmeny či prispôbiť sa im.

Náklady vzniknuté ignorovaním klimatickej zmeny boli stanovené vyššie ako tie, ktoré spôsobili dve svetové vojny a Veľká hospodárska kríza (5 až 20% HDP).

Hoci klimatická zmena sa dotýka všetkých, najviac postihnuté bude obyvateľstvo najchudobnejších krajín, a to najmä preto, lebo nemá prostriedky na adaptačné opatrenia a zmierňovanie následkov tejto zmeny. Priaznivá klíma a prírodné zdroje, akými sú pitná voda a les, majú v boji s chudobou nezastupiteľnú úlohu – poskytujú potravu, úkryt, palivo a liečivá. Dvaja z troch obyvateľov Afriky sú závislí od obrábania pôdy, čo ich robí veľmi zraniteľnými vzhľadom na povodne, eróziu a rozširovanie púští – tzv. dezertifikáciu pôdy. Ohrozené je pestovanie základných plodín – suchá a záplavy ohrozujú a ničia úrodu, rastúca teplota napomáha šíreniu malárie a ďalších chorôb, ľudia sú nútení opúšťať svoje domovy – takáto klimatická migrácia však zároveň zvyšuje riziko konfliktov.

Slovensko má v súvislosti s klimatickou zmenou a so znižovaním produkcie skleníkových plynov veľké rezervy najmä v oblasti šetrenia energie a zavádzania nových úsporných „zelených“ technológií. Využívanie ekotechnológií a ekozariadení má potenciál ušetriť nám až 20% energie, až do 50% môžeme ušetriť v domácnostiach, nové dopravné prostriedky môžu ušetriť 20% a častejšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie predstavuje potenciálnu úsporu 20% energie.

Prečítajte si rozhovor s klimatológom prof. M. Lapinom o globálnom oteplení a situácii na Slovensku: www.ekologia-vobjektive.sk/o-teme-ekologia/rozhovor-s-profesorom-lapinom.

Znie to ako klišé, ale **zmena** klimatickej zmeny je aj v našich rukách. Rovnako ako pravidelné cvičenie iba 20 minút denne nám môže zaručiť dlhší a spokojnejší život, tak aj 20 minút denne pre klímu môže nám, našim deťom, vnúčatám a vôbec všetkým po nás zabezpečiť znesiteľnejšie životné podmienky.

Zamyslite sa nad tým, kde by ste mohli pri svojich každodenných činnostiach ušetriť. Bojom s klimatickou zmenou nešetríte iba životné prostredie, ale aj svoju peňaženku.

Preventívne opatrenia voči klimatickej zmene

Farma Songhai v Porto Novo v africkom Benine je dynamická organizácia, ktorá školí mladých farmárov a vyvíja technológie založené na ekologickom pestovaní, zhodnocovaní odpadu a obnoviteľnej energii. Pokope tu je viacero malých podnikov, ktoré slúžia ako modely dobrej praxe. Každý, kto absolvuje program v Songhai, má kvalifikáciu manažovať všetky aspekty obchodu, nie iba výrobu či pestovanie, a dokáže si teda založiť vlastný biznis. Farma je nazvaná podľa štátu Songhai, ktorý existoval v západnej Afrike v rôznych formách tisícky rokov a v 15. a 16. storočí sa stal jedným z najväčších impérií v histórii Afriky. V súčasnosti farma zamestnáva 500 ľudí vrátane 300 učňov a učníc zapísaných do 18-mesačného tréningového programu.

Pre mnoho obyvateľiek a obyvateľov globálneho juhu sú obnoviteľné zdroje energie ešte stále zvláštnosťou. Vzhľadom na klimatickú zmenu, ktorá postihuje v prvom rade krajiny na juhu, potrebuje celý svet získať väčší podiel energie z obnoviteľných zdrojov – teda spôsobom priateľským k prostrediu (tzv. environmentálne vhodným). Solárne panely sú tu preto jedným zo symbolov modernej doby a boja s klimatickou zmenou. Farma Songhai ide aj okolitým komu-

nitám príkladom vo výrobe „zelenej“ energie a pomáha im zavádzať environmentálne vhodné technológie, napr. solárne lampy na farme Songhai a v reštaurácii v Porto Novo alebo systém pumpovania a zavlažovania na solárnu energiu.

Benin je pobrežnou krajinou a na pobreží sa nachádza aj jeho najväčšie mesto a veľká časť populácie. Toto umiestnenie so sebou prináša hrozbu v podobe zvyšujúcej sa hladiny mora. Farmy na západe krajiny zase ohrozuje meniace sa podnebie, ktoré úzko súvisí

s klimatickou zmenou – najmä so zmenami v striedaní sa obdobia dažďov a sucha. Farmári musia nepriazni podnebia čeliť zmenami v osevných plánoch, ochranou pôdy pred eróziou a stratou živín, zberom dažďovej vody a vylepšovaním techník jej použitia. Zareagovali aj zmenou pestovaných plodín – namiesto na vodu, hnojivá a pesticídy náročnej bavlny pestujú teraz viac sóje, arašidov či manioku.

Viac informácií o farme nájdete v angličtine na: www.songhai.org/en/.

Slovníček

Klíma – dlhodobý režim počasia (spravidla zahŕňa 30 a viac rokov).

Klimatické zmeny – prirodzené zmeny klímy, ku ktorým dochádza na Zemi nezávisle od činnosti človeka.

Klimatická zmena (zmena klímy) – zmena dlhodobého režimu počasia (klimatických charakteristík počas 30 alebo viacerých rokov), ktorá je zapríčinená ľudskou činnosťou.

AKTIVITA: Klimatický stoličkový tanec

Ciel' aktivity: Diskutovať o účinnosti opatrení v boji s klimatickou zmenou. Odporúčame zaradiť samostatne alebo ako prípravu na aktivitu *Udržateľný život*.

Odporúčaný vek: od 14 rokov

Čas: 30 minút

Pomôcky: CD prehrávač (alebo iné zariadenie na púšťanie hudby), vopred pripravené rolové kartičky z prílohy *Klimatický stoličkový tanec*

Postup:

Evokácia:

1. Zahrajte si na úvod so žiakmi a žiačkami klimatickú verziu známej hry stoličkový tanec. Odkopírujte a nastrihajte si rolové kartičky z nasledujúcej strany (vyberte si toľko, koľko máte žiačok a žiakov v triede, prípadne si vymyslíte ďalšie).
2. Prineste si CD prehrávač s hudbou (na účely hry postačí aj mobil s MP3 prehrávačom), ktorú budete pri hre striedavo púšťať a zastavovať. Lavice v triede odsuňte k stenám a do stredu triedy postavte chrbtom k sebe stoličky do dlhého dvojradu. Stoličiek by malo byť na začiatku o tri menej než žiačok a žiakov, ktorí budú okolo nich tancovať do rytmu hudby, kým sa hudba nezastaví.
3. Na začiatku hry dajte každému z triedy vytiahnuť si jednu rolovú kartičku z prílohy *Klimatický stoličkový tanec* (obsah si necháva pre seba) – od tej chvíle zastupuje slovné spojenie, ktoré je na ňom uvedené.
4. Spustite hudbu a povzbudzujte žiačky a žiakov do tanca okolo stoličiek. Pri každom zastavení hudby si každá žiačka a žiak musí nájsť miesto na stoličke. Na jednej stoličke môže sedieť iba jedna osoba, zvyšné vypadávajú z hry.
5. Požiadajte vypadávajúce žiačky a žiakov, aby prezradili, aké slovné spojenia v hre predstavujú. Vysvetlite, že jeden z nich troch má šancu vrátiť sa do hry a je na nich, kto to bude. Musia sa medzi sebou dohodnúť na tom, kto z nich je najpotrebnejší v boji s klimatickou zmenou. Ten má právo vrátiť sa do hry.
6. Po každom kole odoberte dve stoličky, z poslednej skupiny (trojice – štvorice) vám vyjdú najpotrebnejšie opatrenia proti klimatickej zmene. Celá aktivita by nemala trvať viac než 30 minút – na urýchlenie alebo spomalenie hry môžete rôzne modifikovať počty odoberaných stoličiek (napríklad v každom ďalšom kole odobrať o jednu viac).

PRÍLOHA: Klimatický stoličkový tanec

POUŽÍVANIE PRÍRODNÝCH HNOJÍV	ZÁKLADNÁ VÝŽIVA DOSTUPNÁ PRE VŠETKÝCH	VÝVOJ ELEKTRICKÝCH ÁUT
ALTERNATÍVNA ENERGIA (získavaná z obnoviteľných zdrojov)	ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁČA	EKOLOGICKÉ TECHNOLOGIE (energeticky úsporné zariadenia šetrné k životnému prostrediu)
EKOLOGICKÉ POĽNOHOSPODÁRSTVO	SYSTÉM ZACHYTÁVANIA DAŽDOVEJ VODY	VÝSADBA STROMOV A OCHRANA EXISTUJÚCEJ ZELENE
ZDRAVÝ ROZUM	UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ	SOLIDARITA S KRAJINAMI GLOBÁLNEHO JUHU
ODOVZDÁVANIE KNOW-HOW NA GLOBÁLNO M JUHU (napr. vzdelávanie o nových technológiách)	OCHRANA MOKRADÍ	UDRŽATEĽNÁ MOBILITA (vlak, hromadná doprava, bicykle, pešia preprava)
ŠETRENIE ENERGIU	RECYKLÁCIA	MEDZINÁRODNÉ ZÁKONY O KLÍME
ZODPOVEDNÉ PODNIKANIE (etické správanie firiem pri svojej činnosti aj voči svojim zamestnancom)	TRIEDENIE ODPADU	SOLÁRNE PANELEY
LOKÁLNA DOVOLENKA	VEGETARIÁNSTVO	DOBROVOLNÍCTVO A MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE
OCHRANA PÔDY PRED ERÓZIU	UDRŽATEĽNÉ STRAVOVANIE (zníženie spotreby mäsa, konzumácia lokálnych produktov)	ŠETRENIE PITNOU VODOU

AKTIVITA: Udržateľný život

Ciel' aktivity: Oboznámiť sa s dôsledkami klimatickej zmeny pre obyvateľstvo krajín globálneho juhu, diskutovať o princípoch udržateľného života a opatreniach v boji s klimatickou zmenou

Odporúčaný vek: od 14 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: fotografia Beninu pre každú dvojicu (ak nemáte toľko fotografií, dajte ju kolovať a zatiaľ z kópie prečítajte príbeh na zadnej strane), fotokópie pracovného listu *Princípy trvalo udržateľného života* pre každú skupinu a jedna fotokópia rolových kartičiek

Postup:

Evokácia:

1. Brainstormujte so žiačkami a žiakmi na tému klimatická zmena, jej prejavy na Slovensku a v krajinách globálneho juhu.

Uvedomenie:

2. Ukážte žiačkam a žiakom fotografiu z Beninu a spoločne si po častiach prečítajte text na zadnej strane. Pýtajte sa, či príbehu rozumeli a čo ich najviac zaujalo. Odpovedzte na prípadné otázky.
3. Rozdeľte žiačky a žiakov do skupín po 4 alebo 5. Polovica skupín bude predstavovať ľudí zo Slovenska a polovica z Beninu. Prečítajte im tento text:

„V príbehu z Beninu ste sa dozvedeli, že mladí farmári a farmárky sa učia novým postupom a používaniu nových technológií v poľnohospodárstve najmä preto, aby sa užívali aj v časoch meniacej sa klímy. Usilujú sa aj o to, aby ich činnosť bola šetrná k životnému prostrediu. Takéto aktivity sú dôležité pre zachovanie života na Zemi v jeho súčasnej podobe. Skúste sa teraz v skupine zamyslieť nad tým, ako by podľa vás mali znieť pravidlá – princípy – trvalo udržateľného života na Zemi. Takého, ktorý sa snaží zachovať organizmy na planéte a prírodné zdroje aj pre ďalšie generácie.“

4. Požiadajte skupiny, aby sformulovali súbor pravidiel alebo princípov, ktoré by zaručili trvalo udržateľný život na Zemi. Skupiny píšú zo svojho pohľadu – skupiny „z Beninu“ z pohľadu ľudí z Afriky, skupiny „zo Slovenska“ píšú sami za seba, tu a teraz.
5. Nechajte skupiny písať maximálne 10 minút, prechádzajte sa medzi nimi, povzbudzujte diskusiu, prízvukujte žiačkam a žiakom, že pravidlá môžu byť úplne jednoduché.
6. Po skončení písania nechajte skupiny prečítať ich pravidlá.
7. Rozdajte do skupín kópie pracovnej prílohy *Udržateľný život* a dajte im čas na ich prečítanie.

Reflexia:

Diskutujte:

- Ako veľmi sa líšili vaše princípy od tých „oficiálnych“?
- Súhlasíte s týmito princípmi? Prečo áno a prečo nie?
- Myslíte si, že by tieto princípy mali platiť u nás rovnako ako na globálnom juhu (v ekonomicky rozvojových krajinách)?
- Pre koho je ľahšie ich dodržiavať – pre bohatý sever či chudobný juh a prečo?
- Myslíte si, že nové technológie samotné nám môžu pomôcť v adaptácii na klimatickú zmenu, alebo treba niečo viac?
- Počuli ste už termín dobrovoľná skromnosť? Čo podľa vás znamená a ako nám môže pomôcť v súčasnej situácii?

Princípy trvalo udržateľného života

1. Každá ľudská bytosť je súčasťou spoločenstva, ktoré sa skladá zo všetkých živých bytostí na Zemi. Spoločenstvo spája minulosť, prítomnosť a budúcnosť ľudstva so zvyškom prírody.
2. Všetci ľudia majú rovnaké a základné práva. Zahŕňajú právo na život, na slobodu a osobnú bezpečnosť, na slobodu myslenia a slova, na náboženskú slobodu, na účasť na vládnutí, na vzdelanie a v rámci limitov Zeme na nevyhnuté zdroje pre zdravý životný štandard. Žiaden jedinec, spoločenstvo alebo národ nemá právo brániť iným v prístupe k prostriedkom na živobytie.
3. Každý jedinec a spoločnosť sú zodpovední za ochranu týchto práv pre všetkých ostatných.
4. Všetky životné formy majú právo na rešpektovanie bez ohľadu na ich hodnotu pre ľudí. Rozvoj by nemal ohroziť prežitie iných druhov. Ľudia by sa mali vyhnúť zbytočnému zabíjaniu a krutosti voči iným druhom.
5. Každý je zodpovedný za svoj vplyv na prírodu. Ľudia by mali zachovať ekologické procesy a biodiverzitu a snažiť sa využívať akékoľvek zdroje efektívne a trvalo udržateľne.
6. Každá generácia by mala zabezpečiť, aby svet, ktorý zanechá ďalším generáciám, bol aspoň taký rozmanitý a plodný ako ten, ktorý zdedila.
7. Zodpovednosť za tieto činy je na jednotlivcovi rovnako ako na spoločenstve a presahuje všetky kultúrne, politické a ekonomické hranice.

Princípy trvalo udržateľného života

1. Každá ľudská bytosť je súčasťou spoločenstva, ktoré sa skladá zo všetkých živých bytostí na Zemi. Spoločenstvo spája minulosť, prítomnosť a budúcnosť ľudstva so zvyškom prírody.
2. Všetci ľudia majú rovnaké a základné práva. Zahŕňajú právo na život, na slobodu a osobnú bezpečnosť, na slobodu myslenia a slova, na náboženskú slobodu, na účasť na vládnutí, na vzdelanie a v rámci limitov Zeme na nevyhnuté zdroje pre zdravý životný štandard. Žiaden jedinec, spoločenstvo alebo národ nemá právo brániť iným v prístupe k prostriedkom na živobytie.
3. Každý jedinec a spoločnosť sú zodpovední za ochranu týchto práv pre všetkých ostatných.
4. Všetky životné formy majú právo na rešpektovanie bez ohľadu na ich hodnotu pre ľudí. Rozvoj by nemal ohroziť prežitie iných druhov. Ľudia by sa mali vyhnúť zbytočnému zabíjaniu a krutosti voči iným druhom.
5. Každý je zodpovedný za svoj vplyv na prírodu. Ľudia by mali zachovať ekologické procesy a biodiverzitu a snažiť sa využívať akékoľvek zdroje efektívne a trvalo udržateľne.
6. Každá generácia by mala zabezpečiť, aby svet, ktorý zanechá ďalším generáciám, bol aspoň taký rozmanitý a plodný ako ten, ktorý zdedila.
7. Zodpovednosť za tieto činy je na jednotlivcovi rovnako ako na spoločenstve a presahuje všetky kultúrne, politické a ekonomické hranice.

Zdroj: Fien, J. (Ed.) 1993 (podľa IUCN, UNEP, WWF, 1991)

Káva a Uganda

Káva je jedným z najobľúbenejších nápojov súčasnosti. Každý deň sa jej vo svete vypije viac ako 2,25 miliárd šálok. Pestuje sa prevažne v tropických oblastiach Južnej Ameriky, Afriky a Ázie, ale najviac sa jej skonzumuje vo vyspelých krajinách Európy a Severnej Ameriky, kam sa však musí dovážať. Viac ako 90 percent svetovej produkcie kávy pochádza z krajín globálneho juhu (tzv. rozvojových krajín).

Uganda, krajina ležiaca vo vnútrozemí východnej Afriky, má na pestovanie kávy ideálne podmienky a patrí k jej najväčším svetovým producentom. Každý rok sa na ugandských farmách vypestuje a spracuje asi 170-tisíc ton kávy, čo by bolo, pre lepšiu predstavu, v prepočte asi 60 polkilových balení pre každého Slováka či Slovenku. Káva sa podieľa na štvrtine ugandského exportu, pre národnú ekonomiku je preto podobne dôležitá ako výroba automobilov pre Slovensko.

Kávové kríky sa tradične sadia v tieni veľkých stromov, v prostredí, ktoré je blízke biodiverzite lesa. Avšak so snahou o zvýšenie výnosov sa čoraz viac kávy pestuje tzv. slnečnou kultiváciou – bez stromov poskytujúcich tieň, no s vyšším použitím umelých hnojív. Po zbere plodov kávovníka sa tie v niekoľkých komplikovaných krokoch spracúvajú a sušia. Nasleduje praženie kávy, ktorá sa po zomletí môže pripraviť

a servírovať. Celý proces pestovania a spracovania kávy je náročný na množstvo i kvalitu pracovnej sily.

Najväčšie zisky z celého procesu si ukrajujú pražiarne kávy a jej koneční predajcovia. Tieto spoločnosti sú väčšinou sústredené v krajinách vyspelej Európy a Severnej Ameriky. Samotní pestovatelia sa musia uspokojiť s výrazne nižším podielom na zisku z konečnej ceny kávy. Férovou alternatívou bežného obchodu s kávou je fair trade (FT) – spravodlivý obchod alebo direct trade (DT) – priamy obchod. Hnutie fair trade poskytuje farmárom výkupnú cenu pokrývajúcu náklady na dôstojný život (stravu, ubytovanie, zdravotnú starostlivosť a školskú dochádzku pre deti). Zároveň ponúka vzdelávanie, medziúvery, prémie za bioprodukciiu či prémie pre komunitu, ktoré tá môže použiť na svoj rozvoj. Novovzniknutý direct trade ponúka priamy obchod medzi pražiarňami kávy a pestovateľskými družstvami či jednotlivcami bez medzičlánkov a poplatkov za fair trade certifikáciu; no zatiaľ je len v začiatkoch a jeho vierohodnosť sa opiera iba o jednotlivé pražiarne.

Tip: Úloha pre žiacky a žiakov

S pomocou internetu zistite, ktoré krajiny sveta sú najväčšími pestovateľmi kávy. Odporúčame nájsť hodnoverný, tzv. primárny zdroj v anglickom jazyku.

A AKTIVITA: Moja šálka kávy

Ciel' aktivity: Oboznámiť sa so základnými faktmi o pôvode kávy a o obchode s ňou – odporúčame zaradiť pred alebo po práci s textom *Uganda a káva*.

Odporúčaný vek: od 12 rokov

Čas: 20 – 30 minút

Pomôcky: hlasovacie kartičky, kópia pracovného listu *Moja šálka kávy* a prílohy *Moja šálka kávy*

Postup:

1. Pripravte si sady hlasovacích kartičiek s písmenami A, B, C a D (podľa počtu skupín) a jednu kópiu pracovného listu *Moja šálka kávy*.
2. Žiačky a žiakov rozdeľte do 4- až 5-členných skupín. Každá skupina si môže vymyslieť názov, pod ktorým si ju zapíšete do tabuľky odpovedí v prílohe.
3. Vysvetlite žiačkam a žiakom, že im postupne budete klásť 9 otázok. Každá skupina si bude spoločne voliť odpoveď zo štyroch možností, z ktorých len jedna je správna.
4. Rozdajte do skupín sady hlasovacích kartičiek a vysvetlite im, že po zaznení kvízovej otázky budú mať vždy krátku chvíľu na to, aby sa spoločne v rámci skupiny rozhodli, ktorá odpoveď je správna.
5. Zhruba 20 – 30 sekúnd po prečítaní otázky dajte skupinám zvukový signál (napríklad slovne, tlesknutím rúk, píšťalkou a podobne), aby pred sebou zdvihli hlasovaciu kartičku so zvolenou odpoveďou. Odpovede na danú otázku zapíšete pod seba do tabuľky, uveďte a vysvetlite správnu odpoveď a v tabuľke všetky správne odpovede zakrúžkujte (neskôr to uľahčí počítanie bodov). Postupne takto prejdite všetky otázky.
6. Keď prečítate všetky otázky a poznačíte odpovede, nechajte si časovú rezervu na diskusiu. Pri vysvetľovaní správnych odpovedí si pomáhajte informáciami v prílohe *Moja šálka kávy*.
7. Na záver stručne zhrňte výsledok kvízu. Najúspešnejšiu skupinu môžete odmeniť.

Tip: Kvíz v pohybe

Ak máte možnosť upraviť si priestor na aktivitu, môžete kvíz zrealizovať aj zábavnejšie. Lavice odsuňte k stenám tak, aby ste uprostred triedy vytvorili voľný priestor približne v tvare štvorca. Rohy miestnosti označte písmenami A, B, C a D. Žiačky a žiakov rozdeľte do dvojíc, v ktorých sa budú môcť poradiť nad správnymi odpoveďami. Keď sa rozhodnú, po zaznení signálu sa všetky skupiny naraz postavia do rohu označeného nimi zvoleným písmenom.

Na vyhodnocovanie kvízu namiesto zapisovania bodov na tabuľku v tomto prípade použite žetóny, papieriky alebo nálepky, ktoré budú môcť dvojice získať za každú správnu odpoveď. Víťazná dvojica s najväčším počtom bodov môže prípadne získať nejakú zaujímavú cenu – a nemusí to byť nič materiálne!

Miestnosť si môžete upraviť ešte pred začiatkom hodiny – začnite so žiačkami a žiakmi sediacimi na stoličkách rozmiestnených do tvaru kruhu, pred kvízom poodkladajte stoličky k laviciam a po jeho skončení môžete pokračovať opäť v kruhu až do konca vyučovacej hodiny.

Otázky na kvíz

1. V ktorej krajine sa predpokladá pôvod kávy?

- a) Turecko
- b) Etiópia
- c) Mexiko
- d) Nový Zéland

2. Z akého jazyka pochádza slovo káva?

- a) arabčina
- b) latinčina
- c) jidiš (židovský jazyk)
- d) svahilčina (jeden z afrických jazykov)

3. Prečo boli v Anglicku v 17. storočí zakázané kaviarne?

- a) Kávu považovali za zdraviu škodlivú.
- b) Káva nechutila anglickej šľachte a tá si neželala, aby sa v krajine rozširovala.
- c) Káva bola novinka zo zahraničia, ktorú kráľovská rodina nemienila tolerovať.
- d) Kráľ sa bál, že v kaviarňach sa stretávajú ľudia, ktorí plánujú revolúciu.

4. Aké účinky má káva na telo človeka?

- a) zvyšuje chuť do jedla
- b) má povzbudzujúce účinky
- c) spôsobuje apatiu a ľahostajnosť
- d) spôsobuje stratu hmotnosti človeka

5. V ktorej krajine sveta sa pestuje najviac kávy?

- a) Etiópia
- b) Vietnam
- c) Brazília
- d) Indonézia

6. Aký podiel kávy sa konzumuje v krajinách, v ktorých sa aj pestuje?

- a) 22 percent
- b) 44 percent
- c) 66 percent
- d) 88 percent

7. V ktorých krajinách sveta sa konzumuje najviac kávy na obyvateľa?

- a) Francúzsko, Taliansko a USA
- b) Etiópia, Uganda, Tanzánia
- c) Fínsko, Nórsko, Island
- d) Kolumbia, Brazília, Guatemala

8. Koľko ľudí je ekonomicky závislých od pestovania, spracovania kávy a od obchodu s ňou?

- a) 10 miliónov
- b) 30 miliónov
- c) 60 miliónov
- d) 100 miliónov

9. Koľko kávových bobúľ treba na 1 kilogram praženej kávy?

- a) menej ako 1000
- b) 2000 – 3000
- c) 4000 – 5000
- d) viac ako 6000

TABUĽKA ODPOVEDÍ

Názov skupiny	Odpovede na otázky									Počet správnych odpovedí
	č. 1	č. 2	č. 3	č. 4	č. 5	č. 6	č. 7	č. 8	č. 9	

Inšpirované vzdelávacími materiálmi dostupnými na stránke: www.oxfam.org.uk. Upravené.

Správne odpovede na kvízové otázky:

- 1.b)** Predpokladá sa, že káva pochádza z **vysočín Etiópie**, z obdobia pred asi 1000 rokmi.
- 2.a)** Slovo káva pochádza z tureckého kahve, odvodeného zas z **arabského kahva**, ktoré znamená „to, čo zabraňuje spánku“.
- 3.d)** Kráľ Karol II. vydal v roku 1675 nariadenie, ktorým zakázal prevádzkovanie kaviarní. V stále populárnejších podnikoch sa totiž skutočne koordinovali rôzne politické aktivity.
- 4.b)** Káva povzbudzuje srdcovú činnosť a pre tieto povzbudzujúce účinky sa pije predovšetkým.
- 5.c)** Popredné priečky svetového rebríčka pestovateľov kávy sa z dlhodobého hľadiska nemenia. Prvenstvo si s viac ako tretinou svetovej produkcie kávy udržiava **Brazília**, za ňou s približne 14 percentami nasleduje Vietnam. Uganda je dlhodobo na 11. mieste. Celkové poradie v produkcii kávy za rok 2011 je takéto: 1. Brazília, 2. Vietnam, 3. Etiópie, 4. Indonézia, 5. Kolumbia, 6. India, 7. Peru, 8. Mexiko, 9. Honduras, 10. Guatemala. Celé štatistiky a podrobné informácie o obchode s kávou nájdete na stránke: www.ico.org.
- 6.a)** Iba **22 percent** kávy zostáva v krajinách jej pôvodu. Väčšina sa vyváža do vyspelých krajín Európy a Severnej Ameriky.
- 7.c)** Najviac kávy na osobu sa spotrebuje v severných krajinách Európy, absolútne prvenstvo patrí **Fínsku**.
- 8.d)** Približne 25 miliónov rodín, teda odhadom viac než **100 miliónov** ľudí.
- 9.c)** Na 1 kilogram praženej kávy treba približne 4000 – 5000 kávových bobúľ. Tie majú jasnú červenú farbu a rastú na stromoch.

Sabz Dara – túžba po vzdelaní

Afganistan je krajina s pohnutou minulosťou. Túto kedysi kultúrnu krajinu zasiahla séria vojen, ktorá trvala takmer štvrtstoročie a prakticky dodnes sa neskončila. Po vojne so Sovietskym zväzom nasledovala občianska vojna, ktorá viedla k ovládnutiu krajiny náboženskými fanatikmi z hnutia Taliban a zasiahla všetky aspekty života, vrátane školstva.

Afganistan má jednu z najmladších populácií na svete – až jeden z piatich Afgancov je dieťa v „školopovinnom“ veku, čo je najvyšší podiel na svete. Po ukončení vlády Talibanu nastal obrovský hlad po vzdelaní. Ale zničené školy, nedostatok učiteľov a financií na školstvo sú len niektoré z výzev, ktorým čelí afganská spoločnosť na ceste k vzdelaniu pre všetky deti.

Túžba po vzdelaní však dokáže zdoлаť tieto prekážky. Príkladom je Sabz Dara – chudobná horská obec v strednej časti Afganistanu, v tesnej blízkosti štítov pohoria Hindukúš. Najbližšia štátna škola bola vzdialená 8 km a najmä pre malé deti nebolo možné túto vzdialenosť prekonať pešo – v ťažkom horskom teréne.

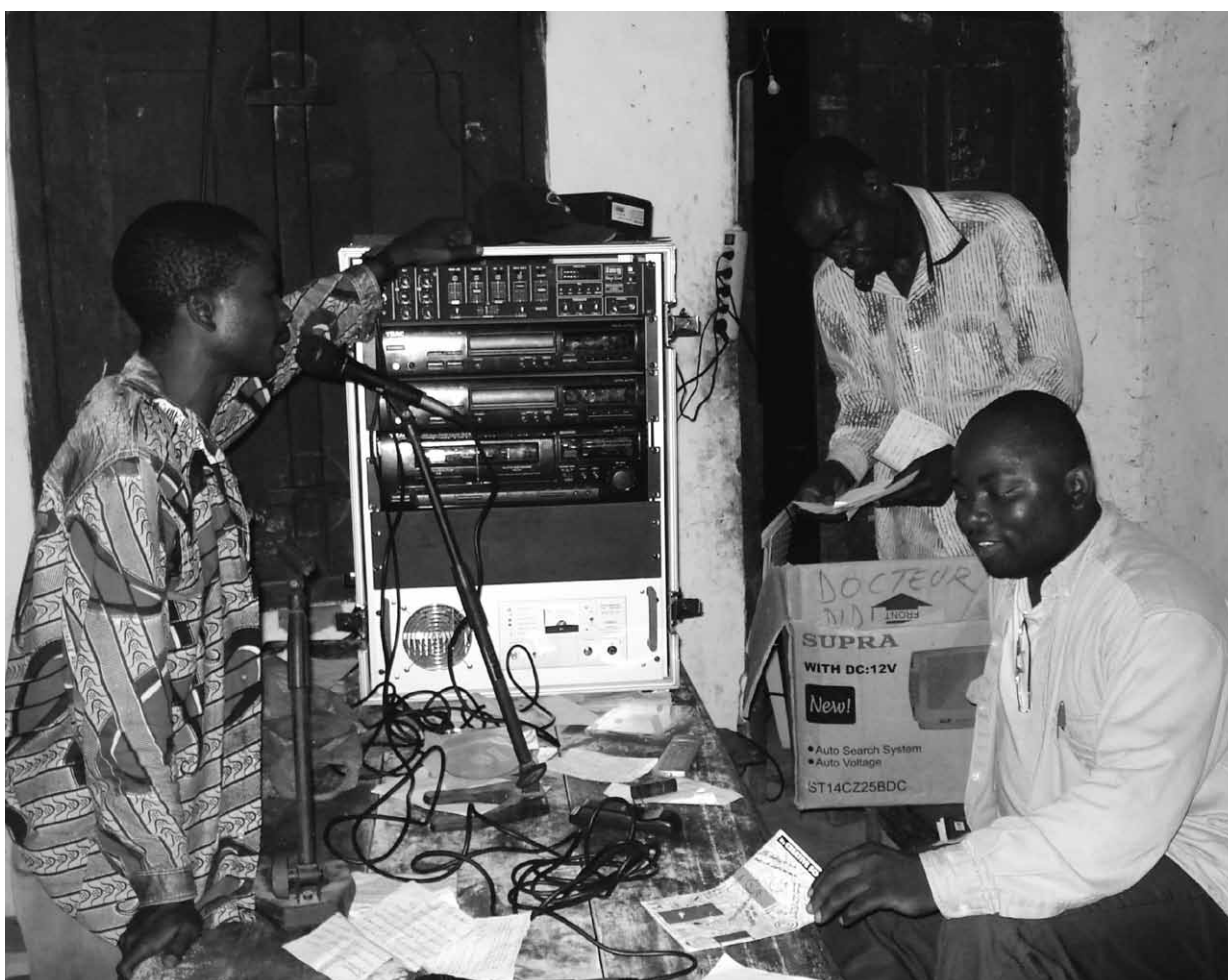
V roku 2007 sa preto miestni obyvatelia rozhodli svojpomocne otvoriť novú školu. Pre nedostatok priestorov a financií sa dohodli s miestnou mešitou, že budú ako provizórnu školu využívať jej priestory. Dnes sa v mešite vyučuje denne v dvoch zmenách – ráno a poobede. Naraz sa tu spoločne učí až päť tried – ak je pekné počasie, niektoré sa presunú von, kde sa učia pod holým nebom.

Vďaka podpore zahraničnej mimovládnej organizácie sa škole podarilo získať základné učebné pomôcky, ako sú tabule a učebnice, a zabezpečiť základný plat pre učiteľov. Kriedy, zošity a perá si ale komunita musí zadovážiť sama. Spoločne plánuje postaviť celkom novú budovu – na tieto účely už kúpila pozemok v blízkosti rieky, no vysoké finančné náklady jej zatiaľ nedovolili začať s výstavbou. Napriek tomu sa nevzdáva, za vzor jej slúžia iné školy v oblasti, ktorým sa podarilo získať podporu zo zahraničných zdrojov od ministerstva školstva a vybudovať dobre vybavené školy, ktorých najlepší absolventi a absolventky pokračujú štúdiom v mestách, niektorí dokonca až v zahraničí.

K téme Afganistan a vzdelanie odporúčame niektorú z mnohých interaktívnych aktivít z príručky *Afganistan a miléniové rozvojové ciele, metodická príručka pre učiteľov základných a stredných škôl*, vydaná OZ Človek v ohrození, 2012, ISBN: 978-80-89493-09-8, voľne na stiahnutie v elektronickej verzii na internete: www.clovekvohrozeni.sk/metodicke-pirucky.

Rádio ako okno do sveta

Mingana je malá dedinka v provincii Maniema v Konžskej demokratickej republike, obývaná etnickou skupinou Wazimba. Základným zdrojom príjmov pre miestne obyvateľstvo je poľnohospodárstvo (najmä olejové palmy a káva) a lov. Prístup do dedinky veľmi sťažuje až šesťdesiatkilometrová vzdialenosť od štátnej cesty spájajúcej Kindu a Kasongo. Navyše, najmä počas obdobia dažďov je Mingana odrezaná od informácií zvonka na dlhý čas. Miestni ľudia sa zaujímajú o novinky zo sveta, a tak pravidelne zbierajú medzi sebou peniaze na nákup paliva nevyhnutného na pohon generátora elektriny. Vďaka tomu môžu zapnúť rádiostanicu, ktorá funguje 4 hodiny denne. Satelitné spojenie umožňuje obyvateľom skupiny Wazimba udržiavať si prehľad o novinkách z celej krajiny. Rádio s dosahom vysielania niekoľko desiatok kilometrov zohráva dôležitú úlohu v ich sociálnom živote. Umožňuje novinkám dostať sa do ešte vzdialenejších miest v tejto časti krajiny. Medzi poslucháčmi sú veľmi obľúbené programy o zdraví a hygiene.

KDR

Konžská demokratická republika (KDR) je rozľahlá krajina v srdci Afriky a žije v nej viac ako 200 etnických skupín – spolu približne 62,6 milióna obyvateľov, čo z nej robí tretiu najpočetnejšiu africkú krajinu. KDR disponuje veľkými ložiskami prírodných zdrojov, ako sú diamanty, zlato a drevo. Práve prírodné zdroje sa z veľkej časti podieľali na financovaní vojny v KDR, známej ako Druhá konžská vojna (1998 – 2003), počas ktorej v Kongu bojovalo 6 okolitých štátov a zomreli viac ako 4 milióny ľudí. Aj na Slovensku máme spojenie s týmto konfliktom – koltán, pre ktorý sa boje v KDR zvyknú označovať aj ako Africká PlayStation vojna. Koltán je zlúčenina dvoch vzácnych kovov s výnimočnou tvrdosťou a veľmi dobrou vodivosťou, ktorá má široké uplatnenie pri výrobe mikročipov (spotrebná elektronika vrátane mobilov a PlayStation), vojenských zariadení a jadrových reaktorov, balistických striel, turbín či zdravotníckych implantátov. Do roku 1999 sa s koltánom obchodovalo ako s nepriľiš

významnou surovinou, ale spolu s prudko rastúcim dopytom vďaka rozvoju počítačových technológií sa náhle zvýšila jeho cena a veľký nedostatok koltánu na trhu na prelome tisícročia vyústil do tzv. koltánovej horúčky, ktorá sa premietla aj do vojny v KDR v rokoch 2000 – 2003. A hoci sa vojna oficiálne skončila, nepokoje, násilie a humanitárna kríza v KDR pretrvávajú dodnes. Infraštruktúra je zničená a veľké percento obyvateľov trpí podvýživou a HIV/AIDS.

Koltán

V KDR sa podľa odhadov nachádza až 80% svetových nálezísk koltánu, ktorý sa tu z veľkej väčšiny nezákonne ťaží a vyváža a neoznačený putuje cez Rwandu či Ugandu do Európy alebo do Austrálie, odkiaľ sa ďalej exportuje ako koltán pochádzajúci z legálnej austrálskej ťažby. Pri obchode s koltánom neexistuje žiaden certifikačný proces, ktorý by dokazoval jeho „nekonfliktný“ pôvod. Správy OSN priamo obvinili Burundi, Rwandu a Ugandu z ilegálnej ťažby a vývozu surovín z KDR a vydali zoznam 125 spoločností, ktoré koltán z Afriky využívajú – sú na ňom aj známe americké a európske firmy ako Dell, Nokia, IBM či Ericsson. Podľa amerického žurnalistu A. Shoumantoffa putuje najviac koltánu do USA na výrobu zbraní, ktoré sa využívali aj vo vojne v Iraku.

Riešením v prípade zlyhania trhu sú obchodné embargá či úplné zmrazenie obchodu s nelegitímnymi vládami či krajinami vo vojne – to by však znamenalo riziko humanitárnej krízy, stratu prísunu surovín pre priemyselné krajiny a zavedenie nových opatrení o svetovom obchode. Možným riešením je aj certifikácia krajiny pôvodu surovín, čo sa však pri koltáne zatiaľ nepodarilo.

Mobil

Mobil patrí medzi najčastejšie obmieňanú elektroniku – až dve tretiny vydržia prvému majiteľovi len rok až dva. V roku 2010 vlastnilo 100 Európanov v priemere 120 SIM kariet, zatiaľ čo 100 Afričanov iba 41 kariet a 100 Aziatov 66. Pritom z 5 miliónov nepoužívaných mobilov by sa dalo recyklovaním získať až 120 kg zlata, 1250 kg striebra, 45 kg paládia a 45 kg medi! Z ich batérií by bolo možné získať späť 19 000 kg kobaltu.

Inšpirované publikáciami organizácií Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica (Bratislava, SR) a Polska Akcja Humanitarna (Varšava, Poľsko).

A AKTIVITA: Koľko stojí mobil?

Ciel' aktivity: Diskutovať a vyjadrovať názor na výhody a nevýhody používania mobilných telefónov a ich vplyv na život ľudí v krajinách globálneho severu a globálneho juhu.

Odporúčaný vek: 12 – 16 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: fotokópie pracovného listu *Koľko stojí mobil* pre každého žiaka alebo papiere na písanie, fotografia *Rádio ako okno do sveta*.

Postup:

Evokácia:

1. Na začiatku hodiny sa opýtajte žiačok a žiakov, kto z nich nevlastní mobil a prečo. Potom sa opýtajte, kto ho vlastní a na čo ho využíva.

Uvedomenie:

2. Rozdajte žiačkam a žiakom pracovný list *Koľko stojí mobil* alebo im ho na tabuľu napíšte alebo nasvieťte a rozdajte im čisté papiere. Požiadajte ich, aby ho vyplnili. Prechádzajte sa medzi žiačkami a žiakmi a prípadne im pomôžte vhodnými otázkami.
3. Keď žiačky a žiaci dopíšu, napíšte na tabuľu, koľko z nich vlastní mobil, koľko mobilov vlastní celá trieda, koľko peňazí sa na ne v triede minulo... Pýtajte sa, aké výhody a nevýhody našli, a spíšte ich heslovite na tabuľu.

4. Rozdajte žiačkam a žiakom fotografiu z KDR (alebo ju dajte kolovať) a dajte im prečítať spodný text o koltáne a mobiloch. Opýtajte sa ich, či chcú teraz ešte niečo doplniť k výhodám a nevýhodám mobilov.

Reflexia

5. Diskutujte so žiakmi:
 - Opýtajte sa ich, či by si vedeli predstaviť svoj život bez mobilu. Navrhňte im, nech sa opýtajú doma rodičov, ako fungovali kedysi bez mobilu a či by si bez neho vedeli predstaviť svoj život oni. Na ďalšej hodine o tom krátko podiskutujte.
 - Čítia po prečítaní textu svoje prepojenie na ľudí v Kongu, ktorí trpia kvôli koltánu? Ako by im mohli pomôcť? (Zaujímať sa o pôvod svojho mobilu, vybrať si takú značku, ktorá je sociálne zodpovedná, podporovať iniciatívy za certifikáciu koltánu.)
 - Čo ešte môže každý z nás urobiť, aby zmiernil negatívne dopady používania mobilu? (Nekupovať si každý rok nový mobil, starý mobil darovať ďalej alebo ho dať na recykláciu, vybrať si značku, ktorá je zodpovedná k prostrediu aj ľuďom.)

Doplňujúce informácie k pracovnému listu pre učiteľa:

Výhody: ľahšia komunikácia s rodinou a priateľmi; dostupnosť; možnosť byť informovaný o novinkách; bezpečnosť (možnosť dať o sebe vedieť, privolať pomoc); zábava (hry, rádio, fotoaparát, video)

Nevýhody: vysoké náklady; ožarovanie hlavy a tela; šikana cez mobil; kontrola – rodičia dieťa ľahšie kontrolujú; nesmie sa používať v škole

Iné: mobily sa stali predmetom pouličných krádeží; zvyšujú riziko autonehody, ak šofér telefonuje počas jazdy; žiarenie z BTS staníc (prenosových staníc signálu na mobily); určité vylúčenie zo spoločnosti pre tých, ktorí si mobil nemôžu dovoliť; riziká pre životné prostredie (toxické batérie); vojny pre koltán a iné potrebné suroviny

Inšpirované aktivitou „bRing“ od organizácie Oxfam GB (Oxford, Anglicko), www.oxfam.org.uk/education/resources/bring_bring/?4; upravené.

PRACOVNÝ LIST: Koľko stojí mobil?

Mobil: vlastným / nevlastným

Počet kusov: Značka:

Náklady na mobil:

Nákup: Prevádzka (mesačne):

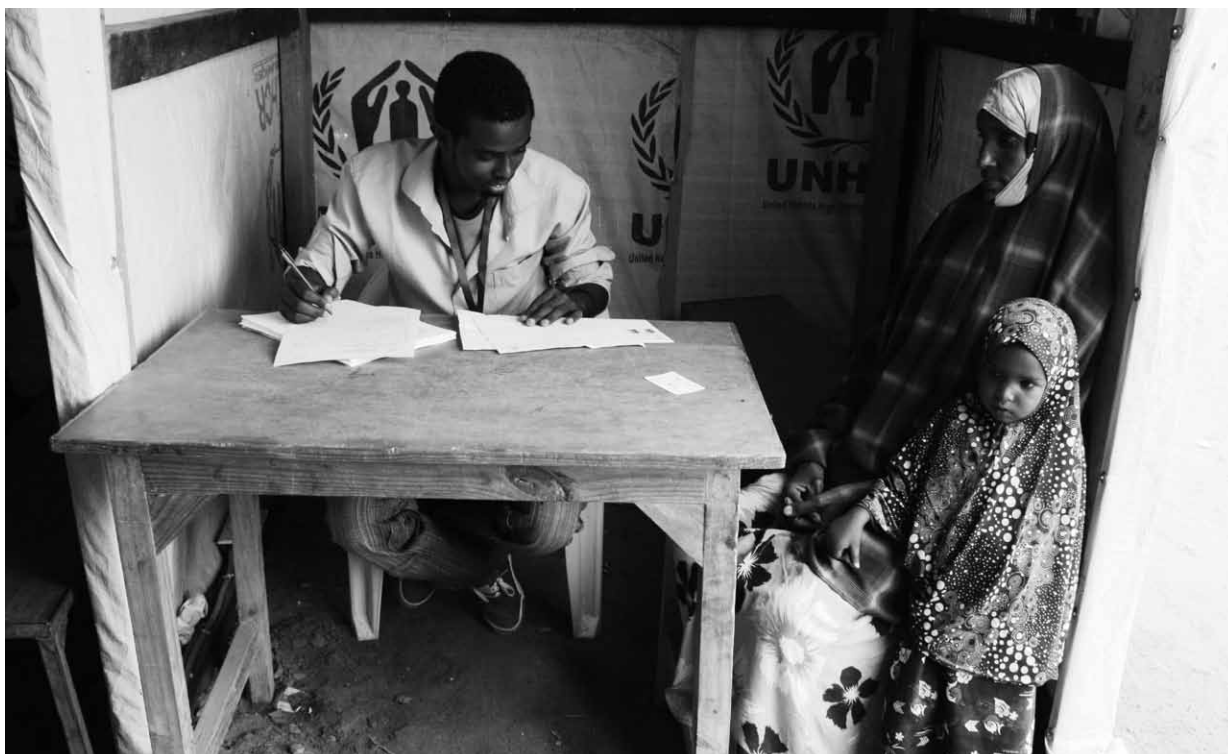
Kto vám kúpil mobil?

Výhody používania mobilu (osobné aj všeobecné):

Nevýhody používania mobilu (osobné aj všeobecné):

Iné:

Obraz chudoby

Vnímanie globálneho juhu, teda rozvojových krajín, ovplyvňujú najmä obrazy a správy, ktoré o týchto krajinách vidíme a čítame v médiách či kampaniach mimovládnych organizácií. Skúste si zadať do internetového prehliadača heslo „Afrika ľudia“ a kliknite na obrázky. Prevažná väčšina z nich ukazuje chudobné hladné deti, prípadne nahé telá afrických žien či mužov, predstaviteľiek a predstaviteľov vybraných etnických skupín.

Skutočne predstavuje dnešná Afrika najmä tieto obrazy? Sú krajiny na africkom kontinente také podobné, že ich môžeme pomenovať jednoduchými hodnoteniami ako chudobné, zaostané, menej rozvinuté, či dokonca beznádejné?

S istotou môžeme povedať, že to tak nie je – v Egypte prebehla revolúcia, ktorej účastníčky a účastníci sa zvolávali prostredníctvom facebookových stránok; dve ženy z Libérie získali v roku 2011 Nobelovu cenu mieru (jednou z nich je prezidentka Ellen Johnson Sirleaf); v Keni zaviedli revolučný systém mobilného bankovníctva a Botswana sa v rebríčku vnímania korupcie za rok 2011 umiestnila na 32. mieste (na porovnanie, Slovensko sa v tomto rebríčku umiestnilo na 66. mieste). To je len zopár príkladov, ktoré hovoria o pestrosti afrického kontinentu.

Neznamená to však, že by sme mali úplne prestať informovať o problémoch, ktoré sa na globálnom juhu dlhodobo vyskytujú. Pri prezentácii týchto problémov žiakom a žiačkam by sme však určite mali rešpektovať etické pravidlá. Tie možno zhrnúť do niekoľkých bodov:

1) Vyberať obrazový materiál a správy založené na úcte, dôstojnosti a dodržiavaní ľudských práv.

Ide predovšetkým o rešpektovanie práva na súkromie a dodržanie dôstojnosti zobrazovaných osôb. Pri zobrazovaní utrpenia, najmä podvyživených detí na pokraji smrti, sa nerešpektuje ich dôstojnosť, nehovoriac o tom, že sa porušuje aj ich prirodzené právo súhlasu so zverejnením takejto fotografie.

2) Každý obraz a zobrazenú situáciu ukázať v užšom aj širšom kontexte.

Pri tvorbe prezentačných materiálov je dôležité položiť si otázku: *Čo treba vedieť, aby bola sila správy jasne zrozumiteľná?* Pre autorky a autorov, ktorí boli svedkami opísaných faktov, sú zobrazené situácie jasné. Pre cieľovú skupinu, ktorá nemusí mať dostatok informácií o danej téme, môžu však byť nejasné a zapríčiniť zlé pochopenie zobrazených situácií.

Pozrite sa na fotografiu vyššie a prečítajte si tri možné popisy:

1. Boda, Kampala, Uganda
2. Bežný deň, Kampala, Uganda
3. Čakanie na klientov. Vodiči dopravných prostriedkov boda, ktoré slúžia ako miestne taxíky. Kampala, Uganda, január 2007.

Čo by sa dozvedeli vaše žiačky a žiaci, keby dostali len jeden z prvých dvoch popisov? Bola by informácia dostatočná? Čo by si mysleli na základe druhého popisu? Neposilňuje zaužívaný stereotyp, že Afričania sú leniví a ležérni?

3) Vyhýbať sa obrazom a správam, ktoré podporujú stereotypy, vyvolávajú senzácie alebo diskriminujú ľudí, situácie alebo miesta.

Pri používaní obrazového materiálu hrozí, že jediný obrázok alebo príbeh môže byť pochopený ako obraz celej spoločnosti či krajiny. Napríklad obrázok masajských bojovníkov môže vytvoriť dojem, že všetky Keňanky a Keňania, či dokonca Afričanky a Afričania chodia v tradičnom kmeňovom odevu s oštepami v rukách. Analógiou zo Slovenska by potom bola fotografia, na ktorej sú chlapi v tradičných krojoch. Takéto obrázky sa treba vždy snažiť vyvážiť aj inými, ktoré reprezentujú pestrosť danej krajiny.

4) Umožniť, aby zobrazení ľudia mali možnosť osobne interpretovať zobrazenú situáciu.

Ak prezentujete realitu na globálnom juhu, snažte sa nájsť na internete príbehy, ktoré hovoria samotní aktéri. Takzvané informácie z druhej ruky, ktoré neprichádzajú priamo z primárneho zdroja, sú menej spoľahlivé a často vyjadrujú neobjektívny pohľad na zobrazenú situáciu. Objektívnejšie, ale aj zaujímavejšie sú príbehy vyrozprávané v prvej osobe ľuďmi, ktorých sa téma priamo dotýka. „Náš“ pohľad je často skreslený tým, že pochádzame z inej kultúry, s témou sa stretávame len letmo a často sa nevyhneme povrchnosti a nedostatočnému pochopeniu danej témy.

V koži ľudí na fotografiách

Predstavte si, že by v budúcnosti bola fotografia vášho chorého dieťaťa použitá na nejakú kampaň. Obrázky zobrazujúce utrpenie vyvolávajú negatívnu reakciu, výčitky svedomia, slúžia skôr na to, aby ľudia rýchlo prispeli, nebudujú však povedomie o príčinách problému, nevzdelávajú a v súčasnosti predstavujú neprijateľný spôsob, ako informovať, resp. vyzývať na pomoc. Treba sa vyhýbať aj fotografiám, kde je zobrazený „biely záchranca, ktorý zachraňuje chudobné africké deti“. Vytvára sa tým predstava nadradeného vzťahu – „my, bohatí záchrancovia“ a na druhej strane „oni, chudobné obeť, čakajúce na našu almužnu“.

Dôraz na objektivitu

Pri zobrazovaní problémov globálneho juhu sa, samozrejme, nevyhneme ani tragickým udalostiam. Ak hovoríme o udalostiach ako hlad alebo vojny, snažme sa o objektívny pohľad bez zbytočného preháňania o krutosti, tak aby nedošlo k zovšeobecneniu na situáciu v celej Afrike, Ázii alebo Južnej Amerike. Napríklad fotografia detských vojakov v Ugande bez vysvetľujúceho popisu môže vytvárať stereotyp, že celá Afrika je vo vojnovom stave a na boje zneužíva deti.

Čo s „nedokonalými“ materiálmi?

V učiteľskej praxi je často problém nájsť obrazové alebo písané materiály, ktoré by spĺňali všetky tieto kritériá. Pri informovaní o globálnych problémoch je dôležité snažiť sa podávať informácie podľa čo možno najviacerých z vyššie spomenutých pravidiel (prípadne upozorniť na manipuláciu alebo stereotypy v konkrétnom materiáli) – žiačky a žiaci tak získajú komplexnejší pohľad na globálny juh a s ním súvisiace témy.

5) Konat' v súlade s najvyššími štandardmi na ochranu detí dodržiavaním ustanovení Dohovoru o právach dieťaťa.

Deti sú najčastejšie portrétovanými objektmi. Preto sa nimi zaoberá osobitná zásada. Nejde len o boj proti negatívnym stereotypom plačúceho, hladného dieťaťa, ani o jeho nahradenie novým stereotypom – portrétom dieťaťa usmiateho, mávajúceho veselo do kamery. Inšpirujúc sa ustanoveniami Dohovoru o právach dieťaťa sa odporúča dať deťom možnosť slobodného prejavu, možnosť vyjadriť sa o svojej situácii a informovať aj o pozitívnych zmenách v postavení detí a mládeže na celom svete.

(Podrobnejšie informácie nájdete v *Kódexe podávania správ a obrazového materiálu na internetovej stránke Platformy mimovládnych rozvojových organizácií.*)

Kódex podávania správ a obrazového materiálu

Keď sa povie Afrika, väčšina ľudí si hneď predstaví hladujúce deti - bez ohľadu na to, že subsaharskú Afriku tvorí vyše 30 rôznych krajín s rôznou hospodárskou úrovňou. Je to dôsledok stereotypného zobrazovania situácie v krajinách globálneho juhu.

Mimovládne organizácie, ktoré pracujú v oblasti humanitárnej pomoci, rozvojovej spolupráce, rozvojového a globálneho vzdelávania, združené v Európskej konfederácii mimovládnych rozvojových a humanitárnych organizácií CONCORD zostavili v roku 2006 **Kódex podávania správ a obrazového materiálu** (Code of Conduct on Images and Messages). Kódex pripomína princíp rešpektovania ľudskej dôstojnosti pri zobrazovaní chudoby a jeho cieľom je okrem iného vyhýbať sa stereotypom pri používaní fotografií a informovaní verejnosti o svojich projektoch a o situácii v krajinách globálneho juhu.

V roku 2010 sa ku Kódexu pripojila aj Platforma mimovládnych rozvojových organizácií na Slovensku, ktorá vyzvala svoje členské organizácie, ale aj médiá a svojich partnerov, aby sa ku Kódexu tiež prihlásili. Zároveň zverejnila preklad kódexu z angličtiny spolu s praktickým manuálom na svojej internetovej stránke: www.mvro.sk/sk/kodex.

Hladomor v krajinách východnej Afriky v obrazoch a kampaniach na Slovensku

Hladomor, ktorý v lete 2011 zasiahol vojnou zničené Somálsko a okolité krajiny, dostal africký kontinent opäť na popredné stránky novín, časopisov a do televíznych správ (ako takmer vždy, keď sa v Afrike deje niečo tragické). Mnohé mimovládne organizácie sa aj na Slovensku rýchlo zmobilizovali a vyhlásili veľmi potrebné finančné zbierky, ktoré umožnili efektívny humanitárny zásah. To je tá pozitívna strana mince.

Zamyslieť sa však treba aj nad prezentáciou tejto témy v mediálnych kampaniach, pretože práve mimovládne organizácie by mali podať komplexnejší pohľad na príčiny a dôsledky zobrazovaného problému.

Samozrejme, že pri humanitárnych katastrofách je dôležité zobrazovať danú situáciu pravdivo. Často sa nedá vyhnúť fotografiám, ktoré nie sú stopercentne v súlade s etickými pravidlami pri podávaní správ a obrazového materiálu, jednoducho preto, že iné fotografie k dispozícii nemáme. V niektorých kampaniach sa ale pri informovaní prejavili tradičné prešľapy. Pri zbierkach sa napríklad objavili názvy ako *Hlad v Afrike* či *Zbierka pre hladomor v Afrike*, čím sa vytvára falošný dojem, že hladomor zasiahol celý kontinent. To však nie je pravda, mnohým africkým krajinám akútny hladomor nehrozí a aj posledná humanitárna kríza (hladomor v roku 2011) sa sústredila na časť regiónu východnej Afriky – oblasť Somálska, Etiópie a severnej Kene.

Väčšine kampaní sa nepodarilo vyhnúť ani stereotypnému obrázku dieťaťa v nedôstojnej situácii – dieťa bezvládne ležiace na lôžku či polonahé dieťa prijímajúce hrnček vody. Pri podávaní obrazového materiálu tak väčšina kampaní použila tradičné zobrazenia, ktoré majú vyvolať súcit, informačne však celkom dobre dopĺňajú situáciu, ktorá sa v menovaných krajinách odohrala.

No v médiách nájdeme aj brutálne obrazy, ktorých úlohou je doslova citové vydieranie publika, napríklad zobrazenie na internetovej stránke www.sme.sk/c/5996693/hladomory-vo-svete.html s podnadpisom „Afrika hladuje a čaká na pomoc“. Takéto informovanie je absolútne neprijateľné a nedôstojné a vyvolá skôr odpor, najskôr odpor k zobrazovanej situácii a neskôr k samému médiu.

Ciel' aktivity: Kriticky analyzovať mediálne správy o krajinách globálneho juhu (*noviny, časopisy, televízia, internet*). Hľadať zdroje o afrických krajinách na internete. Diskutovať o zásadách objektívneho informovania o globálnom juhu.

Odporúčaný vek: od 14 rokov (*pri úpravách od 12 rokov*)

Čas: domáca príprava (1 – 2 týždne) + 45-minútová vyučovacia hodina

Pomôcky: čisté papiere (väčšie kusy, napr. flipchart alebo baliaci papier), kópia kapitoly *Obraz chudoby* pre učiteľku alebo učiteľa a kópie aspoň pre skupiny žiačok a žiakov, písacie potreby, internet

Postup:

Evokácia:

1. Oboznámte žiačky a žiakov o „projekte“. Vysvetlite im, že ich úlohou bude sledovať čo najviac slovenských, či českých médií (*SME, Pravda, Nový Čas, Plus jeden deň, Plus 7 dní, Slovenka, Život, Hospodárske noviny – pri všetkých aj ich online vydania, slovenské rádiá, správy na STV, Markíze, TA3, ČT, JOJ, Prime...*). Vítané sú aj vlastné zdroje (*najmä sociálne siete ako Facebook, Twitter*). Pri anglicky hovoriacich žiačkach a žiakoch môžete upozorniť na hlavné spravodajské televízie ako BBC či CNN, časopis *The Economist*, noviny *New York Times* a pod.
2. Vyzvite žiakov, aby si počas 1 – 2 týždňov (*dĺžku si môžete zvoliť individuálne*) vystrihovali (*ak ide o tlačene médiá*) alebo zapisovali (*ak ide o rádiá či televízie*) všetky správy o afrických krajinách. Dôležitá je krajina, o akú tému ide a ako sa o téme informuje (*teda aké fotografie boli použité, čo bolo v správe*).

Uvedomenie:

3. Na vyučovacej hodine rozdeľte žiakov do skupín po 4 – 5.
4. Vyzvite ich, aby si flipchartový papier rozdelili na dve časti. Na jednu časť budú uvádzať negatívne správy (*chudoba, vojnové konflikty, hladomor, detskí vojaci a podobne*) a na druhú časť pozitívne veci (*ekonomické úspechy, kultúra, zaujímavé osobnosti a podobne*). Špecifickú časť môžu tvoriť cestopisy – odporúčame ako samostatnú formu mediálneho výstupu napríklad na hodinu slovenského jazyka. Dajte žiač-

kam a žiakom dostatok času na spracovanie údajov – minimálne 15 minút.

5. Po ukončení práce vyzvite každú skupinu, aby prezentovala svoje výsledky. Jednotlivé plagáty môžete po prezentácii zavesiť na steny triedy. (*V prípade krátkosti času vyzvite skupiny, aby vybrali len jednu pozitívnu a jednu negatívnu správu, prípadne správu potvrdzujúcu stereotypy o afrických krajinách.*)

Reflexia:

6. Na záver diskutujte pomocou týchto otázok:
 - Podarilo sa vám nájsť dostatok informácií o afrických krajinách? Ak nie, správy z akých kontinentov prevládajú? Z akých zdrojov ste čerpali?
 - Aké typy správ prevažujú pri informovaní o afrických krajinách? A prečo je to tak?
 - Bolo pre vás v skupinovej práci ľahšie nájsť negatívne alebo pozitívne správy?
 - Čoho sa týkajú negatívne a čoho pozitívne správy?
 - Zmenil sa váš pohľad na africké krajiny počas tejto aktivity? Vysvetlite svoju odpoveď (*ak áno aj ak nie*).
 - Čo vás prekvapilo?
7. Prejdite si so žiakmi základné body z kapitoly *Obraz chudoby*, ktorá sa venuje etickejším informovaniu o krajinách globálneho juhu. Vyzvite ich, aby si ešte raz prešli vytvorené plagáty a diskutovali o tom, ktoré body novinári pri informovaní rešpektovali a ktoré nie, a o tom, prečo sa africké krajiny prezentujú práve týmto spôsobom.

Tip na vyučovanie anglického jazyka

Žiakom a žiačkam predstavte dve webové stránky, ktoré im môžu ponúknuť pohľad na zaujímavé udalosti a osobnosti afrických krajín. Ak by ste v téme chceli pokačovať (napríklad na hodine geografie v rámci témy obyvateľstvo Afriky, či na hodinách anglického jazyka), žiaci a žiačky si môžu pripraviť zaujímavosti, ktoré zistili na týchto stránkach:

<http://independentglobalcitizen.com/>

<http://africaisacountry.com/>

Futbal v Afrike

V čase priamych prenosov anglickej futbalovej ligy sú bary v Tanzánii plné vášnivých fanúšikov, oblečených najčastejšie v dresoch s menami afrických hráčov ako Essien či Drogba. Podobný obrázok je typický pre takmer každú z afrických krajín. Futbal sa v mnohých krajinách globálneho juhu uctieva takmer ako náboženstvo. Muži a chlapci poznajú celé súpisky tímov európskych ligových súťaží a v čase dôležitých zápasov sa v mnohých afrických metropolách, ale aj v malých, odľahlých dedinách, zastaví život. A keď sa v zapadnutom mestečku v Keni opýtate, či niečo vedia o Slovensku, pravdepodobne odpoveďa: „Yes, Škrtel, Hamšík...“

Futbal je pre milióny chlapcov, fascinovaných týmto globálnym fenoménom, príležitosťou, ako sa vymaniť z chudobného prostredia. Naučiť sa základy futbalu nie je ťažké, stačí niekoľko plastových vreciek, pevný špagát a kúsok „ihriska“ s udupanou hlinou. Túžby afrických chlapcov však smerujú ďalej, ako je pouličný futbal s kamarátmi – získať zmluvu v jednom zo špičkových európskych klubov. Podobne, ako sa to podarilo jednej z najväčších hviezd afrického futbalu, Emmanuelovi Adebayorovi.

Z nuly na hrdinu (From Zero to Hero)

Príbeh Emmanuela Adebayora je typickým príkladom toho, ako sa z chudobného chlapca bez perspektívy stala uznávaná športová celebrita.

Adebayor sa narodil nigérijským rodičom na chudobnom predmestí mesta Lomé, hlavného mesta štátu Togo. O rodinu sa starala jeho matka, ktorá predávala sušené ryby na hraniciach Toga a Ghany. Z malého zárobku sa jej podarilo kúpiť synovi prvý pár kopačiek. Namiesto školy trávil Emmanuel väčšinu času na futbalovom ihrisku. Ako 15-ročného si ho vyhladli agenti z Francúzska, kam sa hneď nato presťahoval. Jeho snom bolo hrať v najlepších kluboch a zároveň pomôcť svojej matke, aby sa jej lepšie žilo. Dnes sa môže pochváliť tým, že hral za niektoré z najlepších klubov sveta, ako napríklad Arsenal Londýn, Manchester City či Real Madrid.

Ako píše Adebayor na svojej webovej stránke, snaží sa pomáhať deťom vo svojej krajine prostredníctvom rôznych charitatívnych aktivít. Nedávno navštívil sever Toga, kde finančne prispel na renováciu miestnej školy či stavbu dvoch nových nemocníc. Vo svojom dome, ktorý si postavil v hlavnom meste Lomé, poskytol útočisko

100 sirotám, ktorým chce uhradiť aj nevyhnutné školské poplatky a umožniť im tak aspoň základné vzdelanie.

Koniec sna

Na druhej strane, Maurice Koné z Pobrežia Slonoviny je príkladom nelegálneho obchodovania s mladými hráčmi z Afriky. Maurice vyrastal na predmestí hlavného mesta Abidjan, kde pútal fanúšikov množstvom strelených gólov. Keď mal Maurice 15 rokov, jeho rodičov oslovil miestny futbalový agent, ktorý im sľúbil kontrakt s popredným švajčiarskym klubom. Podmienkou však bolo vopred zaplatiť agentovi poplatok za sprostredkovanie. Koného otec sa zadĺžil, aby umožnil synovi splniť si sen.

Na prekvapenie Koného a jeho 6 spoluhráčov však lietadlo, ktoré malo smerovať do Európy, pristálo v Thajsku. Po mesiaci neúspešných rokovaniach s miestnym klubom a zmiznutí ich sprievodcu ostali chlapci na ulici. Po pár mesiacoch boli deportovaní do Tuniska. Maurice sa nakoniec vrátil na Pobrežie Slonoviny. Jeho rodičia ešte stále splácajú dlh.

Odhaduje sa, že od roku 2000 sa nelegálny obchod dotkol okolo 3 000 chlapcov z afrických krajín. Niektorí končia v ilegálnych futbalových akadémiách v Afrike, iní na predmestiach európskych či ázijských miest po neúspešných rokovaniach o kontraktoch, ktoré im sľúbili ich agenti.

Zmena priamo v komunite

Úspešná zmluva v európskom klube nie je jediným spôsobom, ako môže futbal pomáhať mladým Afričanom vymaniť sa z kruhu chudoby. V mnohých afrických krajinách sa darí realizovať miestne komunitné projekty, ktoré spájajú futbal a sociálne témy. Jeden z najúspešnejších realizuje organizácia MYSY (Mathare Youth Sports Organization), ktorá pôsobí v Kibere, jednom z najväčších slumov v Nairobi, hlavnom meste Kene.

MYSY vytvorila v slume systém futbalových líg pre chlapcov a dievčatá rôzneho veku. Jednotlivé tímy však okrem bodov z futbalových zápasov získavajú aj body za komunitné aktivity, ako napríklad zbieranie odpadkov či účasť na vzdelávacích seminároch o prevencii HIV/AIDS, čím sa deti aktívne zúčastňujú na rozvoji svojej komunity. Tým najchudobnejším deťom ponúka MYSY štipendiá, ktoré im zabezpečia štúdium na základných či stredných školách. Viac o organizácii MYSY a jej aktivitách nájdete na stránke: www.mysakenya.org.

A AKTIVITA: Profily afrických futbalistov v SR

Ciel' aktivity: Vyhľadávať a interpretovať informácie o afrických krajinách prepojených so Slovenskom prostredníctvom futbalu; diskutovať o stereotypných pohľadoch na Afriku.

Odporúčaný vek: od 12 rokov

Čas: domáca príprava + 45 minút

Pomôcky: počítače s pripojením na internet, flipchart alebo baliaci papier, fixky, kópie pracovného listu

Postup:

1. Predstavte žiačkam a žiakom „projekt“. Zadajte im presný čas na prípravu (napríklad 7 dní). V prípade, že aktivitu chcete uskutočniť na jednej vyučovacej hodine, využite počítačovú miestnosť s pripojením na internet.
2. Vyzvite žiačky a žiakov, aby na internete zistili, ktorí hráči z afrických krajín pôsobia v prvej, prípadne druhej slovenskej futbalovej lige, a pripravili si lístky s týmito údajmi:
 - meno hráča,
 - klub, v ktorom pôsobí,
 - štát, z ktorého pochádza.

Príklad:
Bello Babtounde – MŠK Žilina – Benin
Mamadou Bagayoko – ŠK Slovan Bratislava – Pobrežie Slonoviny
3. Rozdeľte žiačky a žiakov do rôznorodých skupín po 4 – 5.

4. Vysvetlite žiačkam a žiakom, že každá skupina si vyžrebuje jednu kartičku s menom futbalistu, klubom a názvom krajiny a bude pracovať na súbore aktivít súvisiacich s danou krajinou.
5. Zadajte žiakom a žiačkam úlohu znázorniť na flipchartovom (prípadne baliacom) papieri krajinu pôvodu daného hráča, pričom skupiny sa snažia o nestereotypný pohľad na krajinu, teda bez zamerania len na negatívne javy, ako sú chudoba či občianske vojny.
6. Určte žiačkam a žiakom čas na prípravu a rozdajte im prílohu *Odkiaľ pochádzajú „naši“ hráči?* s pravidlami, ktoré budú musieť dodržiavať. Po uplynutí času na prípravu vyzvite jednotlivé skupiny na prezentáciu svojich prác – pred tabuľou bude vždy stáť a prezentovať celá skupina.
7. Aktivitu ukončíte diskusiou, môžete využiť napríklad tieto otázky:
 - Ktoré poznatky z prípravy plagátov a ich prezentácie boli pre vás obohacujúce?
 - Aké výzvy ste museli v skupine prekonávať pri príprave práce?
 - Ako ste si rozdelili úlohy?
 - V pracovnom liste je napísané: „Vyhnite sa stereotypnému znázorneniu štátu a jeho obyvateľov“. Ako ste to pochopili?
 - Ako podľa vás informujú médiá o Afrike? Myslíte si, že sa usilujú vyhnúť stereotypnému pohľadu?

Tip: Na základe príbehov v texte o futbale skúste zistiť príbehy afrických futbalistov na Slovensku. Skúste ich osloviť, stretnúť sa s nimi, či im napísať.

Futbalové rozdelenie do skupín

Pri náhodnom rozdelení môžete v rámci evokácie využiť futbalovú terminológiu. Na lístočky si pripravte pomenovania rôznych futbalových postov, ktoré môžete využiť viacerými spôsobmi, napríklad:

- **Zostavte kvázi futbalové tímy** – vyzvite žiačky a žiakov, aby si náhodne vytiahli lístoček s postom futbalového hráča a bez slov sa pokúsili vytvoriť tím, v ktorom nebudú dve osoby na tom istom poste (napríklad budete mať niekoľko skupín a v každej z nich bude brankár, stopér, obranca, stredopoliar, útočník).
- **Obsad'te futbalové ihrisko** – vyzvite žiačky a žiakov, aby si náhodne vytiahli lístoček s postom futbalového hráča. Zadefinujte v triede priestor v tvare obdĺžnika, ktorý bude predstavovať polovicu futbalového ihriska (môžete označiť bránu a pod.) a požiadajte žiačky a žiakov, aby sa bez slov presunuli v priestore na miesto, kde sa podľa nich nachádza východisková pozícia postu, ktorý majú na svojom lístočku. Vznikne tak 4 – 5 skupín žiačok a žiakov, ktorí „hrajú“ na tom istom poste.

Úloha:

Pripravte plagát, ktorým predstavíte krajinu z vyžrebovaného lístka v pozitívnom svetle. Plagát musí stručne obsahovať tieto body, týkajúce sa danej krajiny:

1. základné geografické ukazovatele (rozloha, počet obyvateľov, hustota obyvateľstva, stredná dĺžka života, miera urbanizácie, hlavné mesto a pod.)
2. základné ekonomické ukazovatele (HDP na osobu, hlavné exportné komodity...)
3. potenciál na rozvoj cestovného ruchu / hlavné turistické atrakcie
4. vyberte jednu vec/produkt, ktorý nás spája s danou krajinou (môže to byť napríklad nejaká plodina, z ktorej sa vyrábajú potraviny, ktoré bežne konzumujeme)
5. úryvok piesne alebo filmu z danej krajiny
6. predstavte významnú alebo známu osobnosť štátu (okrem politických predstaviteľov)

Pravidlá pri plnení úlohy:

- Dôležitý je nielen obsah, ale aj forma spracovania plagátu a ich rovnováha.
- Skúste porozmýšľať, ako plagát spestriť tak, aby forma neprekryla informačnú hodnotu plagátu a naopak.
- Vyhnite sa stereotypnému znázorneniu štátu a jeho obyvateľov.
- Úlohy na prípravu plagátu si rozdeľte, každý z vás musí participovať.
- Buďte pripravení prezentovať plagát pred svojimi spolužiakmi. Pripravte si spoločnú pútavú prezentáciu, ktorá nebude dlhšia ako 4 minúty.

Úloha:

Pripravte plagát, ktorým predstavíte krajinu z vyžrebovaného lístka v pozitívnom svetle. Plagát musí stručne obsahovať tieto body, týkajúce sa danej krajiny:

1. základné geografické ukazovatele (rozloha, počet obyvateľov, hustota obyvateľstva, stredná dĺžka života, miera urbanizácie, hlavné mesto a pod.)
2. základné ekonomické ukazovatele (HDP na osobu, hlavné exportné komodity...)
3. potenciál na rozvoj cestovného ruchu / hlavné turistické atrakcie
4. vyberte jednu vec/produkt, ktorý nás spája s danou krajinou (môže to byť napríklad nejaká plodina, z ktorej sa vyrábajú potraviny, ktoré bežne konzumujeme)
5. úryvok piesne alebo filmu z danej krajiny
6. predstavte významnú alebo známu osobnosť štátu (okrem politických predstaviteľov)

Pravidlá pri plnení úlohy:

- Dôležitý je nielen obsah, ale aj forma spracovania plagátu a ich rovnováha.
- Skúste porozmýšľať, ako plagát spestriť tak, aby forma neprekryla informačnú hodnotu plagátu a naopak.
- Vyhnite sa stereotypnému znázorneniu štátu a jeho obyvateľov.
- Úlohy na prípravu plagátu si rozdeľte, každý z vás musí participovať.
- Buďte pripravení prezentovať plagát pred svojimi spolužiakmi. Pripravte si spoločnú pútavú prezentáciu, ktorá nebude dlhšia ako 4 minúty.

PRE- SKÚMAJ

V DNEŠNOM GLOBALIZOVANOM A ČORAZ PREPOJENEJŠOM SVETE SA PARADOXNE STÁVA ŤAŽŠÍM NACHÁDZAŤ LOKÁLNE PREPOJENIA VECÍ, KTORÉ DENNE POUŽÍVAME, A ROZHODNUTÍ, KTORÉ DENNE ROBÍME, NEŽ ICH GLOBÁLNY DOPAD. STAČÍ, AK SA DOMA POZRIEME NA POTRAVINY V CHLADNIČKE, OBLEČENIE V SKRINI ČI ELEKTRONIKU, KTORÚ KAŽDÝ DEŇ POUŽÍVAME – A MÁME OKOLO SEBA CELÝ SVET. ŽIAL', ČORAZ ČASTEJŠIE SA VÝROBA PRODUKTOV DENNEJ SPOTREBY PRESÚVA DO EKONOMICKY SLABÝCH KRAJÍN S MIERNYMI ALEBO DOKONCA ŽIADNYMI ZÁKONMI TÝKAJÚCIMI SA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, PRACOVNÝCH ŠTANDARDOV ČI DETSKEJ PRÁCE. DOPAD NAŠICH ROZHODNUTÍ NA GLOBÁLNY JUH SA TÝKA DOKONCA AJ TAKÝCH „NEVIDITEL'NÝCH“ VECÍ, AKÝMI SÚ NAPRÍKLAD ÚSPORY – MNOHÉ BANKY INVESTUJÚ NAŠE PENIAZE DO KONTROVERZNEJ ŤAŽBY DIAMANTOV.

Ako teda odhaliť tie prepojenia našich činov, ktoré majú negatívny dopad na krajiny globálneho juhu?

Predovšetkým si treba osvojiť niekoľko pravidiel pri výbere tovarov a služieb, ktoré nám spolu s vhodnými informáciami pomôžu odhaliť tie rozhodnutia, ktoré pôsobia alebo by mohli pôsobiť negatívne. Pravdou je, že zo začiatku si treba naštudovať určité množstvo informácií a aj potom sledovať zmeny v tejto oblasti. Pre zodpovedného spotrebiteľa je to však už dnes bežná súčasť života.

Čo môžeme urobiť:

- **sledovať krajinu pôvodu** nakupovaných produktov a služieb a uprednostňovať zodpovedné krajiny chrániace životné prostredie a pracovníkov
- **všimáť si výrobcu** nakupovaných produktov a uprednostňovať firmy s environmentálnejším a sociálne zodpovedným profilom – napríklad produkty s fair trade alebo inou certifikovanou sociálnou značkou (WFTO – predtým IFAT, direct trade)
- **zaujímať sa o spôsob výroby** nakupovaných potravín a výrobkov a uprednostňovať biopotraviny a ekoprodukty s certifikovanou značkou (napr. s logom EÚ ekologické poľnohospodárstvo, FSC, Blaue Engel, Environmentálne vhodný produkt, Energy Star atď.)
- **vyhľadávať miestnych výrobcov a pestovateľov** a uprednostňovať ich produkty a služby
- dodržiavať tzv. **5 „R“**:
 - 1) RETHINK – rozmysli si a kúp iba to, čo naozaj potrebuješ
 - 2) REFUSE – rozhodne odmietni to, čo nepotrebuješ alebo nechceš
 - 3) REDUCE – redukuj zbytočný odpad a nenakupuj zbytočne zabalené produkty a produkty zo škodlivých materiálov (PVC)
 - 4) REUSE – radšej znova použi všetko, čo sa dá, alebo daruj veci ďalej
 - 5) RECYCLE – recykluj všetko ostatné a kompostuj

➤ stať sa dobrovoľne skromnými a uprednostňovať duchovné zážitky pred materiálnymi – napríklad namiesto nákupu zbytočností stráviť radšej popoludnie s rodinou či priateľmi v mestskom parku.

➤ **zmýšľať kriticky** a vyberať si produkty a služby, ktoré vedia uspokojivo odpovedať na naše otázky o krajine pôvodu, o výrobných podmienkach, o zložení a pôvode surovín, o záruke pravdivosti podávaných informácií atď.

Možno sa po prečítaní týchto krokov spýtate, ako pomôžu ľuďom v ekonomicky rozvojových krajinách? Ved' ak nebudeme nakupovať, budú ešte chudobnejší, či nie? A čo s tým má spoločné moja babička? Dnes už viac ako kedykoľvek predtým platí, že všetko je prepojené a všetko so všetkým súvisí. Teoreticky by náš nákup produktu z krajiny globálneho juhu mal pomôcť danej krajine a výrobcovi, ale to by sa k nim mal dostať skutočne spravodlivý podiel zo zaplatenej ceny, mali by sa rešpektovať ľudské práva a chrániť životné prostredie. Ak si teda vyberieme produkt, ktorý spĺňa tieto kritériá, má náš nákup zmysel. Treba však myslieť na to, že najmä silná lokálna ekonomika s rôznorodými produktmi a plodinami chráni miestne trhy pred výkyvmi cien jednotlivých komodít a podporuje aj potravinovú bezpečnosť krajiny – to sú dôvody, prečo má význam lokálne nakupovanie a výroba.

Aj významný indický vodca Mahátma Ghándí zdôrazňoval význam lokálnej ekonomiky a ako symbol si zvolil pradenie na kolovrátku, ktoré aj sám praktizoval. Jeho koleso je dodnes súčasťou vlajky Indie. Zároveň Ghándí, rovnako ako naše staré mamy, inšpiroval svojich nasledovníkov a nasledovníčky k dobrovoľnej skromnosti – snahe zasahovať svojím konaním a životným štýlom čo najmenej do životného prostredia, ktoré je GLOBÁLNE prepojené, a tak jeho ochranou kdekoľvek pomáhame nielen sebe, ale aj ľuďom v ekonomicky chudobných krajinách. Že sa to vraj nedá? Že k šťastiu potrebujete kopy materiálnych vecí? Skúste sa teraz na minútu zamyslieť nad tým, čo bolo vašim najkrajším zážitkom v živote... Máte? Trúfneme si hádať, že to bolo niečo nemateriálne – prvý bozk, výlet s rodinou, stretnutie s niekým drahým a blízkym, pomoc iným, zdolanie nejakej prekážky... Keď si uvedomíme, ako málo naše šťastie závisí od materiálnych vecí, pomôžeme planéte, spoločnosti aj sebe.

Ako teda zmeniť svoje konanie a bežný život tak, aby sme pomáhali riešiť či aspoň zmierňovať problémy globálneho juhu?

Najjednoduchším spôsobom sa zdá finančná pomoc. Názory na jej účinnosť sa však v súčasnosti rôznia. Pri finančnom príspevku treba vždy rozlišovať medzi pomocou krajinám po prírodnej katastrofe, ktorá je zmysluplná a zachraňuje životy, a pomocou, ktorá napríklad dovezenými dotovanými potravinami niekedy ničí lokálny trh alebo podporuje korupciu v krajine. Jednou z najprínosnejších foriem pomoci je podpora vzdelávacích projektov a programov pre ženy a dievčatá rešpektujúcich miestne podmienky a kultúru. Z prieskumov vyplynulo, že vzdelávanie žien je efektívnejšie než vzdelávanie mužov, keďže vzdelané ženy šíria získané informácie ďalej v rámci rodiny aj komunity a dokážu vďaka nemu zlepšiť životné podmienky svojich najbližších – ženy väčšinou lepšie hospodária s peniazmi a ak sa vzdelávajú v oblasti zdravia a výživy, rodina má menej detí a viac prosperuje. V tejto oblasti ponúka mnoho rešpektovaných organizácií napríklad tzv. adopciu na diaľku. Významnou pomocou je aj prenos nových technológií a inovatívnych postupov a prepojenie vzdelávania a praktickej prípravy na zamestnanie. V skratke možno povedať, že najlepšie je zamerať sa na tie spôsoby pomoci a spolupráce, ktoré vedú k schopnosti postarať sa svojpomocne o vlastné potreby. Aj juhoafrický prezident Nelson Mandela v roku 2005 povedal: „Vzdelanie je najmocnejšou zbraňou, ktorú môžete použiť na zmenu vo svete.“

Overenou formou rozvojovej spolupráce sú aj mikropôžičky, poskytované či už prostredníctvom systému organizácií fair trade, alebo alternatívnych bánk (napr. Grameen Bank). Ak si teda zakúpite fair trade kávu či čokoládu, podporíte nielen pestovateľa, ale aj miestnu komunitu, keďže organizácie dovážajúce tieto výrobky udeľujú svojim výrobcom a pestovateľom raz do roka prémie, ktorú možno použiť na zlepšenie infraštruktúry, na stavbu školy či zdravotnej ambulancie v miestnej komunite. Zároveň poskytujú aj mikroúvery na nákup strojov či iného potrebného vybavenia.

Spomínali sme, že sa treba zaujímať o to, kam banka investuje naše peniaze, ktoré v nej máme uložené. Na európskom trhu už totiž existujú aj banky, ktoré peniaze investujú iba do zmysluplných (sociálne a environmentálne zodpovedných) projektov – patrí k nim napríklad talianska Banca Etica, britská Charity Bank či nemecká Umweltbank. Najbližšie k nám je maďarská banka MagNet Magyar Közösségi Bank.

Každý z nás môže veľmi efektívne prispieť k zmene svojím šetrným životným štýlom. Nie je to čin, ktorého dopad vidno bezprostredne, ale jeho význam je veľký. Navyše na takúto zmenu netreba peniaze – práve naopak, veľa ušetríte a je to niečo, čo môžete robiť každý deň. Skúste si sami, s rodinou alebo v triede či škole urobiť tzv. „týždeň dobrovoľnej skromnosti“, počas ktorého sa vzdáte niektorých vecí alebo činností – napríklad namiesto kúpania sa osprchujete, namiesto výťahu pôjdete pešo, namiesto do supermarketu sa vyberiete do prírody, namiesto hrania sa na počítači a pozerania televízie si prečítate knihu alebo namalujete obraz, budete jesť bezmäsitú stravu a piť čistú vodu alebo čaj atď. Určite zistíte, že niektoré veci nie sú také nepríjemné a namáhavé, ako sa zdajú, a môžete ich zaradiť do svojho bežného života.

Ak chceme skutočne niekomu pomôcť alebo dosiahnuť ozajstnú zmenu k lepšiemu, je dôležité zistiť si čo najviac informácií z rôznych zdrojov – oboznámiť sa. Ďalším krokom je zistené informácie kriticky posúdiť vlastným rozumom – preskúmať situáciu, odhaliť globálne prepojenia v najbližšom okolí, v dedine, meste, kraji. A na záver urobiť rozhodnutie, pripraviť plán a konať – niečo môže začať každý sám, do väčších akcií a projektov sa lepšie púšťa v tíme. Svet nie je ideálnym miestom a často sa stáva, že pri nezorganizovanej, chaotickej alebo dokonca vypočítavej pomoci získa viac ten, kto pomáha, než ten, komu sa pomáha. Každý krok z „akčnej trojky“ oboznám sa – preskúmaj – konaj je preto rovnako dôležitý a všetky spolu prinášajú výsledky a obohatenie na oboch stranách.

Viac informácií o spomínaných inštitúciách a označeniach nájdete tu:

www.grameen.com; www.bancaetica.com; umweltbank.de; www.netbank.hu/en/main; www.fairtrade.net; www.wfto.com; ec.europa.eu/agriculture/organic/home_sk; www.fscslovakia.sk; www.blauer-engel.de; www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1571; www.energystar.gov; www.charitybank.org.

Ako vyhľadať potrebné informácie

V súvislosti s globálnymi a rozvojovými témami sú zaujímavé tri zdroje informácií: internet, knižnica a organizácie pracujúce v oblasti globálneho vzdelávania, humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráce.

Internetové stránky zvyčajne ponúkajú najčerstvejšie informácie v niektorom zo svetových jazykov (angličtina, nemčina, francúzština, španielčina), takže je veľkou výhodou, ak rozumiete aspoň jednému z nich. Úspešné vyhľadávanie na internete má svoje pravidlá.

Pri surfovaní v mori plnom rôznych informácií je dôležité presne si zadať, čo hľadáme, a odlíšiť podozrivé internetové stránky od spoľahlivých. Medzi tie spoľahlivé patria najmä stránky známych slovenských, zahraničných a svetových inštitúcií a organizácií – vládnych (ministerstvá, výskumné ústavy), mimovládnych (Platforma MVR0, OSN, Oxfam, Concord, Trialog, North-South Centre of EC a iné), vzdelávacích (školy, univerzity).

Druhým zdrojom informácií sú knižnice – okrem kníh o problematike v nich nájdete aktuálne aj staršie vydania rôznych novín a časopisov či zborníkov z konferencií. Mnohé knižnice majú vytvorené elektronické online databázy a hľadajú literatúru si možno objednať z pohodlia domova. Okrem toho mnohé odborné časopisy sú v elektronickej forme k dispozícii zadarmo alebo za symbolický poplatok.

Posledným a veľmi cenným zdrojom informácií sú slovenské organizácie, ktoré pracujú v krajinách globálneho juhu alebo sa venujú rozvojovej problematike a globálnym témam. Ich profesionálne tímy vám môžu okrem odborných publikácií odporučiť aj ďalšie overené internetové zdroje a tlačené materiály. Ich zoznam nájdete na stránkach ich strešnej organizácie, Platformy mimovládnych rozvojových organizácií (www.mvro.sk) alebo na portáli Rozvojové vzdelávanie (www.rozvojovevzdelavanie.sk), resp. Globálne vzdelávanie (www.globalnevzdelavanie.sk).

Keňa a poľnohospodárstvo

Poľnohospodárstvo je pre Afriku kľúčovou ekonomickou aktivitou. V Keni, ležiacej vo východnej Afrike, kde na rozlohe 12-krát väčšej ako Slovensko žije 41 miliónov ľudí, pestovanie plodín a chov zvierat poskytujú prácu takmer trom štvrtinám pracovnej sily. Avšak iba 8% rozlohy Kene sa používa na poľnohospodársku výrobu, prevažne na pestovanie kávy a čaju, ale aj obilnín, ovocia (napr. mango, banány) a zeleniny (napr. zemiaky, strukoviny, kapusta).

Väčšina poľnohospodárskych fariem v Keni je závislá od dažďovej vody a keď neprší, vysychajú aj rieky, z ktorých mnohé farmy odčerpávajú vodu na zavlažovanie. Ďalším problémom je pestovanie tzv. monokultúr – jednej plodiny na veľkej ploche. Práve monokultúrne polia kukurice, nízka diverzita a upustenie od pestovania pôvodných, suchu odolných plodín sú slabým článkom kenskej poľnohospodárskej výroby. Napríklad kukurica nevydrží dlhotrvajúce suchá a miestnym farmám neostane nič, čo by mohli prediť na trhu. Toto sa snažia mnohí miestni ľudia zmeniť – aj prostredníctvom pozitívneho príkladu a vzdelávania mladých ľudí.

Na strednej škole Gakawa, nachádzajúcej sa pod majestátnou Mt. Kenya, dokáže dažď padajúci

na strechu školy naplniť 4 vodné nádrže s kapacitou 36-tisíc litrov za jednu jedinú noc, za jednu jedinú búрку. Túto vodu školáci pomocou kvapkového zavlažovacieho systému využívajú na zavlažovanie záhrady po dobu jedného mesiaca. Vody je dosť, len sa musí efektívne využívať.

Významnou zložkou školskej záhrady na Gakawe je pestovanie viacerých, navzájom sa dopĺňajúcich plodín na tej istej ploche. Sadia napríklad melóny spoločne s fazuľou, pretože kým dozrejú melóny, fazule im poskytujú tieň. Živiny si vzájomne vymieňajú a výborne sa dopĺňajú aj fazuľa s kukuricou a sladkými zemiakmi. Ďalšie živiny dodáva hnojivo, vedľajší produkt drobného chovu malých hospodárskych zvierat, ako sú sliepky, králiky a kozy. Skutočnou špecialitou Gakawy sú však tzv. „Cottage industries“ – miesta, kde dopestovaným plodinám či dochovanej zveri pridávajú hodnotu výrobou balených párkov či čipsov, ktoré môže škola predávať a získať tak prostriedky na ďalšie skvalitnenie svojich služieb. Žiačky a žiaci sa zároveň učia zručnostiam, ktoré pre nich po skončení školy môžu byť neoceniteľné.

(Poľnohospodársky projekt na Gakawe podporuje OZ Človek v ohrozeni)

AKTIVITA: Svet na tanieri

Ciel' aktivity: Zistiť, odkiaľ pochádzajú plodiny, ktoré bežne kupujeme v supermarketoch, a aké sú alternatívne možnosti.

Odporúčaný vek: od 12 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: čisté papiere, perá, fotografia a fotokópia textu *Keňa a poľnohospodárstvo* a prílohy *Svet na tanieri*

Postup:

Evokácia:

1. Dostatočne vopred zadajte žiačkam a žiakom za úlohu prejsť sa do supermarketu alebo miestneho obchodu s potravinami a zistiť, odkiaľ sa k nám dovážajú plodiny uvedené v tabuľke v prílohe a či sa v danom supermarkete predávajú výrobky s označením fair trade. Prílohu môžete žiačkam a žiakom odkopírovať alebo sprostredkovať inak.

Tip: Ak sa v okolí školy nachádza viacero supermarketov alebo iných vhodných obchodov, rozdeľte žiačky a žiakov do skupín a každá skupina bude môcť urobiť prieskum na inom mieste. Výsledky porovnajte na vyučovaní.

Uvedomenie:

2. Na tabuľu si pripravte nasledujúce otázky:
 - Z ktorých krajín pochádzajú jednotlivé plodiny predávané v miestnom supermarkete?
 - Našli ste aj výrobky z tzv. fair trade produkcie? Aké? Ak nie, prečo? Čo ste sa o tejto téme v miestnom supermarkete dozvedeli?
 - Našli ste aj výrobky pochádzajúce z afrických krajín? Ak nie, prečo je to podľa vás tak?
 - Aké prekážky musí podľa vás výrobca v africkej krajine prekonať, aby sa jeho poľnohospodárske výrobky dostali na pulty predajní v európskych krajinách?

3. Rozdeľte žiačky a žiakov do rôznorodých skupín po 4 – 5. Požiadajte ich, aby v skupinách diskutovali o týchto otázkach a výsledky diskusie kreatívne zaznamenali na plagát.
4. Po uplynutí časového limitu si spoločne prečítajte text *Keňa a poľnohospodárstvo* (zástupkyňa alebo zástupca každej skupiny môže prečítať jednu časť textu). Po prečítaní dajte skupinám možnosť ešte raz prediskutovať predchádzajúce otázky a prípadne doplniť svoju prezentáciu.
5. Vyzvite jednu alebo dve dobrovoľné skupiny, aby prezentovali výsledok svojej diskusie. Všetky plagáty môžete nechať vyvesené na stenách triedy.

Reflexia:

6. Na záver krátko reflektujte celú aktivitu a diskutujte so žiačkami a žiakmi o tom, ako sa im na hodine pracovalo, aké mali zážitky v supermarketoch a pod.

P PRACOVNÝ LIST: Svet na tanieri

Názov obchodu s potravinami:

Miesto predaja:

Dátum prieskumu:

Úloha č. 1

Zapíšte si krajinu pôvodu nasledujúcich plodín alebo výrobkov, ktoré sa predávajú v tomto obchode.

Káva

Ryža

Čaj

Paradajky

Banány

Kiwi

Cesnak

Hrozno

Žlté melóny

Pomaranče

Zázvor (koreň)

Akýkoľvek výrobok fair trade:

Úloha č. 2

Spýtajte sa v obchode, aké výrobky fair trade (spravodlivého obchodu) sa u nich predávajú. Ak žiadne, skúste zistiť, prečo je to tak.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keti Bandar, delta rieky Indus, južný Pakistan

V osemdesiatych rokoch 20. storočia sa pakistanská vláda rozhodla realizovať veľké infraštruktúrne projekty s cieľom zvýšiť efektivitu poľnohospodárstva, ktoré dodnes zamestnáva väčšinu obyvateľstva krajiny. Nové priehrady a stovky kilometrov dlhé kanály tak zmenili tok rieky Indus na hranici Indie a Pakistanu a vodu začali odvádzať zavlažovacím systémom do neúrodných púštnych oblastí.

Kým sever krajiny začal vďaka tomu prosperovať, rybári a ich rodiny na juhu začali, naopak, strácať. Prúd rieky v delte totiž stratil silu z dôvodu nedostatku vody v korytách a vplyvom morského prílivu sa do pobrežných oblastí dostala slaná voda. Tá pohltila státisíce hektárov predtým úrodnej pôdy, znížila výnosy z poľnohospodárstva a spôsobila sociálne a zdravotné problémy ľuďom, ktorí tu dodnes žijú. Obyvatelky a obyvatel'ov oblasti delty Indusu tak dnes sužuje nedostatok pitnej vody, ktorú dostávajú iba v obmedzenom množstve, nízkej kvalite a za vysokú cenu.

„Realizujú sa plány, ktorých dôsledkom sú desiatitisíce ľudí strácajúce svoju pôdu, prácu

a budúcnosť,“ vysvetľuje Zafin Brohi, zamestnanec mimovládnej organizácie PFF – Pakistan Fisherfolk Forum (*Pakistanské rybárske fórum – voľný preklad*), ktorá sa usiluje pomôcť ľuďom žijúcim v oblasti delty Indusu.

Pakistan je demokratická krajina, ale miestnemu obyvateľstvu často viac ako politici pomôžu médiá a mimovládne organizácie. PFF sa snaží zlepšiť život tisíckam ľudí žijúcim v pobrežných oblastiach Pakistanu – medializuje prípady korupcie a bezprávia, lobuje na politickej úrovni za práva rybárov a ich rodín, organizuje protestné pochody a pokojné demonštrácie (*na fotografii*), zasahuje pri častých povodniach a malými rozvojovými projektmi pomáha zlepšiť život v dedinách pobrežného Pakistanu.

Ľudia si uvedomili, že ak chcú zmeniť svoj osud, musia sa mobilizovať a svoj postoj vyjadriť pokojnými protestmi – upozorniť na svoju zhoršujúcu sa životnú situáciu širokú verejnosť, médiá a politikov.

A AKTIVITA: Čo mi chodí po rozume?

Ciel' aktivity: Oboznámiť sa s dôsledkami klimatickej zmeny a zle naplánovaného poľnohospodárskeho projektu v Pakistane; diskutovať o možnostiach, ako sa dá aktívne zasadzovať za zmenu v komunite, a porovnať možnosti občianskej participácie a aktivizmu na Slovensku s možnosťami ľudí v Pakistane.

Odporúčaný vek: od 14 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: čisté papiere, perá, fotografia a fotokópie textu *Keti Bandar*

Postup:

Evokácia:

1. Brainstorming: Začnite otázkou, aké zmeny vo vašom okolí (v meste, obci, okrese) si žiačky a žiaci všimli za posledné obdobie (toto obdobie môžete a nemusíte časovo ohraničiť). Zmeny nech zapisujú na tabuľu.

Uvedomenie:

2. Predstavte žiačkam a žiakom techniku cieľného voľného písania a tému, o ktorej budú písať „Čo by som sám urobil(a), na koho by som sa obrátil(a), keby som chcel(a) zmeniť postup pri budovaní veľkého projektu v mojom meste/obci (ako napríklad cesta, diaľnica, most, priehrada, nákupné centrum, vodná nádrž, skládka, výrub lesov, priemyselná zóna namiesto parku a pod.).“
3. Poďakujte žiačkam a žiakom za ich snahu a nápady, myšlienky, ktoré priniesli počas cieľného voľného písania. Vysvetlite im, že teraz si prečítate

text z prostredia pakistanskej dediny Keti Bandar, v ktorej musia obyvateľky a obyvatelia riešiť veľký životný problém.

4. Prečítajte spoločne po častiach text o Keti Bandare, po každej časti nechajte žiačky a žiakov krátko zrekapitulovať jej obsah a vysvetliť neznáme pojmy.

Reflexia:

5. Na záver diskutujte o texte a jeho súvislostiach. Môžete položiť napríklad tieto otázky:
 - Viete, či sa vo vašom okolí za ostatné desaťročia vybudovali veľké infraštruktúrne projekty (výstavba ciest, diaľnic, vodných nádrží, regulácia vodných tokov, výstavba skládok, výrub lesov, likvidácia mokradí a pod.), ktoré negatívne zasiahli do životného prostredia?
 - Vyjadrili ste vy alebo vaši blízki voči týmto projektom nesúhlas? Ak áno, akou formou? Prečo áno – nie?
 - Aké možnosti vyjadrenia svojej nespokojnosti mali ľudia vo vašom regióne v minulosti a aké máte vy teraz?
 - V čom majú ľudia v Keti Bandare podobné možnosti ako vyjadriť svoj nesúhlas s činnosťou lokálnej alebo centrálnej vlády? V čom môžu byť ich možnosti obmedzené?
 - Viete o konkrétnych možnostiach, ako pomôcť ľuďom v niektorých častiach sveta postihnutých klimatickými zmenami? Prečo podľa vás stoja o vašu pomoc?

Tip na hodinu anglického jazyka: Pozrite si webovú stránku *Pakistan Fisherfolk Forum*. Analyzujte, akou formou sa usiluje pomôcť ľuďom v pobrežných oblastiach Pakistanu.

Charakteristické znaky a pravidlá techniky cieľného voľného písania:

- časový limit je presne určený – napr. 7 minút (čas na písanie je potrebné jasne oznámiť vopred)
- tému si žiačky a žiaci napíšu na vrchnú časť papiera, aby ju mali stále na očiach, a pod ňu budú zapisovať všetko, čo im príde na um
- gramatika a štylistika sa nehodnotia – dôležitá je myšlienka, ktorá sa musí dostať na papier
- ruka musí byť stále v pohybe – žiačky a žiaci píšu čokoľvek, čo im napadne, aj čarbanice, ak im v tej chvíli nič nenapadá
- píše aj učiteľka/učiteľ – to vzbudí v žiačkach a žiakoch dojem, že práca je dôležitá, a zároveň nebudú učiteľku/učiteľa ani iných žiakov obťažovať rušivými otázkami
- učiteľka/učiteľ myšlienky nekomentuje, nehodnotí, neposudzuje
- na záver budú žiačky a žiaci v skupinách diskutovať o myšlienkach, ktoré si v nich spoločne prečítajú. Môžu tiež podčiarkovať najzaujímavejšie myšlienky, ktoré vzápätí predstavia pred celou triedou. Tieto myšlienky zapisujú na tabuľu.

Zdroj: www.infovek.sk, upravené.

Mobilný telefón – prostriedok proti chudobe

Afrika – mobil (takmer) pre každého

Afrika je najrýchlejšie rastúci a v počte klientov po Ázii druhý najväčší globálny trh v oblasti mobilnej komunikácie. V roku 2011 bolo v Afrike 500 miliónov mobilných telefónov, viac ako dvojnásobok z roku 2008. Mobilné telefóny sa v ostatných rokoch v Afrike stali z luxusného tovaru pre elitu bežným komunikačným nástrojom pre široké masy a zároveň aj dôležitým prostriedkom v boji proti chudobe.

V krajinách s nekvalitnými cestami, nespoľahlivými poštovými službami, takmer neexistujúcimi železnicami a slabým pokrytím pevnými telefonickými linkami môže mobilná komunikácia nahrádzať cestovanie, umožňuje rýchly a presný prístup k informáciám a vo všeobecnosti uľahčuje komunikáciu i obchodovanie. Africkým krajinám sa tak darí urýchľovať svoj ekonomický rast preskočením menej efektívnych technológií (ako sú napríklad pevné telefónne linky) a prijatím efektívnejších (ako sú mobilné telefóny).

Mobilná komunikácia – katalyzátor rozvoja

Až štvrtina liekov predávaných v Afrike sú falzifikáty. Prostredníctvom služby dostupnej v niektorých krajinách sa proti tomuto fenoménu dá brániť. Stačí zotrieť ochrannú vrstvu na baleňí lieku a kód, ktorý sa takto objaví, poslať SMS správou na servisné číslo – zákazník alebo zákazník sa tak okamžite dozvie, či je liek pravý, alebo nie.

Iné aplikácie dovoľujú africkým farmárkam a farmárom získavať informácie o aktuálnych trhových cenách poľnohospodárskych produktov. To im pomáha lepšie plánovať čas sadenia a zberu úrody tak, aby za vypestovanie plodiny dostali vyššie ceny. Ďalšie aplikácie pomáhajú napríklad lekárom vo vidieckych oblastiach Rwandy lepšie komunikovať s tehotnými ženami. Iné zas drobným obchodníkom flexibilnejšie komunikovať so svojimi obchodnými partnermi, mnohé ďalšie zvyšujú efektivitu zásobovania a logistiky alebo pomáhajú vyhľadávať nové trhy.

Podľa Svetovej banky každých ďalších 10 mobilných telefónov na 100 obyvateľov zrýchľuje rast HDP rozvojových krajín o 0,8 %.

Afrika ako globálny inovátor

Vďaka službe M-PESA sa východoafrická Keňa stala globálnym priekopníkom v tzv. mobilnom bankovníctve. M-PESA od roku 2006 umožňuje klientkam a klientom ukladať peniaze na účet v ich mobilnom telefóne, platiť a posilať peniaze obchodným partnerom alebo rodine – prostredníctvom banky, ktorú nikdy v živote nemusia navštíviť. A to jednoduchým príkazom zaslaným SMS správou, bez zbytočnej byrokracie a vysokých poplatkov. Počet Keňaniek a Keňanov, ktorí majú prístup k finančným službám, sa vďaka tomu zvýšil medzi rokmi 2006 a 2010 z 20 % na 80 %. Táto služba dramaticky zmenila kenskú ekonomiku a urýchlila jej rast. Hoci pôvodne ide o európsky produkt, iba v Keni našiel priestor na široké uplatnenie a odtiaľto sa ďalej šíri do celého rozvojového sveta. Podľa niektorých odborníkov môže táto služba dokonca zmeniť tvár globálneho bankovníctva.

A AKTIVITA: (Ne)závislá inšpekcia

Ciel' aktivity: Analyzovať vplyv dostupnosti mobilných telefónov v afrických krajinách v súvislosti s globalizáciou, chudobou a ekonomickým rastom.

Odporúčany vek: od 14 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: čisté papiere, perá, fotografia a kópia textu *Mobilný telefón – prostriedok proti chudobe*

Postup:

Evokácia:

1. Brainstorming: Požiadajte žiačky a žiakov, aby si spísali zoznam čo najviacerých úkonov, ktoré možno vybaviť mobilným telefónom. Nech vo dvojiciach porovnajú svoje zoznamy a najzaujímavejšie nápady odprezentujú pred celou triedou.

Uvedomenie:

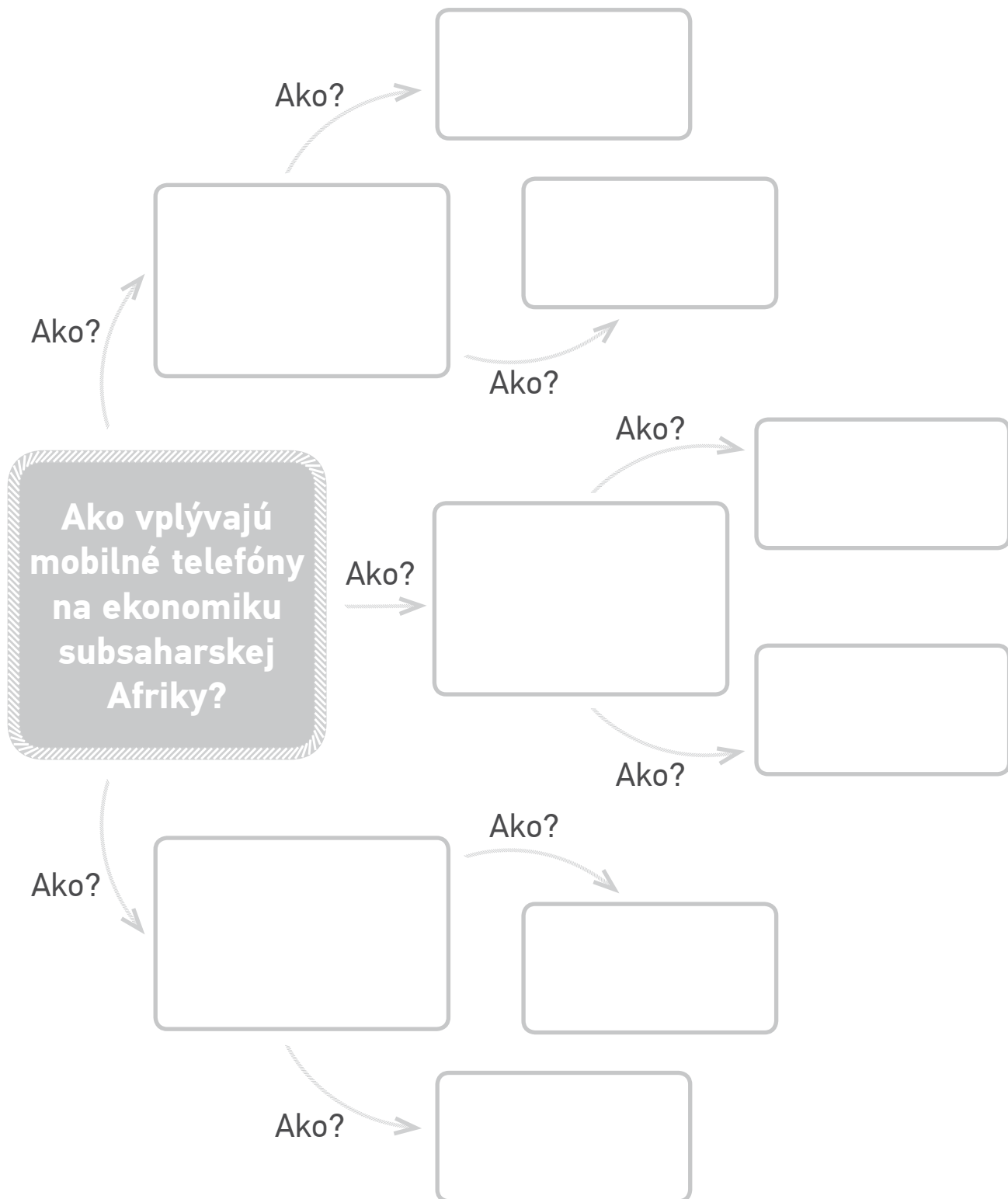
2. Rozdeľte žiačky a žiakov do rôznorodých skupín po 4 – 5.
3. Každé skupine rozdajte fotografie s textom *Mobilný telefón – prostriedok proti chudobe* a požiadajte ich, aby si ho spoločne prečítali.
4. Medzitým načrtnite na tabuľu podľa prílohy schému *reťazca príčin ako – ako – ako*.

5. Požiadajte skupiny, aby si schému zakreslili na veľký hárok papiera a do ľavej časti vpísali tému: **Ako vplyvajú mobilné telefóny na ekonomiku subsaharskej Afriky?**

6. Vysvetlite žiačkam a žiakom, že do ďalších obdĺžnikov vpravo budú vpisovať dôsledky témy, resp. ďalšie dôsledky týchto dôsledkov, napríklad: uľahčenie komunikácie, vyššia efektivita výroby, spracovania a predaja výrobkov, nižšie ceny pre zákazníčky a zákazníkov. Upozornite žiačky a žiakov, že diagram možno ľubovoľne meniť – pridávať úrovne a zvyšovať počet políčok. Čím komplexnejší model bude ich výstupom, tým lepšie.
7. Vyzvite jednu alebo dve dobrovoľné skupiny, aby prezentovali výsledok svojej práce. Všetky plagáty môžete nechať vyvesené na stenách triedy.

Reflexia:

8. Na záver krátko reflektujte celú aktivitu a diskutujte so žiačkami a žiakmi. Môžete sa spýtať, v čom je vplyv mobilných telefónov na ekonomiku a spoločnosť podobný v Afrike a na Slovensku.

Angola – dynamická krajina globálneho juhu

Na fotografii vidieť siluetu hlavného mesta Angoly, Luandy. Desiatky žeriavov budujú nové úrady a kancelárie, ale i moderné obytné bloky pre rýchlo rastúcu angolskú strednú vrstvu. Kontajnerové lode a tankery v čoraz kratších intervaloch prichádzajú a opúšťajú miestny prístav a Luandčania a Luandčanky si počas víkendu užívajú relax na pláži – také niečo bolo ešte pred niekoľkými rokmi pre občiansku vojnu, zlú bezpečnosť, sociálnu a ekonomickú situáciu ťažko predstaviteľné.

Angola je krajina ležiaca v juhozápadnej Afrike. Hoci má dvakrát väčšiu rozlohu ako Francúzsko, žije v nej iba 19 miliónov obyvateľov. Od roku 1975, keď Angola získala nezávislosť od Portugalska (portugalčina je tu dodnes úradným jazykom), sužovala krajinu 27-ročná občianska vojna. Vojna trvala tak dlho aj pre vtedajšie bipolárne rozdelenie sveta, keď si kapitalistický Západ aj socialistický blok presadzovali na území Angoly svoje globálne ambície a podporovali rozdielne lokálne bojové frakcie. Vojna bola financovaná aj prostredníctvom miestnych bohatých nálezísk nerastných surovín, najmä ropy a diamantov.

Po skončení vojny v roku 2002 sa začal dynamický ekonomický rast krajiny, ktorý trvá dodnes. Medzi rokmi 2001–2010 rástla ekonomika Angoly ročne v priemere o 11,1 percent, najviac na

svete. Pomohol tomu najmä rozmach v ťažbe ropy, exportovanej predovšetkým do USA a Číny, ako aj ťažba iných nerastných surovín. Ďalšie možnosti ekonomického rastu sú v hydroenergetickom potenciáli riek, v rozvoji poľnohospodárstva a v ďalšej ťažbe nerastných surovín, napríklad železnej rudy. Dnes má Angola vyšší hrubý domáci produkt (HDP) na osobu ako Ukrajina.

Ekonomický boom zmenil aj dovtedajšie ekonomické vzťahy medzi Portugalskom a Angolou. Angolskí investori skupujú podiely v portugalských bankách, sužovaných ekonomickou krízou v Európe, desaťtisíce Portugalčaniek a Portugalčanov odchádzajú do Angoly pracovať do priemyslu a služieb. „V minulosti Angolčania pracovali pre Portugalčanov, ale dnes sú to Portugalčania, ktorí pracujú pre Angolčanov,“ hovorí Paulo Pimenta, právnik pôsobiaci v ďalšej dynamicky sa rozvíjajúcej bývalej portugalskej kolónii, Mozambiku.

Aj napriek impozantnému rastu Angola naďalej zostáva rozvojovou krajinou, ktorá musí prekonávať prekážky v oblasti vzdelania, zdravotníctva, korupcie a sociálnej nerovnosti. Ostáva veriť, že rastúce príjmy angolskej ekonomiky sa rozdelia spravodlivo a z ekonomického rozmachu bude profitovať celé jej obyvateľstvo.

AKTIVITA: Čo dokážete vyčítať z tabuľky?

Ciel' aktivity: Analyzovať príčiny ekonomického rastu a jeho dôsledky pre obyvateľstvo Angoly v súvislosti napr. s kvalitou života, elimináciou chudoby atď. Porovnať socioekonomické ukazovatele v Angole a na Slovensku.

Odporúčaný vek: od 14 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: lístočky s výrazmi, čisté papiere, perá, fotografia a fotokópia textu *Angola – dynamická krajina globálneho juhu* a prílohy *Čo dokážete vyčítať z tabuľky?* (podľa počtu skupín)

Postup:

Evokácia:

1. Na úvod môžete triedu aktivizovať variantom známej hry „bingo“. Napíšte na tabuľu nasledujúce výrazy: Luanda v Angole, kolónia, nezávislosť, ekonomický boom, bipolárne rozdelenie sveta, socialistický blok, kapitalistický Západ, lokálne bojové frakcie, občianska vojna, hydroenergetika, hrubý domáci produkt, rozvojové krajiny. Tie isté výrazy si pripravte na lístočky, ktoré použijete na žrebovanie.
2. Požiadajte žiačky a žiakov, aby si do zošita alebo na čistý hárok papiera nakreslili deväťmiestnu šablónu na hru bingo a do každého z deviatich políčok vybrali a odpísali v ľubovoľnom rozmiestnení deväť z výrazov uvedených na tabuli. Priblížte žiačkam a žiakom princíp hry – kto

bude môcť označiť ako prvý vo svojej šablóne tri pojmy vedľa seba horizontálne, vertikálne alebo diagonálne, zakričí bingo. Kto bude môcť označiť ako prvý všetkých deväť políčok, má superbingo. Postupne žrebujte jednotlivé výrazy a v diskusii so žiačkami a žiakmi si ich vysvetlite. Pre víťazné tikety bingo si môžete pripraviť malé odmeny (prípadne aj v súvislosti s témou hodiny).

Uvedomenie:

3. Rozdeľte žiačky a žiakov do rôznorodých skupín po 4 – 5. Do každej skupiny rozdajte kópiu textu o Angole a dajte im čas na jej prečítanie. Väčšinu náročnejších výrazov ste si vysvetlili v úvodnej hre, povzbudte však žiačky a žiakov, aby prípadne požiadali o ďalšie vysvetlenia.
4. Rozdajte skupinám po jednom pracovnom liste a dajte im čas na vypracovanie úloh. V skupinách môžu na úlohách pracovať spoločne.
5. Po skončení časového limitu vyzvite skupiny, aby prezentovali (resp. ich zástupcovia a zástupkyne) svoje výstupy pred spolužiačkami a spolužiakmi. Napríklad postupne každú úlohu iná skupina.

Reflexia:

6. Na záver reflektujte výstupy práce. Pýtajte sa na náročnosť úloh a najzaujímavejšie zistenia a dávajte ich podľa možnosti do globálneho kontextu či porovnávajte so Slovenskom. Aké iné dôležité ukazovatele sa pri socioekonomických štatistikách krajín často používajú?

Slovník pojmov pre učiteľ/ku/učiteľ/a

Hustota zaľudnenia sa vypočíta ako pomer počtu obyvateľov žijúcich na určitom území a veľkosti plochy tohto územia. Väčšinou sa udáva ako počet obyvateľov na kilometer štvorcový.

Stredná dĺžka života je štatistický údaj vyjadrujúci priemerný vek – teda predpokladaný vek, ktorého sa dožijú obyvatelia daného štátu.

Hrubý domáci produkt (HDP) je celková finančná hodnota statkov a služieb, ktoré daná krajina v danom období (väčšinou za jeden rok) vyprodukuje na svojom území. HDP sa často používa ako indikátor životného štandardu alebo výkonnosti ekonomiky štátu. Väčšinou sa udáva v amerických dolároch ako celková hodnota HDP alebo v prepočte na jedného obyvateľa daného štátu.

HDP podľa parity kúpnej sily: Kým HDP vyjadruje nominálnu hodnotu, HDP podľa parity kúpnej sily vyjadruje túto hodnotu modifikovanú o kúpnu silu danej meny v danej krajine v porovnaní s určeným štandardom (väčšinou USA, prípadne priemer EÚ). Vyjadruje teda, koľko tovarov a služieb si občan daného štátu môže v danej mene kúpiť. Lacnejšie štáty tak majú spravidla vyššiu hodnotu HDP podľa parity kúpnej sily ako HDP. Drahšie štáty zas naopak.

PRÍLOHA: Čo dokážete vyčítať z tabuľky?

Ukazovateľ	Angola	Slovensko
Hrubý domáci produkt (HDP) na osobu – v amerických dolároch (USD) v roku 2010	3940	16104
HDP na osobu podľa parity kúpnej sily – USD, 2010	4329	22195
Priemerný ročný rast HDP v rokoch 2001 – 2010	11,1%	4,9 %
Stredná dĺžka života (údaj z roku 2009)	50	75
Počet obyvateľov (údaj z roku 2010)	19 082 000	5 433 456
Rozloha	1 246 700 km ²	49 035 km ²

Úlohy:

1. Aká je priemerná hustota zaľudnenia (počet obyvateľov na 1 km²) v Angole a aká na Slovensku? Ktoré oblasti sveta majú najvyššiu a ktoré najnižšiu hustotu obyvateľstva? Prečo je to podľa vás tak?
2. Čo znamená pojem stredná dĺžka života? Prečo majú bohaté krajiny globálneho severu (tzv. rozvinuté krajiny) v priemere vyššiu strednú dĺžku života ako chudobné krajiny globálneho juhu (tzv. rozvojové krajiny)?
3. V roku 1850 bola stredná dĺžka života v najvyspelejších krajinách sveta asi 35 rokov. Čo spôsobilo, že sa tieto hodnoty podarilo zvýšiť na viac ako dvojnásobok v súčasnosti?
4. Vypočítajte celkový HDP Angoly a Slovenska, následne ich porovnajte. Čo predstavuje hodnota HDP?
5. Koľko rokov by trvalo, aby Angola hospodársky predbehla Slovensko, ak by pokračoval rast HDP Angoly a Slovenska s nezmenenými hodnotami z rokov 2001 – 2010? Čo ovplyvňuje a čo spôsobuje rast alebo pokles HDP?
6. Čo znamená pojem parita kúpnej sily (z angličtiny: *Purchasing Power Parity*)? Aký je rozdiel medzi HDP a HDP podľa parity kúpnej sily v Angole a na Slovensku? Prečo sa hodnoty oboch ukazovateľov pri tej istej krajine často odlišujú?

Špeciálna úloha:

Vyhľadajte si na internete video, v ktorom švédsky vedec Hans Rosling predstavuje stránku www.gapminder.org. Pracujte doma s touto stránkou, porovnajte si vývoj ľubovoľných ukazovateľov v rozličných krajinách. Napíšte krátku esej (500 – 800 slov) o tom, čo vás najviac zaujalo alebo prekvapilo.

Video je k dispozícii aj so slovenskými titulkami na tejto stránke:

www.ted.com/talks/lang/en/hans_rosling_shows_the_best_stats_you_ve_ever_seen.html

Zanzibar a turizmus

Nungwi je veľká dedina na severnom cípe Unguja – na ostrove ležiacom v blízkosti rovníka a brehov Indického oceánu, ktorý je súčasťou súostrovia Zanzibar. Po stáročia bol Zanzibar dôležitým obchodným centrom regiónu, čo charakterizovalo aj jeho kozmopolitnú kultúru – na ostrove žijú väčšinou moslimovia (vrátane Arabov), ale aj menšiny hinduistických Indov, potomkov iránskych obchodníkov v minulosti vyznávajúcich zoroastriánske náboženstvo a kresťanských Európanov. V roku 1964 sa Zanzibar spojil s vtedajšou Tanganikou a vytvorili tak nový štát s názvom Tanzánia (názov vznikol spojením slov Tanganika a Zanzibar). Dnes má Zanzibar v rámci Tanzánie poloautonómne postavenie. Žije na ňom asi milión obyvateľov.

Ekonomika Zanzibaru bola tradične zameraná na pestovanie a export korenín, predovšetkým klinčekov. Potravu zabezpečoval najmä oceán, bohatý na ryby a plody mora, vrátane morských rias pestovaných pre kozmetický priemysel. V ostatných rokoch ale na ostrove rýchlo rastie význam cestovného ruchu. Turisti z Európy, severnej Ameriky a vyspelých krajín Ázie obdivujú pláže s kokosovými palmami a bielym pieskom, koralové útesy,

ale aj koloniálnu architektúru či exotickú kultúru ostrova. Mnohí majetní turisti na výletných lodiach návštevu ostrova spájajú so spoznávaním okolitých destinácií v regióne – Seychelských ostrovov, Maurícia, Madagaskaru alebo pobrežia Kene.

Ostrov zažíva boom investícií do cestovného ruchu. Niektoré pobrežné hotelové a apartmánové komplexy budujú i slovenské investičné skupiny. Prezident Zanzibaru na základe rýchleho rastu v oblasti cestovného ruchu na ostrove predpokladá, že do roku 2020 bude až polovica jeho ekonomicky aktívneho obyvateľstva priamo alebo nepriamo pracovať v oblastiach spojených s cestovným ruchom.

Zahraniční turisti a peniaze, ktoré na ostrove zanechávajú, rýchlo menia ekonomiku, spoločnosť, kultúru aj celkový charakter ostrova. Napríklad vyzývavé oblečenie a sexuálne správanie mužov a žien sú v ostrom kontraste s tradičnými hodnotami konzervatívnej spoločnosti Zanzibaru. Iný vplyv turizmu vidieť aj na nedávnom zákaze predaja plastových vreciek. Aby tamojšia vláda dosiahla zlepšenie v oblasti znečistenia pobrežia, zakázala ich dovoz a výrobu.

A AKTIVITA: Investície pre ľudí

Ciel' activity: Analyzovať kladné a záporné vplyvy turizmu na krajinu a obyvateľstvo v súvislosti napr. s kvalitou života, chudobou a udržateľnosťou životného prostredia.

Odporúčaný vek: od 14 rokov

Čas: 45 minút

Pomôcky: čisté papiere, perá, fotografia a fotokópia textu *Zanzibar a turizmus*

Postup:

Evokácia:

1. Na úvod môžete triedu aktivizovať variáciou známej hry „*Vymenia si miesto všetci, čo...*“ Pripravte si na kartičky nasledujúce konce vety:
1. ...radi nakupujú; 2. ...boli za ostatný mesiac vo veľkom nákupnom stredisku; 3. ...aspoň raz za ostatný týždeň aktívne športovali; 4. ...by radšej išli na dovolenku k moru než do hôr; 5. ...už niekedy cestovali lietadlom; 6. ...už niekedy boli mimo Európy; 7. ...by chceli navštíviť nejakú africkú krajinu.
2. Lavice v triede odsuňte k stenám a žiačky a žiakov usadte na stoličky rozmiestnené do kruhu. Ani jedna stolička nesmie byť voľná, sedia všetci okrem vás. Kartičky s koncami viet položte písmenami na podlahu do stredu kruhu. Vysvetlite žiakom a žiačkam, že na kartičkách v strede miestnosti sú pripravené výroky – ukončenia vety „*Vymenia si miesto všetci, čo...*“, ktoré si budete postupne čítať. Každý, koho daný výrok vystihuje, si musí s niekým vymeniť miesto.
3. Prečítajte prvý výrok a zapojte sa do hry. Ten/tá, na koho po výmene miest nevyjde voľná stolička (keďže ste si sadli aj vy, jedna žiačka/žiak zostane bez miesta), bude čítať ďalší výrok. Pokračujte, až kým nepoužijete všetky kartičky. Pozor, na poradí kartičiek záleží!

Uvedomenie:

4. Rozdeľte žiakov a žiačky do rôznorodých skupín po 4 – 5. Môžete využiť fakt, že v priebehu evokačnej aktivity sa náhodne popremiestňovali v rámci kruhu.
5. Spoločne si po častiach prečítajte text *Zanzibar a turizmus*. Uistite sa, že všetci rozumejú neznámym pojmom (napr. kozmopolitná kultúra, poloautonómne postavenie, koloniálna

architektúra, ekonomicky aktívne obyvateľstvo, konzervatívne hodnoty spoločnosti).

6. Prečítajte skupinám znenie úlohy č. 1 a požiadajte ich, aby sa spolu dohodli na výstupoch, s ktorými sa stotožní celá skupina.

Úloha č. 1

Predstavte si, že vo vašom regióne (meste) sa chystá veľká medzinárodná investícia do cestovného ruchu – výstavba akvaparku, zábavného centra, hotelov a kasína. Klientelou by mali byť okrem domácich najmä majetnejší zahraniční turisti. Tento komplex poskytne prácu mnohým ľuďom, zmení však charakter vášho regiónu (mesta).

Zamyslite sa, aké výhody a nevýhody by priniesla takáto investícia. Snažte sa brať do úvahy rôzne aspekty – ekonomické, sociálne i environmentálne (alebo iné).

Svoje postrehy zapisujte do kruhov. Do prieniku kruhov zapisujte postrehy, pri ktorých sa podľa vás nedá jednoznačne určiť, či ide o pozitívum, alebo negatívum.

7. Rozdajte skupinám po jednej fotokópii pracovného listu *Investície pre ľudí*.
8. Prečítajte im zadanie úlohy č. 2, pri ktorej budú postupovať obdobným spôsobom, a opäť rozdajte do každej skupiny po jednej fotokópii pracovného listu *Investície pre ľudí*.

Úloha č. 2

Zamyslite sa, aké výhody a nevýhody pre miestnych obyvateľov prinesie boom turistického priemyslu v Zanzibare, zameraný na majetných zahraničných turistov.

Postupujte rovnako ako pri úlohe č.1.

9. Asi po 10 minútach vyzvite skupiny, aby prezentovali (resp. ich zástupcovia a zástupkyne) svoje výstupy pred spolužiakmi a spolužiačkami.

Reflexia:

10. Na záver reflektujte získané pocity a poznatky a dajte žiakom priestor na diskusiu. Možné otázky do diskusie: Zažili ste niekedy podobnú situáciu? Čo mali spoločné a v čom boli rozdiely medzi situáciou v úlohe č. 1 a č. 2? Ako by ste uvažovali, keby ste boli starostom/starostkou mesta alebo prezidentom/prezidentkou Zanzibaru? Ako by ste uvažovali v pozícii radového občana/občianky? Čo by bolo pre vás v tejto situácii dôležité?

Výhody

Nevýhody

Fair trade verzus direct trade

Prišli ste do novej čokoládovne a zistili ste, že jednoduchý nákup vašej obľúbenej pochúťky sa vám zrazu skomplikoval značkami a informáciami na obaloch. Zrazu si nejdete kúpiť iba čokoládu, ale máte na výber aj záruku spravodlivej ceny a sociálnej rovnosti alebo ochranu životného prostredia a daždových pralesov. Alebo radšej dáte prednosť priamemu obchodu bez medzičlánkov a osobnému vzťahu medzi farmárom a čokoládovňou? Označenia ako Fair Trade, Direct Trade, UTZ, RainforestAlliance, Hand in Hand či iné sú navyše často doplnené označením Bio či Organic. Ktorú značku teda uprednostniť? Priblížime vám dve z nich.

Čo je to fair trade?

Fair trade alebo systém spravodlivého obchodu, ktorý je alternatívou bežného obchodu, je založený na partnerstve medzi výrobcami/pestovateľmi a spotrebiteľmi. Partnerstvo sa zakladá na vzájomnom dialógu, rešpekte a transparentnosti. Usiluje sa o väčšiu rovnosť v medzinárodných obchodných vzťahoch a prispieva k trvalo udržateľnému životu ponukou spravodlivejších obchodných podmienok a dodržiavaním práv výrobcov, ktorí sú často na okraji spoločnosti, a to najmä v ekonomicky rozvojových krajinách. Spotrebiteľom systém ponúka možnosť bojovať s chudobou v iných častiach sveta prostredníctvom ich každodenných nákupov. Označenie fair trade zaručuje, že výrobcovia/farmári a obchodníci dodržiajú štandardy fair trade.

Kritériá fair trade

- garancia minimálnej ceny pre výrobcov, ktorá je nimi odsúhlasená
- dodatočná prémie, ktorú je možné investovať do projektov zvyšujúcich sociálny, ekonomický a environmentálny rozvoj výrobcov (zväčša farmárov) a ich komunit
- predfinancovanie (záloha) pre výrobcov, ktorí ho vyžadujú
- propagácia partnerských vzťahov medzi výrobcami a nákupcami
- obojstranne výhodné dlhodobé obchodné vzťahy
- jasné minimálne kritériá zabezpečujúce, aby výroba a obchod s produktmi boli sociálne a ekonomicky spravodlivé a zodpovedné k životnému prostrediu

Plusy

Fair trade zaručuje dobre nastavenú minimálnu cenu za produkt a požaduje, aby výrobcovia dodržiavali prísne environmentálne a sociálne štandardy. Fair trade ponúka výrobcom spravodlivejšie obchodné vzťahy, prispieva k rozvoju ich komunity a k ochrane životného prostredia, podporuje návštevu školy pre deti výrobcov a zdravotnícku starostlivosť pre celú komunitu. Fair trade výrobcov vzdeláva v oblasti efektívnej a šetrnej produkcie a ponúka im dlhodobé zmluvy a výhodné medziúvery. Okrem toho informuje spotrebiteľov o problematike.

Mínusy

Kritici vravia, že fair trade systém je umelo vytvoreným tlakom na komodity voľného obchodu, ktorý brzdí rast a nie je trvalo udržateľný. Vyčítajú mu, že malí výrobcovia si nemôžu dovoliť 2% poplatok za certifikáciu a že nie je možné zapojiť sa ako individuálny výrobca, iba ako spoločenstvo. Preto sa do systému často nedostanú kvalitatívne najlepšie produkty pestované v malom. Ekonómovia poukazujú na deformovanie cien produktov, ktoré neodrážajú ich „skutočnú“ trhovú cenu. Iní systému vyčítajú, že certifikuje aj nadnárodné spoločnosti a veľkoobchodníci namiesto toho, aby vytvoril nový, spravodlivejší, úplne samostatný obchodný systém.

Viac informácií nájdete napríklad na www.fairtrade.net, www.wfto.com, www.eftafairtrade.org.

Čo je to direct trade?

Direct trade alebo priamy obchod je nákup produktov priamo od pestovateľov s vynechaním medzičlánkov v obchodnom reťazci (priekupníkov), ale aj certifikačných organizácií ako napríklad Fair Trade. Káva či kakao s označením direct trade sa objavili na trhu iba nedávno ako alternatíva k fair trade. Systém sa zameriava na vytvorenie priameho vzťahu medzi jednotlivými obchodníkmi a konkrétnymi farmármi, pričom platba za tovar ide priamo pestovateľovi.

Kritériá direct trade

Tieto kritériá si stanovila pražiarenská spoločnosť Intelligentsia; pri iných spoločnostiach sa líšia, najmä čo sa týka percent ceny; filozofia ostáva rovnaká.

- kvalita kávy musí byť vynikajúca
- pestovateľ sa musí zaviazat' na používanie zdravých environmentálnych metód
- overiteľná cena pre pestovateľa alebo miestnu kooperatívu, nie pre vývozcu musí byť najmenej o 25% vyššia ako fair trade cena
- pestovateľ sa musí zaviazat' na trvalo udržateľný sociálny postup

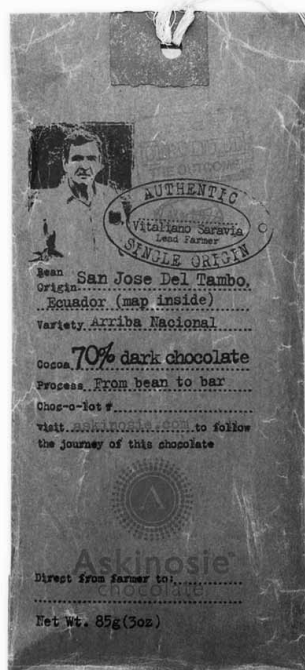
- všetci účastníci obchodu musia byť otvorení transparentnému zverejneniu finančných dodávok späť jednotlivým farmárom
- predstavitelia firmy musia navštíviť farmu alebo dedinu kooperatívy aspoň raz za sezónu s tým, že obvykle to je trikrát ročne: pred úrodou na vytvorenie stratégie, počas žatvy na kontrolu kvality a po žatve na kontrolu a oslavu úspechu

Plusy

Výhodou priameho obchodu sú vyššie ceny pre pestovateľov, ako sú fair trade ceny, vďaka odstráneniu poplatku za certifikáciu a vyššia kontrola kvality produktov, keďže odberatelia (čokoládovne, pražiarne) si vyberajú konkrétne farmárov a konkrétne produkty namiesto toho, aby kúpili zmes od fair trade kooperatívy. Priamym nákupom sa ku konzumentom dostávajú produkty najvyššej kvality a pestovatelia môžu žiadať vyššie ceny za svoj vynikajúci tovar.

Mínusy

Priamy obchod nie je nezávisle certifikovaný. Hoci sa už nejaké štandardy pripravujú, väčšina produktov direct trade má iba prísľub pražiarne či čokoládovne, ktoré sa vlastne nemusia držať žiadneho štandardu. Niektorí spracovatelia v systéme direct trade zverejňujú ceny, ktoré platia pestovateľom, a vlastné pravidlá, aby tomuto systému dodali väčšiu transparentnosť a váhu.

Čokoláda z „direct trade“ s obsahom kakaa 70%.
Viac informácií nájdete na stránke www.askinosie.com.

Nevýhodou je, že ak chcete kúpiť produkt z direct trade, musíte stráviť nejaký čas hľadaním medzi jednotlivými výrobcami a spracovateľmi a čítaním pracovných, environmentálnych a cenových kritérií.

Viac nájdete napríklad na www.askinosie.com, www.tazachocolate.com, counterculturecoffee.com, www.ptscoffee.com, www.levelground.com.

Pri tejto téme môžete využiť napríklad rôzne metódy práce s textom (cielené voľné písanie, argumentačná esej a pod.).

KONAJ

NIEKEDY SA MÔŽE NA PRVÝ POHĽAD ZDAŤ, ŽE GLOBÁLNE TÉMY, KTORÝM SA VENUJEME, SÚ ŠIROKEJ VEREJNOSTI VZDIALENÉ, ŽE SA O NE NEZAUJÍMA A SNÁĎ IM ANI NECHCE ROZUMIEŤ. VÄČŠINOU VŠAK IBA NEMÁ DOSTATOK RELEVANTNÝCH, ZROZUMITEL'NÝCH INFORMÁCIÍ ANI PRÍLEŽITOSTÍ NA KONŠTRUKTÍVNU DISKUSIU O GLOBÁLNEJ PREVIAZANOSTI A PREPOJENOSTI ĽUDÍ NA SLOVENSKU S ĽUĎMI NA GLOBÁL'NOM JUHU. V KAPITOLÁCH OBOZNÁM SA A PRESKÚMAJ SME SI PRIBLÍŽILI NIEKTORÉ GLOBÁLNE TÉMY A SPÔSOBY, AKÝMI K NIM MOŽNO PRISTUPOVAŤ V RÁMCI VÝCHOVNO-VZDELÁVACIEHO PROCESU. V PROJEKTE AKTÍVNE GLOBÁLNE ŠKOLY 2: SPOLOČNE, ZODPOVEDNE, SPRAVODLIVO SME SA VŠAK USILOVALI VIESŤ ŽIAKOV K TOMU, ABY SA ODPÚTALI OD ŠKOLSKÉHO PROSTREDIA, NAVRHLI LOKÁLNE RIEŠENIA GLOBÁLNYCH PROBLÉMOV VO SVOJEJ MIESTNEJ KOMUNITE A V SPOLUPRÁCI S RÔZNYMI MIESTNYMI AKTÉRMÍ ZREALIZOVALI KAMPANE ČI INÉ MIESTNE AKCIE.

Ako môže škola ovplyvniť dianie vo svojej miestnej komunite?

Škola prepája všetky generácie a skupiny obyvateľstva (žiačky a žiakov, rodičov, zamestnávateľov budúcich absolventiek a absolventov atď.), vďaka čomu má v spoločnosti unikátne postavenie a potenciál stať sa centrom svojej miestnej komunity. V kontexte globálneho vzdelávania na školách, informovania o globálnych výzvach a problémoch možných riešení v miestnej komunite nemáme na mysli len komunitu rodičovskú, ale celú komunitu ľudí, ktorí chcú byť prosperálni, chcú zmysluplne tráviť voľný čas a pomôcť pri školských akciách. Aktivity, ktoré presahujú rámec školy, zabezpečia, že sa škola stáva centrom komunity a nie uzatvorenou inštitúciou len na vzdelávanie.

Je veľmi veľa oblastí, v ktorých sa dá v miestnej komunite spolupracovať. Projekty, aktivity a akúkoľvek činnosť nemusia robiť len ľudia z rovnakej oblasti, stačí, že sú to ľudia podobného razenia. Ak títo ľudia alebo organizácie majú spoločný záujem, spoločnú víziu, spoločný cieľ, tak spolupráca v komunite bude nielen užitočná,

Miestna/lokálna komunita je na mieste, kde sa nachádza vaša škola; môžete ju poňať užšie (napríklad zamerať sa na vaše sídlisko) alebo širšie (zamerať sa na vašu dedinu, mesto).

Miestni/lokálni aktéri sú jednotlivci alebo organizácie vo vašom okolí, resp. vo vašej miestnej komunite, s ktorými môžete spolupracovať pri dosahovaní cieľov vašich komunitných akcií a projektov. Oslovení lokálni aktéri, ktorí sa stanú vašimi projektovými partnermi, vám môžu pomôcť pri plánovaní, príprave aj realizácii aktivít, a to rôznorodou finančnou i nefinančnou pomocou. Školy zapojené do projektu Aktívne globálne školy 2 najčastejšie oslovovali obecné a mestské úrady, mimovládne organizácie, rodičovské spolky, centrá voľného času, kultúrne a spoločenské strediská, knižnice, cirkevné spolky a organizácie, firmy zaoberajúce sa spracovaním odpadu, obchody nielen s výrobkami fair trade, kaviarne, médiá atď.

ale aj zaujímavá. Miestni aktéri, ktorí sa nadchnú pre váš projekt či akciu, sa môžu do aktivít zapojiť rôznym spôsobom. Niekedy so sebou prinášajú peňažnú investíciu. Netreba však očakávať, že takíto ľudia či organizácie pomôžu len finančne či materiálne. Často je dôležitejšia osobná zaangažovanosť – pomôcť pri organizácii alebo propagácii akcie, pomôcť vyriešiť nejaký problém, poskytnúť svoje odborné vedomosti a zručnosti atď. – jednoducho venovať svoj čas, energiu a odbornosť.

Aké výhody škole prináša spolupráca s miestnou komunitou?

Ľudia, ktorí prispievajú do realizácie projektu či do miestnej akcie svojím nápadom, časom a svojou energiou, sa cítia vlastníckmi myšlienkou aj výslednej práce a je väčšia pravdepodobnosť, že sa budú zapájať aj do jej ochrany či do rozširovania informácií o spoločných úspechoch. To však nie je jediný dôvod, prečo sa oplatí spolupracovať s rôznymi organizáciami, úradmi a jednotlivcami. Z takejto spolupráce profitujú všetky strany:

- mládež sa stáva pri realizácii komunitných projektov samostatnejšou
- deti tým, že sú pri riešení problému akceptované ako partneri alebo ako súčasť pracovného tímu, získavajú organizačné a komunikačné zručnosti
- spolupracujúce strany sa navzájom od seba učia a vymieňajú si skúsenosti či miestne a odborné znalosti
- vzájomnou komunikáciou a stretávaním sa pri práci možno pomôcť odstrániť nepochopenie a nedorozumenia
- vyučujúcim sa naskytá možnosť vytvoriť si osobnejší vzťah so žiakmi a žiačkami
- tímová práca zvyšuje tvorivosť všetkých zapojených ľudí
- posilňuje sa pocit vlastníctva myšlienky alebo aktivity, ktorý motivuje k vzťahu
- zlepšuje sa imidž školy, obce, firmy, organizácie a pod.
- celému procesu sa dodáva dynamika, urýchľuje sa proces realizácie projektu
- úspešné projekty a aktivity, ktoré smerujú k trvalo udržateľnému rozvoju, môžu pozitívne ovplyvniť aj život ďalších generácií

Môžu školy spolupracovať aj s firmami? Čo je zodpovedné podnikanie?

Moderná doba premenila aj náš pohľad na firmy. Už od päťdesiatych rokov minulého storočia sa začína táto téma dostávať do odbornej literatúry o manažmente. V ďalšom období nasledoval postupný prienik týchto myšlienok do podnikania. Najväčší vplyv mali požiadavky spoločnosti na to, aby sa firmy správali zodpovedne, a to nielen doma, ale aj v zahraničí. Keď sa v roku 1996 v časopise Life objavila fotografia mlado vyzerajúceho chlapca, ako šije futbalovú loptu pre Nike, škandál bol na svete a reakcia kupujúcich na seba nenechala dlho čakať. Spoločnosť to pocítila na predaji a musela reagovať. Postupne sa, hlavne pod tlakom zákazníčok a zákazníkov, vo viacerých krajinách pracovné podmienky v dielnach a fabrikách zlepšujú. Na tomto príklade vidieť, ako môže verejná mienka ovplyvniť konanie veľkej spoločnosti. Nebolo by to však možné bez rozvoja internetu a globalizácie. Dnes už nie je problém natočiť video vo fabrike akejkoľvek spoločnosti vo Vietname a zverejniť ho na YouTube.com, odkiaľ si ho môže pozrieť ktokoľvek na svete. Nikto sa nemôže spoľahnúť na to, že jeho nekalé konanie sa utají.

Viac informácií nájdete na internetovej stránke: www.zodpovednepodnikanie.sk.

V roku 2001 vydala Európska komisia pod vedením Jacquesa Delorsa Zelenú knihu, v ktorej definuje zodpovedné podnikanie (Corporate Responsibility – CR) takto: „Zodpovedné podnikanie je dobrovoľné integrovanie sociálnych a ekologických záujmov do každodenných firemných činností a interakcií s firemnými stakeholdermi.“ Stakeholderi sú všetky skupiny, organizácie a ľudia, na ktorých má firma vplyv alebo ktorí majú akýkoľvek vplyv na ňu. Ide hlavne o klientov spoločnosti, vlastníkov spoločnosti, jej zamestnankyne a zamestnancov či o jej dodávateľské spoločnosti. Ďalej to môžu byť mimovládne organizácie, konkurencia, vláda alebo médiá. Pre firmu je dôležité poznať potreby jednotlivých skupín a vo svojom vlastnom záujme čo najlepšie na tieto potreby reagovať. Napríklad, ak zákazníčky a zákazníci nie sú spokojní s jej výrobkami, je pre ňu dobré to vedieť a snažiť sa to napraviť,

aby o nich neprišla. Takisto ak zamestnankyne a zamestnanci nemajú vhodné pracovné podmienky, je veľmi pravdepodobné, že nebudú pracovať tak dobre, ako by pracovali, ak by mali na prácu lepšie podmienky.

Aktivity v rámci zodpovedného podnikania (CR) môžeme rozdeliť do troch oblastí:

Environmentálna oblasť

- snaha o ochranu biodiverzity
- šetrenie energií
- triedenie odpadu
- znižovanie množstva odpadu a emisií
- ekodizajn – navrhovanie produktov a služieb tak, aby pri ich výrobe, používaní a likvidácii bol dopad na životné prostredie čo najnižší

Ekonomická oblasť

- transparentná komunikácia s vlastníkami spoločnosti (akcionármi)
- odmietnutie korupcie
- férový boj na trhu s konkurenciou (neúčast' na kartelových dohodách)

Sociálna oblasť

- filantropia (darcovstvo)
- práca s miestnou komunitou
- komunikácia so zamestnancami
- zamedzenie diskriminácie na pracovisku
- bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

Na Slovensku sa zodpovedné podnikanie začalo rozvíjať s príchodom zahraničných spoločností. V roku 2004 založilo 12 firiem združenie Business Leaders Forum – združenie firiem, ktoré sa snažia podnikáť zodpovedne. V súčasnosti majú mnohé firmy vytvorené stratégie zodpovedného podnikania, svoje etické kódexy či sa usilujú o ochranu životného prostredia. Nie sú to však iba veľké nadnárodné či celoslovenské firmy, ktoré dokážu podnikáť zodpovedne. Aj malá miestna pekáreň či kaviareň môže prehodnotiť svoje správanie s ohľadom na globálne súvislosti a spoločne s kampaňou zorganizovanou žiačkami a žiakmi vašej školy pomôcť naštartovať zmenu vo vašej miestnej komunite jednoduchým rozšírením dostupného spotrebného tovaru o férovejšie možnosti výberu. To je, samozrejme, iba jeden malý príklad z mnohých, ktoré by mohli fungovať.

Témy, ktorým sa v rámci projektu Aktívne globálne školy 2 najčastejšie venujú školy na Slovensku – vždy v globálnom kontexte so zreteľom na dôsledky, ktorým čelia krajiny globálneho juhu:

- Separovanie odpadu a recyklácia
- Kompostovanie a pôda
- Klimatická zmena
- Šetrenie vodou a energiou
- Znižovanie ekologickej stopy
- Zodpovedné spotrebiteľské správanie
- Fair trade (spravodlivý obchod)
- Detská práca a ľudské práva
- Humanitárna pomoc a rozvojová spolupráca

Na čo nezabudnúť pri plánovaní akcií v miestnej komunite?

Nápad je len prvým krokom k realizácii projektu. Dalo by sa dokonca tvrdiť, že ešte predtým, ako sa začneme zamýšľať nad konkrétnymi nápadmi na riešenie globálnych výzev na lokálnej úrovni, mali by sme zistiť, ako ľudia v našej miestnej komunite zmýšľajú. Čo je pre nich dôležité? Správajú sa zodpovedne v našej spoločnosti aj v globálnom kontexte? V čom by sa mohli zlepšiť? Majú dostatok informácií o svojom každodennom prepojení so svetom a o globálnych súvislostiach svojich každodenných činností? Čo by ešte mali podľa vás vedieť, aby sa mohli uvedomelo a zodpovedne rozhodovať?

Pri hľadaní odpovedí na tieto otázky si môžete pomôcť oficiálnymi štatistikami, vašimi vlastnými dotazníkmi, anketami v miestnych novinách, rozhovormi s rôznymi cieľovými skupinami a pod. Pri plánovaní projektu by každá „aktívna globálna škola“ mala mať ustavične na pamäti tieto súvislosti:

1.VÍZIA A GLOBÁLNY KONTEXT: Akým spôsobom sa odzrkadľuje prepojenie vášho projektu s globálnym juhom a bojom proti svetovej chudobe? Komunikujete svoju víziu jasne v rámci realizačného tímu aj na verejnosti?

2.TÉMA: Zameriavajú sa aktivity projektu na konkrétnu zmenu v správaní ľudí, firiem či inštitúcií vo vašej miestnej komunite alebo na zvýšenie povedomia o globálnych dôsledkoch klimatickej zmeny či o prepojení lokálneho a globálneho obchodu a o spravodlivejšom obchode?

3.CIELE A AKTIVITY: Čo chcete realizáciou projektu dosiahnuť? Ako by sa mala zmeniť východisková situácia, aby ste mohli považovať výsledky projektu za úspech? Ako budete svoje úspechy merať? Nezabudnite si určiť hlavné ciele a tie rozmeniť v podrobnom akčnom pláne na aktivity, ktorými ich dosiahnete. Súčasťou akčného plánu by mal byť aj časový plán podrobný rozpočet.

4.REALIZAČNÝ TÍM: Podieľajú sa na príprave projektu žiačky a žiaci spoločne s učiteľkami a učiteľmi? V rámci tímu by za každú úlohu mala byť zodpovedná jedna osoba, ktorá bude dbať na dodržiavanie termínov a postará sa o komunikáciu a synchronizáciu s ostatnými pracovnými skupinami.

5.PODPORA KOMUNITY: Akých miestnych aktérov zapájate do plánovania, prípravy a realizácie projektu? Čo prinášajú projektu a čo projekt prináša im?

6.ŠÍRENIE ÚSPECHOV: Naplánujte si v projekte mediálnu stratégiu – nebojte sa komunikovať a oslovte čo najviac médií. Využívajte sociálne siete, uverejňujte priebežné správy o napredovaní projektu na vašej školskej webstránke a na webstránkach vašich miestnych partnerov. Pozývajte na podujatia zástupcov regionálnych aj celoštátnych televízií, novín a časopisov. Nespoliehajte sa na ich iniciatívu a pripravte pre nich výstižné podklady, z ktorých si môžu ľahko vytvoriť príspevok.

7.ETIKA: Pri informovaní o globálnych problémoch a zobrazovaní osudov ľudí žijúcich v absolútnej chudobe v krajinách globálneho juhu dbajte na dodržiavanie zásad uvedených v Kódexe podávania správ a obrazov, o ktorom píšeme v kapitole Oboznám sa. Uistite sa, že projekt nikoho nediskriminuje a že neskresľuje alebo neznehodnocuje informácie.

Ako zistiť, či ste úspešní a či celý proces funguje?

Pomôcť vám môžu odpovede na tieto otázky:

- Prichádza na vaše akcie viac ľudí ako predtým?
- Zaujímajú sa o vaše aktivity rôznorodé skupiny ľudí?
- Strávite menej času vysvetľovaním podstaty problému?
- Získavate ľahšie zdroje (nielen finančné)?
- Má vaša činnosť väčšiu podporu?
- Vznikol pocit „spoločného vlastníctva myšlienky“?

Príklady dobrej praxe v Európe

Projekt Global Action Schools 2 Communities (na Slovensku známy pod názvom Aktívne globálne školy 2: Spoločne, zodpovedne, spravodlivo) spoločne koordinovalo šesť mimovládnych organizácií v piatich európskych krajinách. Rôznych projektových aktivít sa zúčastnilo spolu viac ako 5000 žiačok a žiakov, 600 učiteliek a učiteľov a 350 miestnych partnerov, tzv. lokálnych aktérov – inštitúcií, organizácií, spolkov, centier voľného času, firiem, farských združení a pod. Na nasledujúcich stranách vám predstavíme vybrané miestne školské akcie zrealizované v miestnych komunitách krajín zapojených do projektu.

SLOVENSKO

Na Slovensku sa do rôznych častí projektu zapojilo spolu viac ako 3600 žiačok a žiakov s podporou takmer 200 učiteliek a učiteľov z 30 základných a stredných škôl. Snahou vyučujúcich je zaradiť globálne témy do bežných vyučovacích hodín, ale zároveň neváhajú podporovať tímy žiačok a žiakov, ktoré aktívne pracovali na projekte, aj mimo vyučovania. Spoločne v spolupráci s miestnymi partnermi a tiež inými školami plánujú a realizujú aktivity vo svojich miestnych komunitách.

Globálne vzdelávanie v slovenskom Štátnom vzdelávacom programe

Projekt Aktívne globálne školy 2 umožnil vyučujúcim realizovať globálne vzdelávanie nielen mimo tematických plánov svojich predmetov, ale aj počas bežných vyučovacích hodín. OZ Človek v ohrození od svojho vstupu do oblasti výchovy a vzdelávania každoročne vydáva spravidla aspoň jeden metodický materiál pre učiteľky a učiteľov. Všetky materiály sú dostupné na stiahnutie v elektronickej forme: www.clovekvohrozeni.sk/sk/metodicke-prirucky.

Okrem toho sa usilujeme zapájať do odborných diskusií a dopĺňať vzdelávacie štandardy o ciele a metódy globálneho vzdelávania. Andrej Návojský, vedúci oddelenia glo-

bálneho vzdelávania v OZ Človek v ohrození, je spoluautorom Národnej stratégie globálneho vzdelávania 2012 – 2016 (konkrétne autorom časti pre primárne a sekundárne vzdelávanie), predloženej spoločne Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvom zahraničných vecí SR a schválenej Vládou SR v januári 2012.

Slovensko je prvou krajinou z nových členských štátov EÚ so schválenou Národnou stratégiou pre globálne vzdelávanie. Stratégiu a k nej príslušný Akčný plán na rok 2012 nájdete na stiahnutie na stránke Platformy mimovládnych rozvojových organizácií www.mvro.sk v časti Knižnica.

Global Day (Globálny deň) Gymnázium Mikuláša Kováča Banská Bystrica

Na Gymnázium Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici sa žiačky a žiaci stretávali pravidelne v rámci školského krúžku vedeného učiteľkou matematiky a biológie. Pod jej vedením spoločne vypracovali program krátkych workshopov o globálnych témach, na ktoré pozvali najskôr všetkých svojich spolužiakov a spolužiačky, a následne podujatie s názvom „Global Day“ zrealizovali na ďalších školách v meste.

Tematicky sa zamerali najmä na separovanie odpadu, pretože práve v tejto oblasti mala podľa nich škola i mesto veľké rezervy. Na podujatie si prizvali aktivistku z mimovládnej organizácie Priatelia Zeme – CEPA, ktorá zabezpečila filmové premietanie so zaujímavou diskusiou. Skontaktovali sa s miestnou spoločnosťou na druhotné spracovanie odpadu a aktívne sledovali dodržiavanie pravidiel správneho triedenia odpadu vo svojom okolí.

Aktívne globálne školy 2

GLOBAL DAY

„Jeden za všetkých, GMK za Zem“

21. jún 2010, areál GMK
8:00 – 13:30

Program:

- otvorenie a zahájenie triedenia odpadu
- súťaže a aktivity zamerané na globálne témy
- premietanie filmu „Vek hlupákov“ (vstupné 1€)
- ochutnávka Fair trade výrobkov
- hudobný „podmaz“
- tombola a zaujímavé ceny pre víťazov
- sladké prekvapenie pre najglobálnejšiu triedu
- stánok s ekovýrobkami (ekodarčekmi)

Organizátori a sponzori: Ekotim, GMK, Priatelia Zeme, Človek v ohrození, RZ HRON...

Spolupráca medzi školami: *Aktivity v miestnej komunite sa organizujú ľahšie, ak sa do nich zapoja viaceré školy. Začínajúce školy sa môžu inšpirovať tými aktívnejšími a spoločne potom dosahujú oveľa lepšie výsledky.*

Klimatický náučný chodník Spojená škola Poprad

Aktívne deviatačky zo Spojenej školy na Letnej ulici v Poprade iniciovali s podporou svojej triednej učiteľky veľkú osvetovú akciu pre verejnosť s názvom Klimatický náučný chodník. Aby sa dozvedeli o téme viac a zároveň poučili aj svojich spolužiakov a spolužiačky, pozvali si na prednášku s diskusiou predsedu združenia OZ Tatry. Potom v okolí svojej školy nainštalovali informačné tabule, na ktorých obrazne aj slovné popísali stav klímy na Slovensku i na celom svete,

a diskutovali s okoloidúcimi o možných riešeniach súčasnej situácie. Na akciu prizvali aj miestne noviny a regionálnu televíziu, ktorá odvysielala niekoľkominútový spot.

Spolupráca s médiami: *Ak sa jednej škole podarí zorganizovať vynikajúcu informačnú akciu, dokáže ňou priamo osloviť mnoho ľudí. Ak však na ňu prizve aj médiá, úspech akcie sa môže niekoľkonásobne zvýšiť. Mnohé televízne reportáže je možné zdieľať na sociálnych sieťach a vaša myšlienka sa môže ďalej šíriť medzi ľuďmi.*

Neseparujte sa, separujte s nami! ZŠ Bukovecká, ZŠ Malinovského Košice, Partizánske

Základná škola Bukovecká sa dlhodobo zaoberá témou klimatickej zmeny. Od jednoduchého zberu papiera sa postupne prepracovala až k rozborom vodných plôch a ich znečisťovania odpadovými látkami. Svoju miestnu akciu „Neseparujte sa, separujte s nami!“ realizovala počas celého školského roka vo viacerých krokoch, ktoré zahŕňali zber separovaného odpadu, tvorbu a distribúciu informačných letákov, ktorými prepájala problematiku s globálnym kontextom, ďalej anketu pre obyvateľstvo mestskej časti a mnohé ďalšie aktivity. Miestnych partnerov našla v nadnárodnej spoločnosti, ktorá poskytuje služby odpadového hospodárstva, medzi poslankyňami a poslancami mestskej časti Košice Nad jazerom a u jej mestskej polície a takisto v Rade rodičov svojej školy.

Ďalšou školou zapojenou do projektu, ktorá sa profiluje v problematike životného prostredia a klimatickej zmeny, je Základná škola Malinovského v Partizánskom. V spolupráci s Odborom životného prostredia mesta Partizánske vybudovala v rámci projektu v okolí školy oddychovú zelenú Zónu Z s dreveným ihriskom Človeče, nehnevaj sa a s informačnými tabuľami, ktoré si môže prečítať každý, kto zónu navštívi.

Aktívne občianstvo: *Byť aktívnym neznamena hrnúť sa do všetkého naraz. Úplne stačí vybrať si jednu tému, jeden cieľ a venovať sa mu dôsledne, dlhodobo a postupne znásobovať svoje úspechy.*

Energia – dá sa to aj ináč Cirkevné gymnázium sv. Jána Krstiteľa Trebišov

Na globálne problémy sa dá poukázať mnohými spôsobmi. Jedným z najvd'áčnejších a pre verejnosť najzaujímavejších je umenie. Daniel Tocik, mladý talentovaný výtvarník z Cirkevného gymnázia sv. Jána Krstiteľa v Trebišove, spolu so svojím tímom zhotovil trojrozmerný model rozpoltenej krajiny, v ktorom sa na polovici územia využívajú tradičné a na druhej polovici alternatívne zdroje energie. Využil pri tom poznatky z prírodovedných predmetov, ako aj spoluprácu s regionálnou televíziou. Počas prípravy, výroby a výstavy modelu Danielov tím nakrútil zábery, z ktorých sa chystá vyrobiť dokumentárny film a zverejniť ho na portáloch ako YouTube.com alebo MySpace.com.

Spolupráca s médiami: *V tomto prípade televízia nespomedkovala iba informácie o priebehu aktivít, naopak, stala sa priamo ich súčasťou. S pomocou televízneho kameramana sa podarilo natočiť video, ktoré má ambíciu stať sa filmom a dobyť nezávislé festivaly a sociálne siete.*

Šťastné a globálne zodpovedné Vianoce
*Základná škola s materskou školou,
Stredná odborná škola Na pántoch,
Gymnázium v Rajci*
Slovenský Grob, Bratislava, Rajec

Vianoce sú obdobím obdarúvania a vzájomnej súdržnosti, ale aj obdobím masových nákupov a veľkého plytvania. Žiačky a žiaci zo Základnej školy s materskou školou v Slovenskom Grobe sa rozhodli aktívne upozorniť na zásady zodpovedného spotrebiteľského správania práve počas vianočných trhov, ktoré základná škola spolu s materskou školou zvykne organizovať pre verejnosť. Priestory poskytol miestny partner – obec Slovenský Grob, na príprave programu s názvom „Šťastné a etické Vianoce“, v ktorom účinkovalo sto detí, sa podieľal celý učiteľský zbor, s občerstvením pomohli mnohí rodičia. Informačné tabule o globálnych súvislostiach vo výrobe a obchodovaní a dotazníky spotrebiteľského správania sa dostali do pozornosti vyše 400 ľudí.

Spolupráca s miestnymi partnermi:

Je vaša obec aktívna v riešení globálnych problémov? Alebo by mohla byť? Najefektívnejšie presadíte svoje nápady, ak sa vám podarí zastúpeniu vašej obce či mesta priamo ukázať, ako sa veci dajú robiť inak. Zapojte poslankyne, poslancov a ďalších ľudí zo samosprávy do vašich aktivít a nadchnite ich pre vec!

Podobne sa rozhodli pred Vianocami osloviť verejnosť globálnymi témami aj ďalšie školy. Stredná odborná škola Na pántoch v Bratislave spolupracovala s obchodnými reťazcami a kultúrnym strediskom pri predvianočnej osvetovej akcii zameranej na uprednostňovanie lokálnych výrobkov a výrobkov zo spravodlivého obchodu (fair trade). Na chudobu v súvislosti s klimatickou zmenou poukázali aj žiačky a žiaci z Gymnázia v Rajci verejnou výstavou ekohračiek vyrobených z použitých materiálov, na ktorej sa podieľali aj ich miestni partneri – dobrovoľnícka organizácia OZ eRko, Farský úrad a Mestský úrad v Rajci.

RAKÚSKO

V Rakúsku je projekt známy pod anglickým názvom Global Action Schools 2 a koordinujú ho dve partnerské organizácie: Welthaus Graz v Štajersku a Südwind Niederösterreich Süd v Dolnom Rakúsku. Medzi ôsmimi školami, ktoré sa v Štajersku prihlásili do projektu, sa nachádzajú základné aj stredné školy, gymnáziá, všeobecné aj odborné školy. Žiačky a žiaci zapojení do projektových aktivít sú vo vekovom rozpätí 6 až 19 rokov. Školy vykonávajú tri nasledujúce kroky programu: oboznám sa, preskúmaj a konaj. Organizácia Welthaus Graz uskutočňuje workshopy pre žiačky a žiakov a učiteľky a učiteľov, pripravuje materiály a organizuje stretnutia. Školy v Dolnom Rakúsku zapojené do projektu Global Action Schools 2 sú takisto rôznorodé, so žiakmi a žiačkami vo veku 6 až 20 rokov. Každá z 21 škôl sa projektu zúčastňuje aspoň po dobu dvoch rokov. Südwind Niederösterreich Süd organizuje stretnutia pre učiteľky a učiteľov alebo žiačky a žiakov, v závislosti od ich potrieb.

eBCP žije globálne Stredná škola Fürstenfeld, Rakúsko

eBCP je interdisciplinárne laboratórium na strednej škole vo Fürstenfelde, využívané na predmety biológia, fyzika, chémia, informačné technológie a geografia. 52 žiačok a žiakov z dvoch tried štvrtého ročníka sa podieľalo na projekte s názvom eBCP žije globálne, ktorého cieľom bolo zahrnúť rôzne globálne témy ako hlad, pitná voda a energia do osnov daných predmetov.

V prvom polroku získali žiačky a žiaci informácie o potravinovej sebestačnosti, o miestach, kde chýba, o regionálnej spolupráci medzi štátmi globálneho juhu a o spravodlivom obchode (fair trade). V októbri 2010 organizovala škola v spolupráci s neziskovou organizáciou OIKOS a farmou pestujúcou organické jablká pre žiačky a žiakov ochutnávku spojenú s prezentáciou miestnych organických fariem. Okrem tradičných odrôd jabĺk a hrušiek sa žiaci oboznámili s témou tradičnej starostlivosti o lúky a sady, ktoré predstavujú domov pre početné druhy živočíchov žijúcich v okolí. Žiaci a žiačky tak získali lepšiu predstavu o tom, ako vyzerá organické farmárčenie v praxi, a oboznámili sa s dôležitosťou regionálnej produkcie a biodiverzity.

V januári 2011 pripravil Welthaus Graz workshop s názvom Zlatá ryža: India a biodiverzita. Workshop umožňoval žiačkam a žiakom naučiť sa niečo viac o ryži – počnúc metódami jej pestovania (monokultúra a polykultúra) až po výnosy na globálnom trhu. Žiačky a žiaci si mohli opäť uvedomiť dôležitosť biodiverzity pre potravinovú bezpečnosť a stabilný príjem, a to v kontexte globálneho juhu. Pri príležitosti Dňa vody 2011 žiačky a žiaci v školskom laboratóriu merali dennú spotrebu vody a oboznamovali sa s dôležitosťou

vody pre výrobu rôznych spotrebných výrobkov, ale aj s pestovaním energetických rastlín a s ich využitím v ekonomike. O témach diskutovali v globálnom kontexte, čo viedlo k úvahám o alternatívnych zdrojoch energie.

Na konci školského roku, v júli 2011, pripravili žiačky, žiaci, učiteľky a učители zapojení do projektu stôl s občerstvením, ktorý predstavoval získané vedomosti o regionálnych a fair trade výrobkoch. Všetci zúčastnení, medzi inými učiteľky, učители, žiačky, žiaci, rodičia a žiaci a žiačky z okolitých škôl mohli ochutnať jedlo a nápoje (napr. ovocné džúsy a čokoládu).

Aspekty globálneho juhu: Dôležitou súčasťou školských aktivít bola prezentácia diskutovaného problému z perspektívy obyvateľov globálneho juhu. Týmto spôsobom realizovaný program prekročil ekologické alebo občianske vzdelávanie a stal sa aktivitou v oblasti globálneho vzdelávania. Bez tejto dôležitej časti by si žiaci neuvedomili globálnu dimenziu proekologických aktivít.

Tol'ké plytvanie – je to nevyhnutné?

Základná škola Eisteich

Graz, Rakúsko

Žiačky a žiaci vo veku 9 až 10 rokov sa snažili identifikovať spôsoby, ako by mohli znížiť svoju ekologickú stopu, a boli v tejto úlohe veľmi aktívni.

Ich projekt s názvom Tol'ké plytvanie – je to nevyhnutné? sa začal workshopom pripraveným Centrom pre životné prostredie a vzdelávanie, počas ktorého sa 61 žiačok a žiakov z troch tried posledného ročníka oboznámilo s meraním ekologickej stopy, či o vplyve ich návykov na životné prostredie. „Zistili, že ak by všetci ľudia na svete žili tak, ako my v Rakúsku, naša planéta by potrebovala dva a pol ráz viac zdrojov, než má,“ povedala Andrea Faschling, učiteľka a koordinátorka projektu Aktívne globálne školy 2 na základnej škole Eisteich. A dodáva: „Všetci zdieľame rovnaký názor: musíme niečo podniknúť.“

Popri tradičnom triedení papiera, plastov a organického odpadu začali triedy zapojené do projektu zbierať hliník. Počas jedného mesiaca ho vážili a deti mohli sledovať, ako sa jeho množstvo znižuje. Okrem toho škola začala podnikať aktivity na zníženie produkcie odpadu, napríklad povzbudzovaním žiačok a žiakov, aby si desiatu nosili vo vlastných desiatových boxoch. Zozbierané odpadové suroviny následne využívali ako materiál na technické práce.

Avšak obmedzenie tvorby odpadu a predchádzanie jej nie sú všetko. Počas jedného z predmetov sa žiačky a žiaci učili o spracovaní odpadov v El Salvadore (stredná Amerika) a o vplyve svojich spotrebiteľských návykov na znečistenie krajín globálneho juhu. Rovnako získali nové

Ekologická stopa je indikátor určujúci vplyv nášho konania na životné prostredie. Napríklad, naša ekologická stopa sa zvyšuje priamo úmerne s frekvenciou nákupu importovaných výrobkov. Pri ich preprave totiž vznikajú pridané emisie CO₂, ktorým by sme sa vyhli, ak by sme viac spotrebných výrobkov kupovali priamo v mieste výroby. Zmerajte si svoju ekologickú stopu na internete: <http://ekostopa.sk/>.

poznatky o krajine, kultúre a životnej situácii obyvateľov El Salvadoru.

Žiačky a žiaci tretieho ročníka základnej školy mali aj príležitosť stať sa aktívnymi, a to počas aktivity nazvanej „Čisté Štajersko“, ktorá prebehla v apríli 2011. Žiačky a žiaci vyzbierali odpad v okolí školy, z parkov a ihrísk – počnúc od starých bicyklov až po kvetináče – a chopili sa toho odhodlane. Žiačky a žiaci tejto školy takisto pravidelne navštevujú deti z neďalekej materskej školy v St. Peter. Učia svojich mladších kolegov a kolegyné o problematike odpadu o možnostiach riešenia tohto problému. Deti z materskej školy za to ukázali žiačkam a žiakom, ako sa vytvára kompost.

Všetky aktivity a výsledky projektu predstavili všetkým učiteľkám, učiteľom, žiačkam a žiakom základnej aj materskej školy. Avšak toto neznamená koniec projektu – zostáva ešte jeden krok. Žiačky a žiaci teraz budú vzdelávať svojich rodičov, súrodencov a kamarátov o možnostiach, ako sa vyhnúť nadbytočnej výrobe a odpadu. Žiačky a žiaci, spolu s vyučujúcimi, plánujú poslať petíciu jednej z rakúskych spoločností.

Aspekty globálneho juhu: Projekt Aktívne globálne školy 2 umožňuje žiačkam a žiakom učiť sa nielen o miestnych, slovenských alebo európskych problémoch, ale tiež o situácii v krajinách globálneho juhu. Vzhľadom na tento aspekt sa žiaci mohli naučiť o globálnej dimenzii ekologických problémov a o vzájomnej závislosti medzi bohatými a chudobnými krajinami.

Darfúr a my Stredná škola

Wiener Neustadt, Rakúsko

20 žiačok a žiakov z anglických tried siedmeho ročníka na strednej škole vo Wiener Neustadt uskutočnilo výskum týkajúci sa rozdielnych aspektov konfliktu v Darfúre (Sudán). O problematike ich informoval učiteľ. Skupiny žiačok a žiakov pracovali s témami ako:

- Dejiny Darfúru
- Darfúrska spoločnosť a kultúra
- Zainteresovanie sa zahraničného spoločenstva v Darfúre
- Mimovládne organizácie v Darfúre
- Ekonomické vzťahy Darfúru s Rakúskom (turizmus, výroba, spoločnosti)
- Migrácia do a z Darfúru
- Životná úroveň a zdravotná starostlivosť obyvateľstva v Darfúre
- Vojna a genocída v Darfúre

Pri realizácii výskumu žiačky a žiaci oslovili politických aktérov (napr. ministerstvo zahraničných vecí, ministerstvo hospodárstva, zástupcu Rakúska pri OSN), expertov (organizácia Südwind NÖ Süd, expert OSN v oblasti ľudských práv), rovnako ako aj miestne inštitúcie (domovy pre utečencov, spoločnosti, cestovné agentúry).

Aktívne občianstvo: Vďaka svojim aktivitám v projekte mali žiačky a žiaci možnosť oboznámiť sa s činnosťou verejných inštitúcií a premýšľať o svojich budúcich občianskych aktivitách.

Projekt prebiehal počas celého školského roka a obohatil nielen žiačky a žiakov, ale aj učiteľky a učiteľov, ktorí si spolu so žiačkami a žiakmi prehlbovali svoje vedomosti o komplexnej situácii v Darfúre. O problematike sa mnoho dozvedeli takisto obyvatelky a obyvatelia mesta Wiener Neustadt tak, že sa zúčastnili udalosti organizovanej žiačkami, žiakmi, učiteľkami a učiteľmi školy zapojenej do projektu.

Aspekty globálneho juhu: Celá akcia bola zameraná na Darfúr v Sudáne. Žiačky a žiaci sa naučili o životnej situácii obyvateľov tohto regiónu a podnikli aktivity smerujúce k zlepšeniu ich situácie.

Na základe prístupu predstaveného v projekte Aktívne globálne školy 2 žiačky a žiaci naplánovali akciu, ktorá by nielen informovala o situácii v Darfúre, ale tiež prispela k jej zlepšeniu. Žiačky a žiaci pátrali po možnostiach miestnych aktivít, ktoré by mohli zorganizovať. Zistili, že ich okolie nemá nijaké priame spojenie s Darfúrom. Dostali nápad zabezpečiť solárne variče pre utečenecký tábor v Darfúre, ktorého veľkosť je porovnateľná s veľkosťou mesta Wiener Neustadt. Solárne variče umožňujú utečencom variť bez využitia dreva, a tak nie sú nútení opúšťať bezpečnú oblasť tábora. Aby získali peňažné prostriedky na realizáciu tohto plánu, začali žiačky a žiaci spolupracovať s miestnym usporiadateľom podujatí, ktorý bol ochotný podeliť sa so ziskom a investovať jeho časť na financovanie solárnych varičov.

Les je viac než len stromy

Základná škola

Stetten, Rakúsko

Základná škola v Stettene má takmer 100 žiakov a žiačok vo veku 6 až 10 rokov. Všetci z nich sa zúčastnili projektu, ktorý trval dva roky a týkal sa lesov – primárne lesov v okolí Stettenu a v priebehu druhého roka aj dažďových pralesov. Cieľom projektu bolo zvýšiť informovanosť žiakov a žiačok o lesoch a ich úlohe v našich životoch a v životoch obyvateľov krajín juhu. Škola mobilizovala žiačky a žiakov, aby pôsobili vo verejnej sfére – informovaním miestnej komunity o týchto témach.

Aspekty globálneho juhu: Je dôležité si uvedomiť, že celý rok realizácie projektu bol venovaný oboznámeniu žiakov a žiačok so situáciou v krajinách globálneho juhu. Ak by sa učili len o lesoch v okolí, neuvedomili by si globálne problémy týkajúce sa lesného hospodárstva a išlo by o aktivity environmentálnej výchovy a vzdelávania, nie globálneho vzdelávania.

Projekt pozostával z piatich častí. V prvom roku sa žiačky a žiaci učili o lesoch vo svojom okolí: zúčastnili sa dobrodružných hier v lesoch, v zime pravidelne každé tri týždne plnili krmidlá pre zvieratá krmivom, ktoré sami pripravili. Lesník ich naučil, ako pozorovať zvieratá a sledovať ich stopy. Na jar staršie žiačky a žiaci tretieho a štvrtého ročníka uskutočnili rozhovory s miestnymi obyvateľmi o ich postoji k lesoch, zalesňovaniu a ochrane životného prostredia. V júni sa konala slávnosť stromu školy za účasti širokého obyvateľstva Stettenu. Žiačky a žiaci oslávili Svetový deň životného prostredia prípravou výstavy kresieb, ktoré zobrazovali dôležitosť lesov v boji proti klimatickým zmenám. Výstava sa konala v miestnej banke. V poslednom týždni školského roka sa žiačky a žiaci začali učiť o dažďových pralesoch prostredníctvom varenia, tancov a ručných prác, okrem toho si pre každú triedu vybrali ako symbol jedného živočícha spomedzi druhov obývajúcich dažďové pralesy.

Druhý rok bol venovaný lesoch vo svete. V septembri žiačky a žiaci navštívili Prírodovedné historické múzeum vo Viedni a zúčastnili sa workshopu,

ktorý sa týkal rovníkových pralesov. Neskôr sa zúčastnili workshopu, ktorý sa týkal čokolády a kaka – usporiadali ho predstavitelia Südwind NÖ Süd. Pred Vianocami žiačky a žiaci predávali na vianočných trhoch fair trade výrobky a počas karnevalu si pripravili vlastné masky inšpirované heslom: V džungli sa tohto deje veľa. Na jar miestna reštaurácia organizovala kulinársky týždeň – žiačky a žiaci vyrobili vlajku dažďového pralesa, ktorou pozývali hostí, aby sa zúčastnili podujatí organizovaných v rámci programu, takisto si pripravili vlastné menu. Potom si zrealizovali vzdelávacie projekty na vyučovanie, ktoré sa týkali tejto témy. Podujatie, ktoré uzatvorilo školský rok, nieslo názov Emócie v rovníkových pralesoch. Navyše škola zorganizovala prednášku o pôvodnom obyvateľstve rovníkových pralesov. Pozvánky na prednášku vyrobili žiačky a žiaci prvého a druhého ročníka.

Spolupráca s regionálnymi médiami: Pravidelné informovanie o školských aktivitách týkajúcich sa krajín globálneho juhu pomáha pri predstavení danej témy miestnej komunite a pri informovaní rodičov i širokej verejnosti o činnosti školy a o úspechoch jej žiakov a žiačok.

Pri realizácii projektu zažili účastníčky a účastníci jednotlivých podujatí veľa zábavy, dobrej nálady a priateľskej atmosféry, ktoré povzbudili žiačky a žiakov zo Stettenu, aby sa učili o dôležitosti lesa pre nich, ale aj pre ostatných ľudí na svete. Navyše, žiačky a žiaci mali možnosť podeliť sa o tieto nové, vzácne poznatky s obyvateľmi svojho mesta. Rôzne podujatia uskutočnené v rámci projektu sprevádzali tlačové správy publikované v miestnych novinách.

ČESKÁ REPUBLIKA

V Českej republike sa do projektu pod názvom „Světová škola 2“ zapojilo 16 základných a stredných škôl. Všetky z nich uskutočnili tri po sebe nasledujúce kroky: oboznámenie sa, preskúmanie a konanie. Školské tímy tvorili vždy najmenej tri osoby, ktoré si vybrali jednu tému a na tú sa zamerali. V činnosti ich podporovala partnerská organizácia koordinujúca projekt v Českej republike – Člověk v tísni.

Fair trade v našom meste

Základná škola vo Vsetíne

Rokytnice, Česká republika

Hlavným úspechom základnej školy vo Vsetíne bola organizácia prvej konferencie o fair trade v ich meste. Žiačky a žiaci, ktorí sa zoznámili s problematikou fair trade počas prvého roku projektu Aktívne globálne školy 2, pripravili informačné materiály pre starostu Vsetína a jeho zástupcu. Pred konferenciou sa mladí aktivisti stretli s predstaviteľmi mesta a prezentovali svoj program a očakávania. Konferencia sa konala na radnici a medzi zúčastnenými bol aj starosta Vsetína, úradníci, novinári, a predstavitelia miestnej správy aj mimovládnych organizácií – spolu 30 osôb. Udalosť pomohla pri prezentovaní myšlienky Vsetína ako mesta priateľského k fair trade.

„Mestá priateľské k fair trade“ je medzinárodný program zapájajúci dôležité inštitúcie a organizácie daného mesta pri zavedení fair trade na miestnej úrovni. Vďaka spolupráci miestnej správy, škôl a miestnych spoločností sa obyvatelia miestnej komunity oboznámia s existenciou fair trade a získajú prístup k výrobkom tohto typu. V súčasnosti na svete funguje okolo 800 takýchto miest. V Českej republike je tento program známy pod názvom Fairtradová města: www.fairtradovamesta.cz/.

Dva mesiace po konaní konferencie sa uskutočnilo podujatie, pri ktorom mohli mladí ľudia zapojení do projektu vidieť napríklad africké tance a bubny, pričom veľká časť podujatia bola prístupná verejnosti. Po krátkom predstavení projektu Světová škola dvaja mladí spolupracovníci organizácie Ambos Mundos rozprávali o svojich skúsenostiach počas pobytu v Guinei, o kultúre tejto krajiny, rozvojových projektoch a ručných prácach. Prezentáciu sprevádzalo premietanie filmu a ochutnávka výrobkov fair trade. Partnermi udalosti boli rozličné organizácie:

Asociácia pre fair trade a Asociácia pre sociálnu prácu vo Vsetíne, ktoré sa rovnako podieľali na príprave konferencie; Ambos Mundos, organizácia podporujúca fair trade vo Vsetíne; a tiež predstavitelia mesta. Na príprave udalosti sa podieľalo celkovo 40 osôb.

Spolupráca s miestnymi partnermi:

Prosím, uvedomte si, že miestne asociácie sa nielen zúčastnili konferencie, ale podieľali sa aj na jej príprave. Ide o príklad plnej participácie miestnych partnerov na realizácii aktivít miestnej školy.

Druhý deň bol venovaný workshopom: hranie na bubnoch a africké tance, ktoré umožňovali žiačkam a žiakom dozvedieť sa viac o inej kultúre. Počas celej udalosti boli dostupné fair trade výrobky a zúčastnení mali možnosť dozvedieť sa o nich viac.

Žiačky a žiaci boli zahrnutí aj do prípravy Svetového dňa fair trade, na ktorom sa zúčastnili stovky ľudí. V škole sa vytvorila iniciatíva, ktorej cieľom bolo urobiť zo Vsetína mesto priateľské k fair trade.

Aspekty globálneho juhu: *Realizácia projektu umožnila žiačkam a žiakom dozvedieť sa o situácii panujúcej v jednej z krajín globálneho juhu. Veríme, že táto skúsenosť v nich vzbudila ohotu dozvedieť sa viac o svete a iných krajinách.*

Jin a jang vody – nedostatok a plytvanie

Mendelova obchodná akadémia

Nový Jičín, Česká republika

Keďže v okolí Nového Jičína došlo v roku 2009 k prírodnej katastrofe spôsobenej rozsiahlymi záplavami, voda sa prirodzene stala hlavnou témou realizovaného projektu. Miestna aktivita s názvom Ľudský prístup k vode, organizovaná vo februári 2011, bola úzko spojená s aktivitou uskutočnenou rok predtým, avšak bez prepojenia na globálny aspekt a perspektívu.

Aspekt globálneho juhu: Realizácia projektu umožnila žiačkam a žiakom dozvedieť sa o situácii krajín juhu nielen cez neosobné fakty, ale aj cez informácie o životnej situácii ľudí zápasiacich s nedostatkom pitnej vody. Tieto prvky pomohli v účastníkoch a účastníčkoch projektu vzbudiť empatiu.

Hlavnou myšlienkou realizácie projektu v škole v Novom Jičíne bolo experimentálne vzdelávanie, prostredníctvom ktorého mohli žiačky a žiaci získať osobné skúsenosti s rozmanitými problémami týkajúcimi sa vody v rozdielnych častiach sveta. Škola pozvala na spoluprácu miestnu skautskú organizáciu a predstaviteľov a členov Klubu priateľov a obyvateľov mesta Nový Jičín. S ich asistenciou zorganizovala dvojdňový workshop pre takmer 50 žiačok a žiakov.

Spolupráca s miestnymi partnermi: Miestne mimovládne organizácie boli nielen účastníkmi, ale aj spoluorganizátormi školských aktivít. Takáto spolupráca vyústila do väčšej informovanosti miestnej komunity o globálnych problémoch.

Počas prvého dňa workshopu boli žiačky a žiaci rozdelení do skupín. Úlohou dvoch z nich bolo priniesť vodu z prírodných zdrojov, ktoré sa nachádzali vo vzdialenosti 6 kilometrov. Toto im umožnilo získať osobnú skúsenosť s tým, aké náročné je prepravovať vodu z takého vzdialeného miesta. Obidve skupiny museli nájsť zdroj

vody s použitím mapy. Úloha ostatných skupín nebola o nič ľahšia: museli sa šplhať, aby sa dostali k vode, vzápätí ju museli filtrovať a takisto zodpovedať kvízové otázky. Posledná skupina žiačok a žiakov hrala úlohu bohatých krajín, resp. krajín globálneho severu – ich úlohou bolo ochutnať vodu viacerých známych značiek. Vďaka tejto činnosti a rozdielne náročným úlohám sa žiačky a žiaci oboznámili s problematikou nerovného prístupu k zdrojom pitnej vody na svete.

Druhý deň sa venoval reflexiám a dojmom zo zážitkov prvého dňa. Žiačky a žiaci pozerali krátke filmy. Bývalý starosta mesta viedol prehliadku po novovybudovanom chodníku medzi jednotlivými zdrojmi vody. Následne školu navštívil koordinátor organizácie Človek v tísi, ktorý pripravil prezentáciu o prístupe k pitnej vode v Etiópii, poukazujúc na konkrétne príklady problémov. Žiačky a žiaci sa dozvedeli aj tom, čo organizácia Človek v tísi vykonáva v snahe o vyriešenie tohto problému. Na konci žiačky a žiaci zhromaždili všetky informácie, ktoré získali počas celého workshopu, a vytvorili plagát, ktorý prezentoval 10 príkazov (termínov) týkajúcich sa vody.

MALTA

Vyššie 30 základných a stredných škôl na Malte sa zapojilo do projektu Global Action Schools 2 Communities. V tejto krajine s menej než pol miliónom obyvateľov bola účasť na projekte dôležitým spôsobom globálneho vzdelávania. Aktivity škôl koordinuje KOPIN, mimovládna organizácia špecializujúca sa od roku 2000 na vzťahy globálneho severu a juhu v kontexte globalizácie. KOPIN podporuje prácu škôl, rozposiela elektronické informačné materiály a zaujímavé linky. KOPIN takisto kontaktuje dôležité inštitúcie, ako napr. ministerstvo školstva a ministerstvo zahraničných vecí, a tiež mimovládne organizácie podporujúce rozvojové a globálne vzdelávanie na Malte.

Semináre o miléniových rozvojových cieľoch

Vyššia stredná škola Giovanniho Curmi
Naxxar, Malta

Seminár mal za cieľ prehliť poznatky o miléniových rozvojových cieľoch. Tieto ciele, prijaté v roku 2000 predstaviteľmi členských štátov OSN, a teda aj Slovenska, predstavujú hlavný plán medzinárodného spoločenstva v oblasti odstránenia chudoby. Osem základných miléniových cieľov vytvára hlavné smerovanie pre vlády a mimovládne organizácie, ktoré sa usilujú o zníženie chudoby a rozšírenie zdravotnej starostlivosti, vzdelania, rovnosti medzi pohlaviami a o medzinárodnú spoluprácu.

Počas dvojdňových seminárov pripravených Vyššou strednou školou Giovanniho Curmi v Naxxare na Malte sa po uvítacej časti žiačky a žiaci oboznámili nielen s ôsmimi základnými cieľmi, ale tiež so spôsobmi ich realizácie a s možnosťami pomoci pri ich naplnení. V roku 2010 žiačky a žiaci organizovali diskusiu zameranú na rozdielne názory o medzinárodnej spolupráci a realizácii miléniových cieľov. Diskusia bola príležitosťou na zoznámenie sa s výsledkami summitu OSN v New Yorku, ktorý sa venoval miléniovým cieľom.

Dôležitou súčasťou seminára bolo vzdelávanie o aktivitách zameraných na realizáciu miléniových cieľov, ktoré už boli na Malte zrealizované, a práca na vlastných nápadoch a aktivitách spojených s miléniovými cieľmi a ich naplnením. Stretnutia sa okrem žiačok, žiakov, učiteliek a učiteľov z maltských škôl zúčastnili predstavitelia miestnych inštitúcií, ministerstva školstva, ministerstva zahraničných vecí a mimovládnych organizácií spolupracujúcich s organizáciou KOPIN. Celkovo sa na každom seminári zúčastnilo takmer 100 osôb.

Aktivitu organizovali sami žiaci a žiačky pochádzajúci z rôznych škôl na Malte. Spolu pripravili koncepty aktivít zamerané na odstránenie chudoby v krajinách globálneho juhu, predstavenie udržateľnej spotreby a fair trade. Vďaka otvoreniu seminára pre mladšie vekové skupiny sa poznatky o globálnych témach a myšlienkach odovzdávali z jednej generácie žiačok a žiakov na druhú.

Spolupráca medzi školami: *Aktivity v danej miestnej komunite sa organizujú ľahšie, ak sa do nej zapoja viaceré školy. Žiačky, žiaci, učiteľky a učelia si môžu vzájomne rozdeliť prácu a kontakty s miestnymi inštitúciami, organizáciami a spoločnosťami. Tento model aktivít bol úspešný aj v iných krajinách zapojených do projektu Aktívne globálne školy 2.*

V Poľsku sa do práce na projekte známom pod názvom „Szkoła Globalna“ zapojilo viac ako 50 škôl. V mnohých prípadoch pracuje viacero školských tímov z jedného mesta alebo okresu spoločne na organizácii jedného podujatia. Organizácia Polska Akcja Humanitarna (PAH), ktorá koordinuje projekt v Poľsku, je zároveň jeho vedúcou organizáciou. Okrem podpory žiakov, žiačok, učiteľiek a učiteľov pri príprave aktivít v miestnych komunitách vydáva PAH pre školy rôzne metodické materiály, letáky, nálepky a pod.

Kritická masa

5. všeobecnovzdelávacia stredná škola

K. Kieślowského, Gymnázium č. 1, Gymnázium J. Chełmońskiego č. 3, Gymnázium UNICEF č. 7 Zielona Góra, Poľsko

Text zostavený podľa informácií pripravených Radostawom Grązkom.

Miestna aktivita spočívala v organizovaní tzv. kritickkej masy, napr. umiestnením bicyklov na uliciach v snahe upozorniť obyvateľov na potrebu podpory ekologicky prijateľných spôsobov dopravy, ktoré prispievajú k zníženiu emisií skleníkových plynov, a tým zlepšujú životné prostredie obyvateľov globálneho juhu. Aktivity sa zúčastnilo 550 cyklistov, z ktorých 145 tvorili žiačky a žiaci zúčastnených škôl. Cesta mala dĺžku 10 kilometrov.

Aktívne občianstvo: Kritická masa a rôzne iné hromadné športové a umelecké podujatia sú ideálnou možnosťou, ako upozorniť na spoločenské a globálne problémy. Možno ich spojiť s petičnou činnosťou či pokojnou demonštráciou proti neprávny postupom vlády alebo samospráv. Cyklojazdy kritickkej masy sa organizujú aj na Slovensku: www.criticalmass.sk.

Aktivita bola pripravovaná dlho dopredu. Všetky 4 zapojené školy sa vzdali používania bežného papiera a vymenili ho za recyklovaný. Ak to je možné urobiť v škole, prečo nepožiadajte miestnu samosprávu, aby vykonala podobnú zmenu? Vzápätí sa rozvinula myšlienka o boji proti klimatickým zmenám s využitím bicyklov ako prostriedku mestskej dopravy. Takýmto spôsobom sa školy zúčastnili Kritickkej masy.

Do realizácie aktivity sa nezapojili len žiačky a žiaci, ale aj učiteľky a učelia, ktorí pomáhali pri zbieraní podpisov na petície. Školy organizovali petície týkajúce sa troch oblastí:

- Stojany na bicykle pred školou (čo má značný vplyv na emisiu CO₂ do atmosféry, a teda aj na obyvateľov globálneho juhu) – vyzbieralo sa 857 podpisov
- Výstavba cyklistických trás v Zielonej Góre – 648 podpisov
- Použitie recyklovaného papiera v školách a inštitúciách v Zielonej Góre – 909 podpisov

Celkovo sa školám podarilo vyzbierať 2414 podpisov. Podpisové hárky a petíciu s bližším popisom svojich požiadaviek odovzdali spoločne s prezidentom asociácie „Cyklisti vpred“ 24. júna 2011 predsedovi Miestneho zastupiteľstva v Zielonej Góre. Predseda prisľúbil, že ich doručí Riadiacemu výboru a starostovi mesta Zielona Góra. Zároveň uistil petičný výbor, že v lete 2012 pred školy umiestnia stojany na bicykle.

Na príprave miestnej aktivity sa podieľalo aj niekoľko inštitúcií: predstavitelia mestského úradu v Zielonej Góre, podpredseda mestského úradu, vedúci polície, zástupca Európskeho parlamentu, asociácia „Cyklisti vpred“, zástupcovia tlače Gazeta Lubuska, Gazeta Wyborcza, Internetowa Zielona Góra. Okrem toho tréningové centrum pre učiteľov v Zielonej Góre poskytlo priestory pre koordinátorov projektu počas prípravy podujatia, Miestne vládne tréningové a konzultačné centrum v Zielonej Góre prebralo záštitu nad celým podujatím a spoločnosť Orfi z Varšavy zabezpečila potlač na tričká.

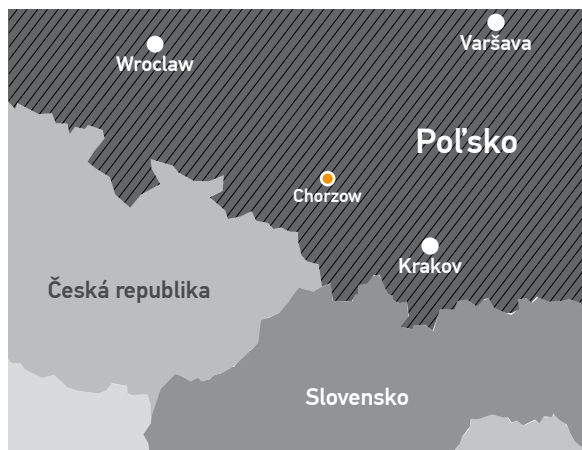
Urobme trh férovým!

Gymnázium Jána Pavla II. a Akademický všeobecnovzdelávací školský komplex
Chorzów, Poľsko

Autorka správy: Zofia Cofalka

Gymnázium Jána Pavla II. a akademický všeobecnovzdelávací školský komplex v Chorzowe 22. marca 2011 spoločne zorganizovali podujatie s názvom Urobme trh férovým!, ktoré bolo súčasťou tretieho ročníka Festivalu vedy v Chorzowe a odohralo sa v rámci projektu Szkola Globalna. Podujatia sa zúčastnili aj žiačky a žiaci Technického a všeobecnovzdelávacieho školského komplexu č. 1, ktorý sa tiež zapojil do projektu.

Cieľom podujatia Urobme trh férovým! bolo priviesť pozornosť verejnosti na neférové podmienky medzinárodného trhu, hlavne veľkých spoločností, ktoré zneužívajú práva pracujúcich v krajinách globálneho juhu (napr. využívaním mladých ľudí, často aj detí), nerešpektujú pracovný čas, neposkytujú vhodné pracovné podmienky a neponúkajú spravodlivú odmenu za vykonanú prácu.

Okrem toho malo podujatie za cieľ povzbudiť obyvateľky a obyvateľov Chorzowa na to, aby sa aktívne zapojili do zmeny tejto situácie nakupovaním produktov s certifikátom fair trade. Podujatie malo formu pouličnej demonštrácie, žiačky a žiaci niesli transparenty, snažili sa zaujať nápaditými sloganmi a rozdávali letáky s informáciami o fair trade.

Žiačky a žiaci si boli vedomí toho, že návyky ľudí nemožno zmeniť počas jediného podujatia, ale verejnosť určite zaujali, keďže sa zastavovalo mnoho okoloidúcich, ktorí si čítali letáky alebo sa dokonca pripojili k demonštrácii.

Najefektívnejšia miestna akcia prináša presné, účinné a trvalé opatrenia:

1. Presné:

Žiačky a žiaci v Zielonej Góre identifikovali potrebu prístupnosti udržateľných spôsobov dopravy v snahe predchádzať klimatickým zmenám a tým prispieť k zlepšeniu životnej situácie obyvateľstva krajín globálneho juhu. Podujatie v Chorzowe riešilo problém nedostatočnej propagácie spravodlivého obchodu (fair trade) a potrebu zapojenia mládeže do občianskych aktivít.

2. Účinné:

Odkaz podujatia zorganizovaného v Zielonej Góre oslovil široký okruh ľudí a inštitúcií,

pozitívne reakcie vyvolala aj petícia odovzdaná zastupiteľstvu miestnej samosprávy. Organizovanie podobných podujatí je spôsob konania dostupný aj pre žiačky a žiakov na základných a stredných školách, ktorý zároveň podnecuje školy aj verejnosť k participácii na riešení dôležitej problematiky.

3. Trvalé:

Stojany na bicykle podporia žiačky a žiakov v snahe zmeniť svoj zaužívaný spôsob dopravy do školy častejším využívaním bicyklov – nielen počas prebiehajúcej akcie, ale dlhodobo.

© Človek v ohrození, o. z., 2012

- Názov:** Aktívne globálne školy 2, metodická príručka pre učiteľky a učiteľov základných a stredných škôl
- Autorka:** Ľubica Šemrincová a kol.
- Autorský kolektív:** Petra Ďurišová, Michal Kišša, Andrej Návojský, Erika Strapková, Silvia Szabóová, Lukáš Zajac, Lukáš Zorád
- Fotografie:** Tomáš Bokor (s. 24); Paweł Hulecki pre organizáciu Polska Akcja Humanitarna (s. 20); Andrej Návojský (s. 15, 28, 47, 50); Katarzyna Szeniawska pre organizáciu Polska Akcja Humanitarna (s. 10); Lukáš Zajac (s. 19, 39); Lukáš Zorád (s. 37, 41); mp3ief pre Flickr.com (s. 44); archívy jednotlivých škôl (s. 56 – 58)
- Editácia:** Ľubica Šemrincová, Lukáš Zajac, Andrej Návojský
- Jazyková redakcia:** Kristína Pavlovičová
- Grafická úprava:** Miroslav Lukačovič
- Vydavateľ:** Človek v ohrození, o. z.
- Tlač:** Polygrafické centrum, www.polygrafcentrum.sk
- Náklad:** 200 ks
- Rok vydania:** 2012 (prvé vydanie)

ISBN 978-80-970900-0-5

Táto metodická príručka bola vyhotovená s finančnou podporou Európskej únie a programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci Slovak Aid. Občianske združenie Človek v ohrození samo zodpovedá za celý jej obsah, ktorý za žiadnych okolností nemožno považovať za stanovisko Európskej únie alebo programu Slovak Aid.

Príručka je určená výhradne na vzdelávacie účely, nemožno ju predávať, požičiavať ani iným spôsobom poskytovať iným osobám a organizáciám bez súhlasu občianskeho združenia Človek v ohrození.

Občianske združenie Človek v ohrození je slovenská nezisková mimovládna organizácia, založená v roku 1999. Viac informácií o jej poslaní a činnosti nájdete na internetovej stránke www.clovekvohrozeni.sk. S otázkami ohľadom globálneho vzdelávania sa môžete obrátiť priamo na emailovú adresu gv@clovekvohrozeni.sk. Táto metodická príručka je k dispozícii na stiahnutie v elektronickej podobe na internetovej stránke www.clovekvohrozeni.sk/metodicke-prirucky.

V medzinárodnom projekte Aktívne globálne školy 2: Spoločne, zodpovedne, spravodlivo žiaci a žiačky pod vedením vyučujúcich preberajú iniciatívu v skúmaní svojej školy a v uskutočňovaní zmien vo svojom okolí najmä v oblasti klimatických zmien a spravodlivejšieho obchodu. Školské komunitné projekty pripravujú a realizujú v spolupráci s tzv. miestnymi aktérmi – miestnou samosprávou, firmami, centrami voľného času či mimovládnyimi organizáciami, ktoré sa rôznymi spôsobmi podieľajú na naplňaní projektových cieľov. Projekt sa realizuje v Poľsku, Rakúsku, Českej republike, na Malte a na Slovensku. Viac informácií na stránke www.schools2communities.eu.

© 2012 Človek v ohrození, o.z.

ISBN 978-80-970900-0-5

